

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
ULUSLARARASI EKONOMİ POLİTİK ve İŞLETMECİLİK BİLİM DALI

TERÖRİZM: BİR DIŞ POLİTİKA ALTERNATİFİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Selçuk Tekin ÖZER

İSTANBUL, 2006

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
ULUSLARARASI EKONOMİ POLİTİK ve İŞLETMECİLİK BİLİM DALI

TERÖRİZM: BİR DIŞ POLİTİKA ALTERNATİFİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan;
Selçuk Tekin ÖZER
UE 22511001

Danışman;
Yrd. Doç. Dr. Cüneyt YENİGÜN

İSTANBUL, 2006

YEMİN METNİ

Sunduğum Yüksek Lisans Tezimi Akademik Etik İlkelerine bağlı kalarak, hiç kimseden akademik ilkelere aykırı bir yardım almaksızın bizzat kendimin hazırladığına and içerim. 11.08.2006

Selçuk Tekin ÖZER

TERÖRİZM: BİR DIŞ POLİTİKA ALTERNATİFİ

SELÇUK TEKİN ÖZER

ÖZET

Bu çalışma; dünya üzerinde geçmişten günümüze kadar meydana gelmiş terörist hareketleri inceleyerek, genel anlamda tanımlayıcı bir şablon ortaya çıkarmak, terörizmin evrimini ve geldiği noktaları değerlendirerek, modern çağa damgasını vuran bu çatışma stratejisinin gelişimini ve değişimini etkileyen unsurları tespit etmek amacını taşımaktadır.

Tez içerisinde, değerlendirilen ve örnekler vasıtası ile de ispata çalışılan ana fikir; günümüzde terörizmin, ülkeler için alternatif bir dış politika aracı olduğu gerçeğidir. Bu nedenle, çalışma boyunca, seçilmiş örnekler kendi iç ve dış dinamikleri açılarından değerlendirilerek, terörizmi oluşturan unsurlar ve terörizmin uluslararasılaşması gibi konuları mercek altına alınacaktır.

Terörizm üzerine yapılan çalışmada bir diğer ana konu ise terör örgütlerinin farklı açılara göre sınıflandırılmasını içermektedir. Burada, politik şiddetin geldiği yön ve terör hareketinin politik çizgisi bu sınıflandırma içerisinde birer parametre olarak kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Politik Şiddet, Terörizmin Desteklenmesi, Dış Politika, Terör Örgütleri

TERRORISM: A FOREIGN POLICY ALTERNATIVE

SELÇUK TEKİN ÖZER

ABSTRACT

This thesis aims to create a descriptive frame by examining the terrorist movements occurred from the past to present, to evaluate the evolution of terrorism and its level today, and to find out the elements affecting the development and mutation of terrorism.

In the thesis, the main idea which is try to be supported with examples is the reality that terrorism is an alternative foreign policy instrument for the states. Due to this reason, throughout the thesis, the topics such as the elements which is consisting the terrorism and the internationalization of terrorism are going to be taken into consideration by evaluating the selected example with their internal and external dynamics.

Also, in the thesis, there is an another important topic which is about the classification of terrorism according to different parameters including the direction of political violence and political aims of terrorist movements.

Key Word: Terrorism, Political Violence, The Support of Terrorism, Foreign Policy and Terror Networks.

ÖZSÖZ

Siyasi tarihin akışı, savaşlar, başkaldırı ve direnişler gibi politik şiddetin farklı mücadele tarzları ile örülüdür. Bu şiddet kimi zaman, uluslararası ilişkiler teorisinde ana aktör rolünü oynayan devletlere ait yasal güçler arasında cereyan ettiği gibi, kimi zaman da farklı politik görüşlere sahip örgütler tarafından da icra edilmektedir.

Çıkarları çatışan taraflar arasında, diplomasinin bir devamı yada alternatif durumunda bulunan şiddet kartı, tarafların isteklerini müzakere yolu ile elde edemedikleri durumlarda oyun masasına sürülme fonksiyonuna sahiptir.

Devletlerin yasal güçleri arasında cereyan eden şiddet, uluslararası hukuk tarafından tanımlanmış ve sınırlandırılmış bir şekle sahiptir. Bununla beraber, devletler savaş hukukuna ilişkin milletlerarası sözleşmelerde, başkaldırı amaçlı siyasi şiddet hareketlerinin meşru savaş faaliyeti olarak kabul görebilmesi için belli şartlar ortaya konulmuş ve mücadelenin bu şartları taşıması durumunda, yine uluslararası hukukça –taraf- olarak kabul edileceği kararlaştırılmıştır. Bu yaklaşımlar, taraflarca çatışma opsiyonunun kullanılması durumunda, çatışmayı tanımlama ve sınırlandırma açılarından, uluslararası ilişkiler sahasında önemli bir fonksiyonu yerine getirmektedir.

Ancak, bu çatışma modellerinin dışında kalan ve üzerinde henüz söz birliğine varılamamış farklı bir şiddet opsiyonu günümüz de etkin bir kullanım sahasına kavuşmuştur. Sınırsız ve kuralsız şiddetin çizdiği bu politik mücadelenin adı –terörizm- dir. Yapılan yüzlerce tanımlama ve teori oluşturma çabaları pek çok kez genel kabul görür bir noktaya ulaşamamıştır. Bu konuda verilen en genel açıklama ise “birisinin teröristi bir diğerrinin özgürlük savaşçısıdır” cümlesidir.

11 Eylül 2001 tarihi, dünya politikasında önemli kırılma noktalarından bir tanesini oluşturmaktadır. Birleşik Devletler toprakları üzerinde gerçekleştirilen tarihin bu en büyük terörist eylemi, terörizmi, pek çok ülke için öncelikli tehdit konumuna taşımıştır. Modern çağın eski ama popülaritesi yeni yeni artan bu çatışma stratejisi uluslararası politikanın seyrinin değişmesine neden olurken, yeni dünya düzeninde birilerinin unutulduğunun da ifadesidir.

Bu çalışmada, terörizmin bir teoriye yatırılma çabası dışında, bir terörist hareketin başka devlet yada kurumlarca, neden ve nasıl “özgürlük savaşçısı” olarak görüldüğü incelenmiştir. Devletlerin farklı dış politika seçeneklerinden birisi haline dönuşen terörizm gerçeği, teori tabanlı olarak hazırlanmış ve sunulmuştur.

Selçuk Tekin ÖZER
Ağustos 2006 - İstanbul

İÇİNDEKİLER

Yemin Metni	
Türkçe Özet ve Anahtar Kelimeler	
İngilizce Özet ve Anahtar Kelimeler (Abstract)	
Önsöz	
Kısaltmalar	IV
Giriş	1
1. TERÖRİZMİN TARİHÇESİ	6
1.1. Modern Siyaset Öncesi Dönem	6
1.1.1. Jewish Zealots Hadisesi	7
1.1.2. Hasan Sabbah	8
1.2. Modern Siyaset Dönemi	9
1.2.1. Terörizmin Literatüre Girişi ve Nedenleri	10
1.2.1.1. Totaliter Rejim Baskıları	10
1.2.1.2. Ulus Kimliklerinin Öne Çıkışı	11
1.2.2 Terörizmin Gelişmesi ve Nedenleri	13
1.2.2.1. Dünya Savaşları ve Asimetrik Çatışmada Gelişim	14
1.2.2.2. II. Dünya Savaşı Sonuçları ve Terör Eylemleri	16
1.2.2.2.1. İşgal Otoritelerine Karşı Terör	18
1.2.2.2.2. Baskı Rejimlerine Karşı Terör	20
1.2.2.2.3. Alt Kimlik Mücadeleri ve Terör	21
1.2.2.2.4. Sınır Anlaşmazlıkları ve Terör	23
1.2.2.3. Terörizmin Gelişmesinde Teknolojik Etkenler	23
1.2.2.3.1. İletişim İmkanlarında Gelişim	24
1.2.2.3.2. Silah Sanayisinin Gelişimi	25
1.2.2.3.3. Taktiksel Araçların Gelişimi	27
1.2.2.4. Devletlerce Uygulama Yönü	28
2. SİLAHLI ÇATIŞMA MODELLERİ ve TERÖR	30
2.1. Konvansiyonel Savaş	32
2.2. Gerilla Harbi	33
2.2.1. Çatışma Konsepti Olarak Gerilla Harbi	34
2.2.2. Hukuki Açıdan Gerilla Konsepti	40
2.3. Terörizm Yaklaşımı	42
2.3.1. Terörizmin Unsurları	49
2.3.1.1. Şiddet	49
2.3.1.2. Politik Misyon	51
2.3.1.3. Toplumsal Korku ve Paranoya	52
2.3.2. Terörizmin Eylemsel Amaçları	54

2.3.2.1. Kamuoyu Dikkati Çekme	55
2.3.2.2. Devleti Şiddet Kullanımına İtmek	56
2.3.2.3. Ekonomik ve Sosyal Yapıya Zarar Vermek	60
2.3.3. Terörizmin Dış Bağlantıları ve Uluslararası Terör	61
3. TERÖRİZMİN ÇEŞİTLERİ ve ÖRNEKLEMELER	69
3.1. Şiddet Yönüne Göre Terörizm	69
3.1.1. Yukarı Yönlü Terör - Örgüt Terörü	69
3.1.2. Aşağı Yönlü Terör - Kitle Terörü	70
3.1.3. Yatay Yönlü Terör - Grup Mücadeleleri	75
3.2. Politik Amaçlarına Göre Terörizm	75
3.2.1. Ayrılıkçı Düşünce ve Terör	77
3.2.1.1. IRA ve Kuzey İrlanda	79
3.2.1.2. ETA ve Bask Bölgesi	81
3.2.1.3. LTTE ve Sri Lanka	83
3.2.2. Rejim Karşıtı Terör	85
3.2.2.1. Fundamentalist Terör	86
3.2.2.1.1. Hizbullah	88
3.2.2.1.2. Kach ve Kahane Chai	93
3.2.2.1.3. Aum Shinrikyo	95
3.2.2.2. Sosyalist Terör Hareketleri	97
3.2.2.2.1. Japon Kızıl Ordusu (JRA)	98
3.2.2.2.2. İtalyan Kızıl Tugayları (BR)	100
3.2.2.2.3. Latin Amerika'da Sosyalist Örgütler	102
3.2.2.2.3.1. Aydınlık Yol	102
3.2.2.2.3.2. FARC	105
3.2.2.2.3.3. FMLN	107
3.3.3. Irkçı Terör Hareketleri	110
3.3.3.1. EOKA	112
3.3.3.2. ASALA	115
4. YENİ DÜNYA DÜZENİ ve TRANS-NASYONEL TERÖR	118
4.1. Soğuk Harbin Yetim Çocukları	119
4.1.1. Sisteme Entegrasyon	121
4.1.2. Organize Suç Şebekesine Dönüşüm	122
4.2. Trans-Nasyonel Terör ve El Kaide	125
4.2.1. El Kaide' nin Doğuşu ve Savaş İlanı	129
4.2.2. El Kaide' nin Yapısı	131
SONUÇ	136
KAYNAKÇA	140

KISALTMALAR

a.g.k.	Adı Geçen Kitap
a.g.m.	Adı Geçen Makale
AB	Avrupa Birliği
ABD (USA), (U.S.)	Amerika Birleşik Devletleri
AIAI	İslam Devrim Hareketi (Eopya)
ASALA	Bağımsız Ermenistan İçin Ermeni Gizli Ordusu
bkz	Bakınız
CIA	Amerikan Merkezi Haberalma Teşkilatı
BR	İtalyan Kızıl Tugaylar
ÇEKA	Lenin Dönemi Sovyet Gizli Polisi
DHKP/C	Devrimci Halk Kurtuluş Partisi / Cephesi
EOKA	Helenistik Düşünceli Rum Örgütü (Kıbrıs)
EPRDF	Etopya Devrimci Demokratik Halk Cephesi
ETA	Bask Kurtuluş Ordusu (İspanya)
FALN	Ulusal Bağımsızlık Silahlı Güçleri (Venezuela)
FAR	İsyancı Silahlı Güçler (Guatemala)
FARC	Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri
FMLN	Farabundo Milli Kurtuluş Cephesi (El Salvador)
FROLİNAT	Çad Milli Kurtuluş Cephesi
GICM	Fas İslami Muharabe Grubu
GRU	Sovyet Askeri İstihbarat Servisi
GSPC	Selafist Mücadele Grubu (Cezayir)
HAMAS	İslami Direniş Hareketi (Filistin)
HRK	Kürdistan Kurtuluş Birliği
IRA	İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu
JCAG	Ermeni Kızıl Ordusu
JEM	Adalet ve Eşitlik Hareketi (Sudan)
JRA	Japon Kızıl Ordusu
KGB	Sovyet İstihbarat Servisi
Ku Klux Klan	Beyaz İrk Tabanlı İrkçi Örgüt (Birleşik Devletler)
LRA	Lord Direniş Hareketi (Uganda)
LTTE	Tamil Elam Kurtulu Kaplanları (Sri Lanka)
NATO	Kuzey Atlantik Paktı
NORAID	Kuzey İrlanda Yardım Komitesi (Birleşik Devletler)
PKK	Kürdistan İşçi Partisi
PNV	Bask Milliyetçi Partisi (İspanya)
RAF	Alman Kızıl Ordusu
SAS	İngiliz Özel Kuvvet Timi
SL	Aydınlık Yol (Peru)
SLM / A	Sudan Özgürlük Hareketi / Ordusu

SNP	İskoçya Milli Partisi
TİKKO	Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu
TNT	Bir Çeşit Plastik Patlayıcı
UDA	Ulster Savunma Birliği (Kuzey İrlanda)
UFF	Ulster Özgürlük Savaşçıları (Kuzey İrlanda)
UN (BM)	Birleşmiş Milletler
USD	Amerkan Para Biri / Dolar
UVF	Ulster Gönüllüler Gücü

Giriş

1990'lı yıllar dünyaya hakim uluslararası siyasal sistemin yapısal değişimine sahne olurken, ülkelerin ve ülkelerin mensubu oldukları siyasal birliklerin yapıları ve öncelikli tehdit algıları da yine bu değişimle beraber bir dönüşüme uğramıştır.

Soğuk savaşın statik yapısı, karşılıklı kutuplaşmanın ve kamplaşmanın hakim olduğu düzen, bu kutuplardan bir tanesinin öncülüğünü yapan Sovyetler Birliği'nde sistemin çökmesi ile beraber, dünya önce Amerika Birleşik Devletleri öncülüğünde tek kutuplu ve dinamik bir sisteme geçiş yapmış ardından da bu dinamizm dünyanın farklı bölgelerinde yeni yeni kutupların doğmasına neden olmuştur. Avrupa'da Almanya ve Fransa'nın öncülüğünde Avrupa Birliği yeni bir güç olarak doğarken, Uzak Doğu yükselen ekonomik gücünü çeşitli işbirliği örgütleri ile siyasal sisteme aktarma gayretine girişmiştir.

Statik sistemin çöküşü, temel güçler altında hiyerarşik bir yapıda dizilmiş olan ülkelerin oluşturduğu güvenlik çemberinin de çökmesine neden olurken, karşılıklı güç ve tehdit dengelerini de alt üst etmiştir. Dünya politikası, farklı bölgelerde doğan yeni aktörleri ile tanışma hazırlığında iken 11 Eylül 2001 tarihinde Birleşik Devletler toprakları üzerinde gerçekleştirilen büyük terör saldırısı bir anda tüm dünya da dikkatleri yeni bir yöne çekmiştir.

Soğuk Savaş boyunca, karşı kutbun gelişimini engellemek için yetiştirilmiş örgütlü güçler bu defa kendilerini yaratan güce karşı savaş ilan etmişlerdir. Sınırların bir bir kaldırılmaya başlandığı, duvarların yıkıldığı ve küresel dünyanın barış çılgınlıkları attığı bir ortamda herkesin unuttuğu birileri vardır.

Bu çalışma, soğuk savaşın “yetim evlatları”nın öncesini ve sonrasını anlatan, ya da daha farklı bir ifade ile terörizmi, terörizmin doğuşunu ve geldiği noktaları değerlendirmek için hazırlanmıştır. Artık, küresel dünya da tehdidin boyutu, şekli, rengi ve adı değişmiştir. Bir zamanların kahraman direnişçileri dünyanın en kanlı teröristleri haline dönüşürken, bir zamanların teröristleri ya sistem içerisinde

siyasallaşarak legal yapıda kendilerine yer bulmuş ya da misyonunu kaybetmiş vaziyette organize suç şebekeleri halini almıştır.

Terörizm nedir ? Nasıl doğmuştur, hangi aşamalardan geçmiştir ve bugün durduğu nokta neresidir ? Ülkelerin yeni güvenlik doktrinleri içerisinde öncelikli tehdit konumunu alan -terör hareketleri-ne yukarıdaki soruların ışığında bir cevap aranacaktır.

Bu çalışma; dünya üzerinde geçmişten günümüze kadar meydana gelmiş terörist hareketleri inceleyerek, genel anlamda tanımlayıcı bir şablon ortaya çıkarmak, terörizmin evrimini ve geldiği noktaları değerlendirerek, modern çağa damgasını vuran bu çatışma stratejisinin gelişimini ve değişimini etkileyen unsurları tespit etmek amacını taşımaktadır.

Yukarıda izah edilen genel perspektifin yanında, çalışma boyunca düzenli olarak iki ana nokta üzerinde yapılan değerlendirmeler bu çalışmaya yön verir niteliktedir. Bunlardan birincisi her bir terörist hareketin iç dinamiklerinin nasıl oluştuğu ve yönlendiği konusunda yapılan değerlendirme ve karşılaştırmalı analizlerdir. İkincisi ise, bu terörist hareketlerin uluslararası ilişkiler düzleminde konumlandırılmalarıdır.

İç dinamiklerin nasıl oluştuğu ve yönlendiği konusu, klasik anlamda terör örgütlerinin politik amaçlarını elde etme yolunda başlattıkları şiddet hareketlerine giden yolu anlamaya çalışmaktan geçmektedir. Ayrıca, bir diğer değerlendirme konusu ise içerisinde bulunulan süreçlerin farklı ülkelerde ya da farklı kültür bölgelerinde hangi sonuçları doğurduğu üzerine olacaktır.

Terörist hareketlerin uluslararası ilişkiler düzleminde konumlandırılması ise, genel perspektiften bakıldığı zaman dünya siyasetinin yapısal değişim süreçlerinin bu şiddet hareketlerine nasıl yansıdığı değerlendirme altına alınırken, özel açılarından bakıldığında da her bir terörist hareketin yurtdışı destek ve itenek noktalarının neler olduğu konusu analiz edilecektir.

Esasen, uluslararası ilişkiler perspektifinde, terörist hareketlerin nasıl kullanıldıkları ve terörizmin desteklenmesinin ülkelerin dış politika yapım süreçlerinde bir politika alternatifine haline gelmesinin gerekçelerini gördükçe, terörizmin

popülaritesinin artmasının ve yaygınlaşmasının da nedenlerinin daha iyi anlaşılabilceği görüŖü benimsenmiştir.

Bu bahisle her bir hareketin, mümkün oldukça dış bağlantıları üzerinde durularak ülkeler arasında cereyan eden bu örtülü savaşın detayları, amaçları ve dış desteklerin yapıları üzerinde konular müzakere edilecektir.

Bir terörist hareketin, dış devlet destekleri olmaksızın faaliyetlerini idame ettirme şansının olmayacağı varsayımı temel alınarak yapılan detay çalışmaları neticesinde, terörizmin ülkeler arası mücadele sahasında bir alternatif politika olduğu görülmüştür.

Konu bu açıdan değerlendirildiği zaman ülkeler arasında sürdürülen bu örtülü mücadelenin aynı zamanda vekaleten yürütölen bir savaş mantığı taşıdığı düşünölebilir. Dış devletin nihai amaçlarını elde etme yönündeki tavrı, diğör bir ülkenin içindeki mevcut çatışmayı kullanmak ya da çatışma potansiyeli olan unsurlara hareket kazandırmak şeklinde gerçekleşmektedir. Bu politika tarzı ise uygulamada kendisini iki ayrı grup altında toplanan parçalardan oluşmaktadır. Bunlardan ilki silah ve mühimmat yardımı, parasal destek, eğitim ve eylem sonrası sığınağı olarak kullanılan güvenli bölgelerin sağlanması gibi maddi unsularının oluşturduğu gruptur. İkinci grup uygulamaları ise uluslararası platformlarda siyasi destek adı altında örgütlerin kullanımına sunulmaktadır. Burada, amaç örgütün faaliyetlerine meşruiyet kazandırmak şeklinde ortaya çıkmaktadır. Uluslararası kuruluşlar nezdinde örgüt ya da çatışan taraf lehine karar çıkartmak veya aleyhte çıkabilecek kararları engellemek, temsilcilik açma ve politik düşöncelerini rahatlıkla yayabilecek imkanları sunmak bu grup içerisinde karşılaşılabileceğimiz bazı uygulamalardır.

Terör örgütlerinin, ülkeler arası ilişkilerde konumlandığı pozisyon nedeniyle uluslararası yapının her form değıştirmesi ise siyasal şiddetinde formunun ve içeriğinin değışmesine neden olmaktadır. Bu açılar ile değerlendirildiğinde, okuduğunuz çalışma uluslararası ilişkiler düzleminin geçirdiğı değışimin siyasal şiddet temelli örgütlerin üzerine nasıl yansıdığını da izah etme gayretinde olacaktır. Çünkü, temel de siyasal şiddet politikasını benimsemiş bu örgütler ile uluslararası düzlemin “devlet” kimlikli

aktörleri arasında doğrudan bir bağıntı mevcuttur ve uluslararası sistemde meydana gelen yapısal değişikliklerde doğrudan bu terör örgütlerini etkilemektedirler.

Bu çalışmada uygulanan temel yöntem dünya politikası içerisinde çekilen örneklerin karşılaştırılması ve neden-sonuç ilişkisine dayalı olarak analiz edilmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Elde edilen analizler parametre biçiminde değerlendirilerek teorik çıkarımlar yapılmaya çalışılmıştır.

Ele alınan bir olay, önce eylemlerin gerçekleştiği ülke dinamikleri dikkate alınarak şiddete giden yol incelenmiş ve ikinci aşamada ise uluslararası ilişkiler perspektifinden bakılarak olayların dış dinamikleri üzerinde durulmuştur.

Değerlendirmeler, realist politikanın temel kuramlarının yol göstericiliği ışığında incelemeye tabi tutularak güç-çıkarcı ilişkileri açısından karşılaştırmalı olarak müzakere edilmiştir.

Örneklemler, farklı bölgelerden ve uluslararası politik yapının ayırdığı farklı zaman dilimleri içerisinde yapılmış olup terörizmin temel tanımlama yaklaşımı üzerinde toparlayıcı bir çalışma içerisine girilmiş ve ardından terör örgütleri taşıdıkları temel tanımlayıcı unsurlar üzerinden bir kategorasyona tabi tutularak ayrı ayrı incelenmiştir.

Çalışma, ikinci bölümde tarihten günümüze kadar ortaya çıkan terör hareketlerinin anlatımı ile başlamaktadır. Bu bölüm; modern çağa kadar olan siyasal şiddet gruplarının amaçlarını ve içerisinde buldukları koşulları değerlendirmek şeklinde gerçekleşmiştir. Örnekler, siyasi tarihin başlangıcından modern siyaset süreci içerisinde soğuk savaş dönemine kadar ele alınmıştır. Bu bölüm, 20. yüzyılın sonuna kadar olan süreçte, terörizmin bir strateji olarak doğuşunu, literatüre girişini ve genel olarak gelişimini içermektedir.

Üçüncü bölüm, üzerinde henüz sözbirliğine varılamamış bir konu olan terörizmin tanımlanması konusunu incelemektedir. Burada, silahlı çatışmalar; savaş, gerilla harbi ve terörizm başlıkları altında gerek yöntemsel ve gerekse de hukuki açılardan karşılaştırılarak tanımlama üzerinde toparlayıcı bir çalışma şeklinde sunulmuştur.

Dördüncü bölüm, taşıdıkları temel özellikleri üzerinden kategorasyona tabi tutulan örgütlerin önce kategori başlığı altında temel özellikleri açıklanmaya çalışılmış daha sonra ise özelde seçilen her bir örgüt amaçları, yapısı, iç ve dış dinamikleri ile tanıtılma gayreti içerisinde olmuştur.

Bu bölüm aynı zamanda terörizmi bir politika olarak uygulayanın kimliğine göre de açıklamaları içermektedir. Terörizmin sadece bir örgüt mücadelesi olarak değil aynı zamanda devletlerce de uygulanabilen bir korku ve şiddet politikası olarak kullanılabileceğini öngören açıklamalar yine bu bölüm içerisinde sunularak örneklerle izaha çalışılmıştır.

Beşinci bölüm, terörizmin yapısının temelden değiştiği bir süreci içermektedir. Bu bölümde; soğuk savaş sonrası dönemde klasik örgütlerin içerisine düştükleri açmazları ve değişimin dinamiklerinin örgütlerce nasıl kullanıldığını izah etmenin yanında literatüre yeni bir kavram olarak giren “trans-nasyonel terör” kavramının da açıklanmasını içermektedir. Özellikle, Sovyetler Birliği’nin çöküşünün ardından dünya politikasında yaşanan yapısal değişimin örgütler üzerindeki doğrusal etkilerinin neler olduğu ve terörizmin yeni açılımları ile beraber 21. yüzyılda nasıl etkin bir tehdit haline dönüştüğü örnekler, yapısal parametrelerin karşılaştırılması ve neticeleri ile sunularak ortaya konmaya çalışılmıştır.

1. TERÖRİZMİN TARİHÇESİ

Dünya üzerinde birden fazla insanın varolması ile başlayan “kavga” bireysel ilişkilerden devletler arası ilişkilere kadar tarihin her sayfasına damgasını vurmuştur. Bu nedendir ki şiddetin politik bir araç olarak kullanılması da, insanoğlunun politika yapmaya başlaması ile yaşıttır denilebilir.

İlk çağlardan itibaren, bireyden devlete kadar her toplumsal basamak hayatta bulunduğu süre boyunca planlarını gerçekleştirme yolunda pek çok yöntem üzerinden hareket etmiştir. Taraflar, hedeflerini karşılıklı müzakere, hukuki yollar veya genel olarak diplomasi vasıtası ile elde edemedikleri durumlarda ise ağırlıklı olarak şiddet kartlarını masaya sürmüşlerdir.

Bu bahisle, geçmişten günümüze kadar meydana gelen politik amaçlı şiddet hareketleri üzerinde değerlendirmeler yapmaya çalışarak terör olarak nitelendirilebilecek hadiseleri, nedenleri ve yöntemleri incelenmeye gayret edilecektir. Eldeki mevcut yazılı tarihi kaynaklar üzerinden alınan bilgiler çerçevesinde, günümüzden çok uzun yıllar önce gerçekleşmiş olan şiddet hareketlerini analiz ederek, terörün, nasıl bir mücadele tarzı haline geldiği ve ne gibi süreçlerden geçerek günümüzdeki formunu aldığı sorularına cevap verilmeye çalışılacaktır.

Konu üzerinde bir diğer dikkat edilmesi gereken nokta ise, çağdaş araç gereçler ve yeni imha silahları gibi –dekoratif unsurlar- ın yapılan analizlerin dışında tutulması durumunda, günümüzde popüler bir inceleme sahası haline gelmiş olan terörizmin, aslında hiç de yeni bir hadise olmadığı, kavganın sebebinin günümüzdeki sebeplerle aynı olduğu ve aslında sorunun temelinde insanoğlunun güç ve iktidar mücadelesi olduğu gerçeğidir.

1. 1. 1. Modern Siyaset Öncesi Dönem

Konu alt-başlığı olarak -modern siyaset öncesi- dönem ifadesinden kasıt, devletlerin henüz kurumsallık aşamasına gelmediği, ulus-devlet yapısının olmadığı dönemdir. İfade edilen süreç politik amaçlı şiddetin “terör” kavramı olarak siyaset

bilimi içerisinde yer almadığı, ancak hadiselerin meydana geldiği dönem dikkate alındığında politik mücadelede farklı yolların ortaya atıldığı ve bununda konsept olarak günümüz terör eylemleri uyuşturduğu belirtilmeye çalışılacaktır.

2. 1. 1. 1. Jewish Zealots Hadisesi

Terörizm uygulamalarının, tarihteki incelemeye değer örneklerinin başında Jewish Zealots hareketi gelmektedir. Zealots hareketi MS 6 – 135 tarihlerinde, Ortadoğu’ da (Eski Filistin’ de) ortaya çıkan, Roma aleyhtarlığını öne alarak Romalılara, Yunanlılara ve Barış Partisi mensubu ılımlı Yahudilere karşı sistematik şiddet eylemleri yürüten bir terör örgütüdür. Eylemleri önceden tahmin edilemeyen, insanları köleleştirdiğine inandığı Roma kurallarına uygun sembolik hedefler seçen, eylem için kutsal günleri değerlendirip, kalabalık insan toplulukları içinde suikast ve vur-kaç eylemleri düzenleyen örgüt kısa zamanda halk üzerinde derin bir psikolojik tesir yaratmış ve mücadele yöntemi ile geniş kitlelere sesini duyurma şansını elde etmiştir. ¹ Bununla beraber ifade etmek gerekir ki, hareketin temeli o kadar sağlam olmuştur ki Romalılar tam bir asır boyunca bu mücadeleyi sürdürmek zorunda kalmışlardır.

MS 66 -73 tarihleri arasında hareket doruk noktasına ulaşmıştır. İsimlerini, cinayetler sırasında kullandıkları –sica- isimli bir kılıçtan alan grubun eylemleri işlenen siyasi cinayetlerin yanında, hububat depolarını yakmaktan su kaynaklarını zehirlemeye ve kamu binalarını yakmaya kadar son derece etkili bir yelpaze oluşturmuştur. ²

Dönemin en büyük gücü haline gelmiş, koşullar dikkate alındığında Avrupa’ dan gelip Filistin’ e kadar geniş bir bölgeyi ele geçirmiş olan profesyonel bir orduya karşı savaş meydanına çıkmak ve zafer kazanarak askerlerini ve hukuklarını kapı dışarı etmek bölgesel küçük bir azınlık için hayalin ötesine geçemeyecek bir düşüncedir. O halde, mücadelenin yöntemi farklı olmalıdır ve seçilen yöntem ise örtülü bir kimlik ile içerde dolaşmak, müsait anda şok edici vuruşu yapıp kalabalığa karışmaktır.

¹ Örgün, F., Küresel Terör, İstanbul, 2001, s. 60.

² Altuğ, Y., Terörün Anatomisi, İstanbul, 1995, s. 27.

1. 1. 2. Hasan Sabbah

Ancak, terörizmin etkili bir biçimde kullanılmasının en önemli örneklerinden birini, “terörizmi disiplinize eden ve sistemli şekilde uygulayan” kişi olarak da sunulmasının yanlış olmayacağı Hasan Sabbah ortaya koymuştur.

Hasan Sabbah’ ın da mensubu bulunduğu Batini itikadı, inanmadıkları hilafet kurumunu tamamen kaldırıp, kendi inançları doğrultusunda imamın önderlik ettiği yeni bir siyasal ve toplumsal düzen kurmak istedikleri için örgütsel örgütlü şiddet yolunu seçmiştir. Ancak, Batınilerin kurmak istedikleri yeni düzenin olduğu kadar olduğu kadar yaymaya çalıştıkları inançların da karşısında bulunan büyük bir güç, Selçuklu Devleti vardı. Bu noktada belirtilmesi gereken bir diğer konu da, daha önce Batini mensuplarının pek çok kez gizli örgütler kurmuş oldukları gerçeğidir. Fakat bilinen klasik yöntemlerin dışına çıkamadıkları için mücadelelerinde başarılı olamamışlardır. Döneminde, Mezhebin mücadelesi, Hasan Sabbah’ ın Alamut Kalesini ele geçirmesi ile farklı bir boyut kazanacaktır. Böylece, temelini beklenmedik suikast ve cinayetlerin oluşturduğu, sonraki dönemlerde Alamut Terörü olarak adlandırılacak kapsamlı bir tedhiş hareketi bütün Selçuklu Devletini saracaktır.³

Elbetteki, çağının en güçlü ordusuna sahip bulunan; uyguladığı karşı propaganda usulleri ve güttüğü din anlayışı ile yenilmesi son derece zor olan Selçuklular gibi bir devletin egemenlik sahası içerisinde, alternatif bir hukuki ve idari varlık kurmak son derece zordu ve bilinen usullerin ötesinde farklı yöntemler uygulamak gerekiyordu.⁴

İşte bu farklı yöntemler ile Hasan Sabbah, kendinden önceki mücadelelere nazaran daha başarılı sayılabilecek ve hissedilir bir etki yaratmıştır. Yüksek yerlerde küçük gruplar halinde saklanmak, farklı kimlik ve görünümler içerisinde toplum, siyasal idare ve güvenlik üçgeninin ağırlık noktasında lokalize şiddet eylemini gerçekleştirip süratle geri çekilmek, artık onun yeni hareket tarzıdır. Eyleme maruz kalan hedefin toplumsal statüsü, idari hizmetlerdeki konumu gibi niteleyici etkenler,

³ Anıl, Y. Ş., Alamut Terörünün Kaynakları ve Hasan Sabbah, İstanbul, 2003, s. 227.

⁴ Köymen, M. A., Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi, Cilt V, Ankara, 1995, s. 209.

eylem sonrası ortaya çıkacak olan korku dalgasının gücünü de belirlemektedir. Bu bahisledir ki, seçilen hedefler ağırlıklı olarak toplumun gözünde yasal otoriteyi sembolize eden hedeflerdir. Örneğin; Hasan Sabbah' ın hedeflerinden bir tanesi Selçukluların büyük veziri Nizam-ül Mülk tür. Selçuklu toplumu içerisinde “devletin nizamı” olarak adlandırılan bir isimin bir suikast ile öldürülmesi ve zanlıların belirsizliği, şüphesiz insanları dehşete salarken yasal idareye karşıda güveni sarsmaktadır.

Yukarıda işlenmiş olan her iki hareket de gerek organizasyon ve gerekse de kullanılan yöntemlerden dolayı çağına göre farklılıklar ortaya koyduğu için inceleme kapsamına alınmıştır.

1. 2. Modern Siyaset Dönemi

Modern siyaset dönemi, Fransız devrimi sonrası ortaya çıkan yeni kurumsal ulus-devlet yapısını tanımlamaktadır. Artık, devletlerin hareket sahaları kendilerini denetleyen hukuk mekanizmaları ile sınırlandırılmış, yönetilen zümrenin iktidarı belirleme tasarrufu siyaset sahnesinde yerini almaya başlamıştır.

İçerisinde bulunulan süreç dikkatle incelendiğinde uluslararası sistemde temel yapı taşları oynamış ve devlet mekanizmaları alttan ve üstten baskı altına alınmıştır. Yeni iktidara gelen yönetimler baskı ve şiddet politikası ile yeni yönetimin meşruiyetini oturtmaya çalışırken, eskiye dayalı yönetimler ise kaygan siyasi zeminde yapılarını koruma mücadelesi içerisinde olmuşlardır.

Dönem içerisindeki bir diğer önemli değişim ise pek çok ulustan meydana gelmiş olan emperyal yapıların parçalanma yönündeki ivmelerinin artmış olmasıdır. Dünya savaşlarına giden yolda ulusların benlik mücadelelerinin de devletler arasında taktik birer oyun sahası yarattığı gerçeği ise bir diğer dikkate değer noktadır.

1. 2. 1. Terörizmin Literatüre Giriş ve Nedenleri

Fransız devrimi, siyasal bilimler literatürüne girmiş diğer pek çok kavram gibi “terörizm” için de kavramsal benliğini bulma yolunu açmıştır ki temelde bu ifade üç nedene dayandırılabilir. Bunlar, totaliter rejim baskıları, ulus kimliklerinin ortaya çıkışı ve self-determinasyonun yaratmış olduğu şiddetli çatışmalar ile ekonomik dengesizlikler olarak sıralanabilir.

1. 2. 1. 1. Totaliter Rejim Baskıları

Değişim dönemleri ile beraber devletin yeni rejimi topluma zorla dikta etmesi ya da yeni rejimin temel unsurlarını yürürlüğe sokmasında yaşanan güçlükleri aşmak amaçlı bir baskı politikası söz konusudur.

Bunun en iyi örneğinin, özellikle ihtilalden sonra, 1789 – 1794 yılları arasında Fransa da iktidarı ellerinde bulunduran Jakobenlerin uygulamaları olduğu söylenebilir. İhtilal karşıtları için uygulamaya koydukları yeni ceza yasası ile binlerce kişiyi giyotine göndermeleri, bu sürecin terörizm olarak adlandırılmasına da neden olmuştur⁵.

Robespier’in iktidar yarattığı baskı, haksız tutuklamalar ve cezalandırmalar, keyfi vergiler ile halkı baskı altına almıştır. Ekonomik krizden kurtulamamış ihtilalci Fransa’da, tefecilik, istifçilik şüphesi altında ihtilal kurullarına yapılacak basit bir ihbar bile tutuklanıp ağır cezalara çarptırılmaya yeterlidir. 10 Haziran 1794 tarihli kanun, muhakemat usulünü tamamı ile değiştirmiş ve böylece korku üzerine dayalı egemenlik ihtilal mahkemeleri vasıtası ile işletilmeye çalışılarak, şüphelilerin kurban olarak görüldüğü bir adli mekanizma ile meşru radikal demokratik bir cumhuriyetin kurulmasına yönelik amaçlar elde edilmeye çalışılmıştır. Tahminlere göre; Robespier’in iktidarda kaldığı dönemde 40,000 ölüm cezası infaz edilmiş ve 300,000 den fazla tutuklama gerçekleşmiştir⁶.

⁵ Altuğ, a.g.k., s. 26.

⁶ Zafer, H., Ceza Hukukunda Terörizm, İstanbul, 1999, s. 10 – 15.

1. 2. 1. 2. Ulus Kimliklerinin Öne Çıkışı

Ulus kimliklerinin ön plana çıkışı ve self-determinasyon ilkesinin popüler hale gelmesi elbette ki o zamana kadar işleyen siyasal mekanizmanın en önemli aktörü görünümündeki emperyal yapıları tehdit etmeye başlamıştır.

Fakat, Osmanlı İmparatorluğu içerisinde Balkan isyanları ve komita faaliyetleri ya da Ermeni terör hareketlerini inceleyecek olursak, hadisenin emperyal yönetim altındaki reyanın salt ve idealist bağımsızlık mücadelesi kapsamında ortaya çıkmış bir şiddet hareketi olmadığı gerçeği ile de karşılaşacağız.

Örneğin, Balkanlarda meydana gelen şiddet hareketleri çoğunluk ile bölgede yaşayan Türk ve Müslüman olan sivilleri hedef almıştır ki köylülerin katledilmesi olaylarına karışan insanlar batılı diplomatların Osmanlı İmparatorluğu üzerinde kurmuş oldukları yoğun baskı nedeni ile cezalandırılmadığı gibi bunların yurt dışına çıkarılıp farklı pasaportlar ile tekrar yurda getirildikleri dönemin hükümeti önünde belirilmiş olan bir gerçektir. Konunun bir diğer ilgi çeken tarafı ise bu şiddet hareketlerinde kullanılan silahların ve eylemlerin finansmanın başta İngiliz istihbaratı olmak üzere dönemin bazı büyük devletlerine ait istihbarat servislerince sağlandığıdır.

Yine, Osmanlı imparatorluğu içerisinde cereyan eden hadiselerden bir diğeri Doğu Anadolu bölgesinde Ermeni Komitecilerin gerçekleştirmiş olduğu eylemlerdir. Bu eylemler Anadolu'nun doğusunda bağımsız bir Ermenistan Devleti kurmaya yönelik olarak gerçekleşmiş ancak komitacıların hedeflerinde Osmanlı Ordusundan ziyade bölgede yaşayan silahsız Türkler olmuştur. Bölgenin etnik yapısını değiştirmeye, halkı katliama tabi tutarak korkutma yolu göçe zorlama gibi eylemler binlerce insanı toplu mezarlara göndermiştir. Hadisenin uluslararası politika açısından önemli noktası ise eylemlerin gerçekleştirilmesi için gerekli silahların ve gerek lojistik ve gerekse de diplomatik desteğin Ruslar, Fransızlar ve İngilizler tarafından sağlanmasıdır. Keza bu hadisede tarihin süzgecinde geçerken Terörün uluslararası ilişkiler ve politika sahasında nasıl, bir enstürüman olarak kullanıldığını göstermesi açısından faydalıdır.

Örneğin, Hınçak ve Taşnaksotyön komitelerinin kurularak 1880 ler den itibaren Anadolu'da faaliyetlere başlaması ile uluslararası bağlantılara sahip bir terör dalgası Osmanlı topraklarına yayılmıştır. Bu hadiselerin en ilginç olanlarından bir tanesi de meşhur Osmanlı Bankası baskınıdır.

Terörü bir yöntem olarak benimseyen bir gurup Ermeni, yabancı devletlerin dikkatini Osmanlı topraklarında yaşayan Ermenilere çekmek ve onların desteklerini daha esaslı olarak sağlamak için Osmanlı Bankasını basmaya ve burayı havaya uçurarak maksatlarına nail olmaya karar vermişlerdir. Bunun için, Rus pasaportu ile Avrupa'dan gelen birkaç komita mensubuna İstanbul'dan da birkaç kişi daha eklenmiş ve 1896 tarihinde amaçlarını gerçekleştirmeye yeltenmişlerdir. Ancak, güvenlik kuvvetlerinin zamanın da müdahalesi ile suikastçılar amaçlarına nail olamadan engellenmiş, fakat olayın asıl tertipçileri Rus ve Fransız elçiliklerinin müdahil olması ile kurtulmuşlardır. Teröristler, Fransız Elçiliği baş tercümanı Rouet ve Rus Elçiliği baş tercümanı, aslen Ermeni olan Maksimof 'un refakati ile Fransız Elçiliğince tahsis edilmiş istimbót kullanılarak Massageries Maritimes' a ait Girondi vapuruna bindirilmişler ve her türlü ihtiyaçları giderilerek İstanbul' dan kaçırılmışlardır⁷.

Bununla beraber, açıkça görülmektedir ki devletlerin veya organizasyonların ideolojik yaklaşımı ne olursa olsun terörün politika olarak benimsenmesi farklılık arz etmemektedir. Örneğin, 1910 yılında Taşnak Partisi'nin Brüksel'deki Sosyalist Enternasyonal'e sunduğu raporda, Anadolu'nun her köyünde silah depoları kurulduğu ve militanlara silah talimleri yaptırıldığı hakkındaki itirafları tamamen göz ardı edildiği gibi bugünde sözde Ermeni soykırımını destekleyen ülkelerce telaffuz edilmemektedir⁸.

Ulus kimliklerinin kendini bulması ve self-determinasyon hareketinin şüphesiz dönem içerisindeki en iyi örneği ki bu örnek aynı zamanda dünyanın en kanlı dört yılına mal olmasının yanında, bölgesel nitelik arz ettiği düşünülen terör hareketlerinin uluslararası boyutlarını göstermesi açısından da son derece dikkat çekici olmuştur.

⁷ Kanar, M., Ermeni Komitalarının Emelleri ve İhtilal Hareketleri, İstanbul, 2001, s. 21.

⁸ Koloğlu, O., "Ermeniler Nasıl Kullanıldılar" Popüler Tarih, Mart 2001, s. 34 – 36.

Aslında tamamı ile milletin kendi kendini yönetmesi yolunda atılmış bir kurşunun arkasında silahın nasıl kurulduğu ve eylemcinin milliyetçi görüşlerinin bu hadisenin gerçekleşmesinde nasıl kullanıldığı, emperyal yapıların çöküşünde devletler arası taktik hareketler açısından da çarpıcıdır.

Tarih 28 Haziran 1914 ve Mekan Saray Bosna'dır. Gavrilo Princip adlı bir Güney Slav milliyetçisi, Güney Slav halklarının hangi siyasal sistem altında olursa olsun birleşmeleri ve Avusturya egemenliğinden kurtulabilmesi amacına yönelik olarak düzenlemiş olduğu suikastla Avusturya-Macaristan veliahdı Arşidük Franz Ferdinand' ı karısı ile birlikte öldürmüştür.

Yargılama sonucunda ortaya çıkan sonuçlar ise yukarıda bahsedildiği gibi uluslararası ilişkiler açısından incelediğinde günümüzde pek de yabancı olmadığımız bir sahne ortaya çıkarmaktadır.

Operasyon finansmanı Belgrad' daki Rus Diplomatlar tarafından sağlanırken eylem Sırbistan Askeri İstihbarat şefi Albay Dragutin Dimitriyeviç tarafından planlanmış ve gerekli ekipman sağlanmıştır. Aynı zamanda Albay Dimitriyeviç, "Kara El" (Narodna Odbrana) olarak bilinen ve Sırbuların ilhak edilmiş topraklarını kurtararak Slav halklarını tek bir çatı altında toplama amacını güden gizli örgütünde kurucusudur. Ayrıca örgüt, dört yıl önce 3 Haziran 1911 de Avusturya-Macaristan İmparatoru Francis Joseph' karşı Bogdan Zeradjic isimli bir tetikçiyi daha görevlendirmiş ancak suikastçının silahı ateş almayınca Kral kurtulmuştur⁹.

1. 2. 2. Terörizmin Gelişmesi ve Nedenleri

Terörizmin yönetsel olarak benimsenip yaygınlaşmasının ve gelişmesinin ardında, işgal kuvvetlerine karşı oluşturulan silahlandırılmış halk ya da daha terminolojik ifadesi ile "gerilla" birliklerinin ortaya koymuş oldukları başarılar ifade edilebilir. Bu başarılar, gerilla mücadelelerine hukuki bir konsept oluşturulmasına

⁹ Akar, A., Suikastler, İstanbul, 2004, s. 48 -49.

neden olurken, uygulayıcılar tarafından “gerilla” yapısının zamanla deforme edilmesine ve yöntemin terörizme dönüşmesine neden olunmuştur.

Dünya savaşlarının burada iki ana neden oluşturmuş olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki, savaşlar esnasında, asimetrik mücadelenin uygulanma sahasının artması ve disiplinin gelişmesidir. Yani, dünya savaşları uygulamacılara, asimetrik çatışma teorisi geliştirme, uygulama ve stratejilerini test etme şansı tanımıştır. Dünya savaşlarının doğurduğu ikinci neden ise savaşlar sonrası ortaya çıkan sonuçlarıdır. Savaşların sonucunda geriye, yıkılmış emperyal yapılar, bölünmüş ve parçalanmış yeni ortaya çıkmış küçük devletler, sınır anlaşmazlıkları, kimlik ve rejim sorunlarının bulunduğu bir harabe kalmıştır. Kısacası, savaş galiplerinin masa üzerinde çizdikleri haritalar, asimetrik çatışmaların yıllarca sürmesine neden olacak bir yığın sebebi de ortaya çıkarmıştır.

Yöntemin gelişmesi, nedenlerin artması şiddetin kuralsızlığını artırıp, asimetrik çatışmayı gerilla konseptinin dışına, terörizme doğru iterken bir diğer neden bu hareketteki ivmeyi de artırmıştır. Bu diğer neden ise gelişen teknoloji şeklinde ifade edilebilir. Çünkü, gelişen teknoloji, bireyin elindeki kıyım gücünü artırırken, ona aynı zamanda eylemin koordine edilme kolaylığını da sağlamaktadır.

1. 2. 2. 1. Dünya Savaşları ve Asimetrik Çatışmada Gelişim

Terörizmin metotsal gelişimin ardında yatan gerçekliklerin başında dünya savaşları ve savaş sonrası dönemde ortaya çıkan gerilla mücadeleleri yatmaktadır. Bu yüzdendir ki, koloniyel işgal kuvvetlerine karşı kendi ülkelerinin yönetimine ele almak isteyen milliyetçi gurupların gerçekleştirmiş olduğu eylemlerin başarıları, soğuk savaş ve ardından gelen dönem içinde de büyük bir uygulama sahası doğurmuştur. Bu guruplar temelde bugün savaş formları içerisinde “gerilla harbi” olarak anılacak olan savaş tekniğinin de literatürde gelişmesine neden olacaklardır.

Ancak, strateji sadece hukuken “gerilla” olarak tanımlanan gurupların haricinde bir diğer formdaki guruplar tarafından da kullanılmaya başlanacaktır. Formasyonun yön değiştirmesi bizi modern dünya da terörizm olarak adlandırılan şiddet opsiyonu ile

tanıştıracaktır. Esas itibari ile terör örgütlerinin gerek kırsalda ve daha sonra da kentsel alanlara uygulayacağı mücadele yönteminin tamamı ile “gerilla harbi” nin yöntemleri üzerine kurulduğu söylenebilir. Ancak, belirtmek gerekir ki burada anılan “gerilla harbi” deyimini uluslararası hukuk tarafından tanımlanan “gerilla” ve “gerilla harbi” deyimini değil tamamı ile mücadelenin yönetsel boyutlarını tanımlayan teknik bir ifade olarak kullanılmıştır, ikisi arasındaki farklılıklar ilerleyen bölümlerde detaylandırılacaktır.

Konunun tarih açısına dönecek olursak; yönetsel gelişiminin en iyi örneklerinin başında Arap yarımadası ve Orta Doğu gelmektedir ki bu aynı zamanda devletler arası mücadelede ajan provokasyon kullanımını ile ülke içi çatışma dinamiklerin harekete geçirilmesi açısından da seçkin bir örnek olacaktır. Daha açık ifade ile bir devletin, başka bir devletin sosyal hayatı içerisinde pasifize edilmiş unsurlara hareket kazandırmasının, uygulayıcıya direkt güç kullanmadan istenilen amaca ulaşmasında nasıl bir rol oynadığı daha net görülecektir.

Son derece iyi bir eğitimle hazırlanarak Osmanlı İmparatorlunun egemenlik sahasında bulunan Arap Yarımadasına gönderilen W. H. Irvin Shakespear, Gerard Evelyn Leachman, Gertrude Bell ve Thomas Edward Lawrence gibi İngiliz ajanları bazen para ile satınalarak bazen siyasi vaatlerle bölgedeki Arap liderleri etkilemiş ve Osmanlı İmparatorluğuna başkaldırmalarını sağlamıştır. İngilizlerin sağladığı silahlar ile kuralsız şiddetin otoriteye ve bölge halkına karşı kullanımı İngilizlere Arap Yarımadasının kapısını açmıştır.¹⁰

Politik mücadelenin silahlı boyutundaki bu değişimde yukarıda da belirtildiği gibi Dünya Savaşlarının etkisi büyüktür ve bu alternatif strateji içinde bulunduğumuz yüzyılın bir ürünüdür.

Mesela, 1780 – 1831 yılları arasında yaşamış olan C. V. Clausewitz’ in “Savaş Üzerine” isimli eserinde konuyu çok kısa bir biçimde ele almıştır. Clausewitz; gerilla tarzı savaş tekniğini “için için yanan bir ateş gibi düşman ordusunun temelini

¹⁰ Konu ile ilgili daha fazla bilgi için Bkz. Öke, M. K. ve diğerleri, Kutsal Topraklarda Casuslar Savaşı, İstanbul, 1995.

tahrip eder”¹¹ ifadesi ile ortaya koymuştur ve bir anlamda da mücadelenin temel mantığını tanıtmıştır.

Sonraki dönemde özellikle Lawrence’ın yazmış olduğu “Aklın Yedi Dayanağı” kitabının da katkıları ile de mücadele tekniği Batı askeri teorisinin de içerisine girmeye başlamıştır. Bu kitapta gerilla savaş tekniğinin esasları tespit edilmiş ve taarruz değerleri üzerinde durulmuştur. Aslında bu temel düşünceler, hem bir kurtuluş savaşı hem de müttefiklerin Birinci Dünya Savaşında Osmanlıya karşı yürüttükleri seferin bir parçası olan Arapların Türklere karşı ayaklanması sırasında Lawrence’ın edindiği tecrübelerin bir araya gelmesinin bir sonucudur¹².

Esası ile Merkez Cepheye kıyasla uzakta olan Ortadoğu’daki bu hareket, o zamana kadar, gerilla savaş tekniğinin gerçek manada uygulandığı bir savaş olmasına rağmen Avrupa Harekat Alanı’nda hiçbir rol oynamadığı için evrensel bir nitelik kazanması ikinci dünya savaşına kalacaktır. Bu savaşta, Almanlar tarafından işgal edilmiş olan bütün Avrupa ülkelerinde ve Japon işgali altındaki Uzakdoğu memleketlerinde gerilla teşkilatları geliştirilmiştir. Bu gelişme, Lawrence’ın kitabını etkileri ile Churchill tarafından bir karşı silah stratejisi olarak kullanıldığını göstermektedir. Hatta bunun için İngiliz planlama dairesinde bazı şubeler dahi görevlendirilmiştir.¹³

Terörizmin süratli bir gelişim süreci içerisine girmesi dünya savaşlarının nihayetlenmesi ve soğuk savaş dönemine girilmesi ile başlamaktadır. Artık terörizm, politika sahnesinde kendisini göstermeye ve adından söz ettirmeye başlamıştır. Gerilla tekniğinde elde edilen başarılar, teknik anlamda terörizmin yolunu açmıştır. Bu teknik gelişmenin üstünü ise siyasi nedenler tamamlayacaktır.

1. 2. 2. 2. II. Dünya Savaşı Sonuçları ve Terör Eylemleri

Dünya savaşlarının sürmüş olduğu dönemde strateji ve taktik bazında gelişim gösteren ve eylemselliğinin önemli örneklerini veren terörist hareketler, dünya

¹¹ Clausewitz, C. V., Savaş Üzerine (Çev. H. F. Çeliker), İstanbul, 1999, s. 511.

¹² Liddell Hart, B. H., Strateji – Dolaylı Tutum (Çev. S. Koçak), İstanbul, 2003, s. 500.

¹³ Aynı k., s. 500 – 501.

savaşlarının neticelenmesinden sonra ise otoriteye karşı, otoriteden halka karşı ya da otoritenin hiç kurulmadığı bölgelerde toplumun çeşitli bölümleri arasında sistemli şekilde uygulanmaya başlanmıştır.

Tabi ki, siyasi haritaların değişmesi ile pek çok toplumsal kimlik devletleşme süreci içerisine girerken, bu sürece giremeyenlerin isyanları, bu süreci başlatmak isteyenlere karşı devletlerin aldığı sert tedbirler ile işgal altındaki bölgelerde işgal kuvvetlerine ve yardımcılarına karşı başlayan şiddet hareketleri günümüz global şiddet anlayışının da temellerini atmışlardır.

Terörizmin devlet destekli, sistematik bir hale gelişinin bir diğer boyutunu ise kutuplar arası mücadele oluşturmaktadır. Çünkü, 1944 de İkinci Dünya Savaşı, Hitler ordularının yenilmesi ile sonuçlanırken, Almanya'yı kontrol altına alan müttefik kuvvetler arasındaki dünya görüşü farklılığı, savaş süresince ortak düşmana karşı verilen mücadeleden dolayı hissedilir bir düzeyde belirmemiştir. Ancak, Ruslar'ın kendi işgal bölgelerinde komünist yapıyı ihdas ettirme çabaları Almanya da yavaş yavaş somut bazı çekişmelerin gün yüzüne çıkmasına neden olmuştur. Batı ve Doğu blokları arasında başlayan çekişmenin ilk çizgisi dönemin Rus Devlet Başkanı Stalin tarafından çizilmiş ve malum Berlin Duvarı örülmeye başlanmıştır. Artık dünya siyaseti iki blok arasında doksanlara kadar sürecek bir mücadelenin tarihini yazmaya başlamıştır.

Bu mücadele temelde karşılıklı sıcak bir savaşa dönüşmemiştir ancak bu ifade silahların hiç çekilmediğinin anlamını taşımamaktadır. Silahlar çekilmiştir, fakat silahları çekenler Kızıl Ordu mensupları değil, komünist olmayan ülkelerdeki “Devrimci” örgütler ya da daha başka ifade ile “Halk Kurtuluş Cepheleeri” dir.

Özellikle Batı Blok'u terörizmin uluslararası politikada gerçektende etkin kullanımına şahit olacaktır. Japonya'da “Japon Kızıl Ordusu”, İtalya'da “Kızıl Tugaylar”, Yunanistan' da “17 Kasım”, Türkiye de “Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu” (TİKKO), “Devrimci Halk Kurtuluş Partisi / Cephesi”(DHKP/C) gibi sayısız örnek komünist olmayan ülkelerde politik amaçlarını gerçekleştirebilmek için şiddet eylemlerine girişeceklerdir.

Artık, terörizm; bloklar arası mücadelede rejim ihracı amaçlı olarak taktik bir araç haline gelmiştir. Bunun en iyi örneğini de şüphesiz Sovyetler vermiştir, çünkü; Ruslar, dünyanın her bölgesindeki devrimci hareketlere destek vermişlerdir. Bununla beraber, pek çok bölgede de anti-kolonyel hareketler, bedava silah ve eğitim gibi avantajları da göz önünde bulundurarak komünizmi çekici bulmuşlardır. Ayrıca, promosyon olarak hareketlerine Sovyetler ve Doğu Blok'u ülkelerince verilecek diplomatik destekte onları uluslararası politika sahnesinde gerek siyasi ve gerekse de hukuken meşruiyet sağlayacaktır. ¹⁴ Neticede, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin iki daimi üyesi (Sovyetler Birliği ve Çin)onların arkasındadır. Bu bir politik mücadele için uluslararası arenada hiç de yabana atılmayacak bir destektir.

1. 2. 2. 1. İşgal Otoritelerine Karşı “Terör”

Otoritelere karşı “terör” hareketleri, işgal altındaki bölgelerde de kendisini yoğunlukla göstermiştir. Son derece güçlü düşman kuvvetlerine karşı sürdürülen mücadeleler, sadece işgal altındaki topraklarda değil gerçekte düşmanı anavatanında vurması ya da düşman hedeflerini herhangi bir üçüncü ülkede imha çabaları gibi açıları ile dikkate alındığında sert bir karşılık olarak işgal kuvvetlerinin karşısında dikilmektedir.

Teorik olarak, General Clausewiths “Savaş Üzerine” isimli eserinde, işgal altındaki bir toplumu, bataklığa saplanmış birisinin küçük bir dal parçasından medet umması gibi, ateş topunun içinde yanan bir toplumun, elindeki bütün son seçenekleri kullanmasının doğallığı üzerinde durmuştur. ¹⁵ Bu, doğal tepki kendisini kuralsız ve limitsiz bir şiddet olarak ortaya koyacaktır.

Şurası kesindir ki, II. Dünya Savaşı sonrası dönemde “terörizm”; İngiliz ve Fransızlara karşı son derece etkili bir silah olmuştur ve denilebilir ki İngilizlerin Filistin, Kanal Bölgesi, ve Aden’ den, Fransızların ise Cezayir’ den birliklerini çekmelerinde birincil düzeyde rol oynamıştır. Aslında bir işgal kuvveti vaziyetinde

¹⁴ U. S. Army - Training and Doctrine Command, A Military Guide to Terrorism, Kansas, 2003, s. 23.

¹⁵ Clausewitz, a. g. k., s. 515.

iken, bu tarzda terör atakları ile karşı karşıya gelmiş olan hiçbir devletin, bölge halkından işbirliği görememesi ve yeterli istihbarat alamaması gibi nedenlerden dolayı saldırıları önleme şansı da son derece azdır ¹⁶.

Mesela, savaş sonrası dönemde, Mısır'ın tam bir şekilde bağımsızlığını arzulayan Mısırlılar, İngilizlerin askerlerini çekmelerini bekledikleri halde, İngiltere'nin Süveyş' ten çekilmek konusunda pek de istekli davrandığı görülmemektedir. Fakat 1945 yılının gelindiğinde artık Mısır' da hava her zamankinden farklı esmektedir. Komünist parti, hükümet bürolarından siyasi partilere ve endüstri işçilerine kadar her yere yayılmıştır. Bununla beraber 1929 tarihinde Şeyh Hasan El-Banna tarafından kurulan Müslüman Kardeşler (El Ihvan El Muslimin) teşkilatı ise koyu Batı karşıtlığı ile ki bu siyasi karşıtlığın merkezinde İngilizler mevcuttur, 500 bin taraftara ulaşmıştır. Ayrıca, ana muhalefet partisi olan Wafd partisi İngiliz karşıtlığını körüklerken, bu kuruluşlara aşırı milliyetçi bir örgüt olan Genç Mısır'ı da (Mısır El-Fath) eklemek gerekir ¹⁷.

1951 yılına gelindiğinde Süveyş Kanalı'nın kontrolünü bırakmak istemeyen İngiltere ile Mısır Hükümeti arasındaki gerginlik Ortadoğu Komutanlığı nedeni ile yükselmiştir. Zaman zaman halk ile İngiliz Kuvvetleri arasında çatışmalar yaşanmaya başlanmıştır. Müslüman Kardeşler ve milliyetçi grupların teşviki ile sivillerden oluşan bir "Milli Kurtuluş Ordusu" 1952 yılında İsmaliye' de İngilizler ile çatışmaya başlarken, Kahire'de halk İngiliz mağazalarına ve diğer merkezlerine saldırmaya ve yağmalamaya başlamıştır. Bu hadiseler İngilizlerin artık bu toraklarda sonunun geldiğinin de bir ifadesidir. Örgütlenme ve şiddet işgal kuvvetlerinin sonunu getirmiştir.

18

İşgal güçlerinin bulunduğu bölgelerde, şiddet eylemlerinden direkt olarak nasibini alanlar arasında sadece işgal güçlerinin olduğunu söylemek doğru olmaz. Şiddetin yöneldiği ve şiddete muhatap olan bir diğer grup ise işgal güçlerinin iş birlikçileridir. Genellikle kukla bir yönetim bulunan bu bölgelerde eylemler direkt olarak -hain- ilan edilen kişilere ya da gruplara da yansımaktadır. Ihvan hareketinin

¹⁶ Wilkinson, P., "The Strategic Implications of Terrorism", Terrorism and Political Violence - A Source Book (Ed. M. L. Sondhi), New Delhi, 2000, s. 21.

¹⁷ Armaoğlu, F., 20. yy. Siyasi Tarihi, Gen. 14. B., İstanbul, 2002, s. 493 – 494.

¹⁸ Aynı. s. 495 – 496.

detaylarında, hain ilan edilenlere karşı gerçekleştirilen bu eylemlerin örnekleri görülebilir.

Süratle silahlı kadrolarını oluşturan örgütün eylemlerine bakıldığı zaman, Circurrel alış-veriş merkezinin bombalanmasının yanında, İngilizlerce yönetimde tutulan Kral Faruk' un güvenlik elemanları, yargıçlar hatta başbakan Noqrashi Pasha dahi suikastlara kurban gitmişlerdir.¹⁹

Neticede, son altı yılını savaşarak geçirmiş bir toplum için savaşın ağırlığını daha fazla sürdürecektir hal kalmamış ve işgal kuvvetleri bu bölgelerden çekilerek, anavatanın yolunu tutmuştur.

Buna bir diğer örnek Çad Milli Kurtuluş Cephesi (FROLINAT) verilebilir. 1966 yılında Fransızları ülkelerinden kovmak isteyen Çadlılar tarafından kurulan FROLINAT, İbrahim Abatşa tarafından uzun süre yönetilmiştir. Ancak, örgüt daha sonra 11 kola ayrılmıştır. Hepsinin silahlı birlikleri ve sempatican gurupları vardır.

1. 2. 2. 2. Baskı Rejimlerine Karşı “Terör”

Dünya savaşlarının neticelerinden bazıları da yeni oluşan diktatörlük yapılarıdır. Savaştan çıkmış ve bir anda kendisini iki bloklu mücadele içerisinde bulmuş olan dünyanın kaygan siyasi yapısı üzerinde totaliter rejimlerde kendilerini garanti altına alabilmek için kendi halkı üzerinde baskı ve terör politikaları izlemeye meyletmışlerdir.

Baskı ve terör politikalarının hedefinde ise elbetteki muhalif kanatlar yer almaktadır. Koyu baskı politikası altında, demokratik platformlarda kendilerini ifade etmenin mümkün olmayacağı bu durumda, muhalifler de yer altına çekilerek, gizli örgütler kurarak ve her şeyden önemlisi şiddete şiddet ile karşılık vererek politikalarını oluşturmuşlardır.

Ancak belirtmekte fayda vardır ki, diktatoryalara karşı girişilen organize şiddet hareketlerinin ana ortak noktaları Marksist – Leninist ya da Maoocu bir çizgi izliyor

¹⁹ Aboul-Enein, Y. H., “Al-Ikhwan Al Mulimeen-Muslim Brotherhood”, Military Review, July-August 2003, s. 28.

olmalarıdır. Bunu ana sebebi Batı tarafından desteklenen dikta rejimlere Sovyetlerin alternatif yaratma çabasıdır. Fakat bu örgütlerin bir diğer ortak noktaları ise, yukarıda addedilen (JRA- Japon Kızıl Ordusu, RBA- Kızıl Tugaylar, vs.) örgütlerden ziyade, bunların demokratik Batı Blok'u ülkelerinden birinde yönetime başkaldırmaları değil daha çok üçüncü dünya ülkelerinde görülmüş olmalarıdır.

Örneğin, EPRDF bunlardan birisidir. 1970 lerin başında Etopya da meydana gelen oluşum, Marksist grupları da bünyesine katarak Etopya Devrimci Demokratik Halk Cephesi adını almıştır. 1991 yılında, başkent Addis Ababa' ya giren gerillalar, Diktatör Mengistu Haile Mariam'ın ülkeden kaçması ile ülke bütününde yönetimi ele geçirmişlerdir²⁰.

1. 2. 2. 2. 3. Alt Kimlik Mücadeleleri Terör

Dünya savaşlarının son bulması ile bir tarafta sömürgeler el değiştirirken diğer taraftan bazı sömürgeler bağımsızlığına kavuşmuştur. Ancak, kurulan yeni devletlerin kendi kendini yönetmesindeki yetersizliklerin kısa süre içerisinde ortaya çıkması ve istikrarın sağlanamaması bu bölgelerdeki aşiret, kabile veya bunun gibi alt-kimlik yapılarının ihtirasları bu devletleri kısa süre içerisinde iç savaflara ve karşılıklı terör mücadelelerinin içerisine sokmuştur.

Özellikle İngiliz ve Fransız eski sömürgelerinde karşılaşılan bu durum, bu bölgelerden çekilen manda yönetimlerinin yerlerine bıraktıkları kukla yönetimler ve suni devlet sınırlarından kaynaklandığı gibi pek çoğunda dış destekli ve kontrol altında bir lider tarafından yönetilmeye çalışıldıkları rastlanan bir durumdur.

Neticeleri genellikle iç savaş ve bölünme yönünde gelişen bu mücadelelere örnek olarak Etopya – Eritre verilebileceği gibi, ayrılması teknik olarak mümkün olmayan bölgeler de mevcuttur. Buralarda çatışmanın sonunun gelmesi de çok zordur. Örneğin Sudan daki durum buna örnek teşkil edebilir.

²⁰ Demirel, E., Dünya da Terör, İstanbul, 2003, s. 363.

Sudan, yaklaşık 2. 5 milyon kilometre karelik topraklarında 26 vilayet ve 120 yerel yönetimden oluşmaktadır. Burada çatışmalarının temelinde yatan gerçek ise Sudan ın toplumsal yapısıdır. 39 milyon seviyesinde olduğu tahmin edilen ülke nüfusunun büyük çoğunluğunu kabileler oluşturmaktadır. Yaklaşık 130 farklı dil ve diyalektiğin kullanıldığı görülmektedir. Bağımsızlığından itibaren, demokrasinin yerleştirilememesi ve gereken reformların yapılamaması (1956 yılında General İbrahim Abbud devlet başkanı olmuş ve Arap-İslam merkezli bir yapı kurmaya çalışmışsa da Güneyin direnişi ile karşılaşmış sonrasında iktidara gelen Mohammed Ahmed Mahjub koalisyon hükümeti ile durumu idare etmeye çalışmış fakat sonu askeri darbe olmuştur. Bu defa kurulan yönetim sosyalist ideolojiyi benimsemiş daha sonra politik İslam yönüne meyletmişlerdir. Bir dönem Güney otonomi kazanmışsa da 1983 yılında Ulusal İslami Cephe ve Müslüman Kardeşler örgütlerinin etkileri ile ve güney, petrol zengini bölgeleri dikkate alınarak otonomi kaldırılmıştır.), askeri rejimler, petrol geliri elde etmeye başlayan güneyin bağımsızlık istemleri ve iç savaşlar içersinde son 50 yılını geçirmiştir. Özellikle, Güneyin otonomisinin kaldırılması ile 1983 yılında Kuzey ve Güney arasında bir iç savaş patlamıştır. Bu çatışmaların neticesi 2 milyon ölü ve 4. 5 milyondan fazla evinden sürülmüş insandır.²¹

Örgütsel yapılanmalar ve son dönemde meydana gelen Darfur hadiseleri incelendiği zaman Sudan konusu biraz daha gün yüzüne çıkacaktır. Yaklaşık 6 milyon insanın yaşadığı Darfur vilayeti, 250,000 kilometre karelik alanı ile Libya, Çad ve Orta Africa Cumhuriyetine sınırdır. Etnik bakımdan dikkate alındığı zaman Africa ve Arap kimlikli kabilelerden oluştuğu dikkati çeken vilayette, Sudan Liberation Movement / Army (SLM/A) ve Justice and Equality Movement (JEM) kendilerini organize etmişlerdir. Hükümet ve polisler ile diğer bazı kabilelerin hedef alındığı saldırılar düzenleyen örgütlerin açıklamalarında gelir dağılımındaki adaletsizler, bölge bazlı sosyo eknomik farklılıklar ve politik olarak dışlanmışlığın nedenler içerisinde olduğu belirtilmektedir. Konunun uluslararası boyuntunda ise Darfur bölgesine giren silahların kaynaklarıdır. Yapılan incelemelerde, gerek kabileler arası çatışmalarda ve gerekse de yukarıda adı geçen örgütlerin kullandıkları silahların, bölgede siyasi amaçlarını gerçekleştirmek yönünde adımlar atan Libya ve Çad bulunmaktadır²².

²¹U. N. Secretary – General, Report of the International Commission of Inquiry on Darfur, Geneva, Security Council Resolution 1564, 2004, s. 19-20.

²²U. N. Secretary – General, Report of the International Commission of Inquiry on Darfur, a. g. r. 22-23.

Burada dikkati çeken bir diğer nokta ise Sudan hakkındaki terör raporudur. Rapora göre Sudan, terörist örgütlere destek veren 7 ülkeden birisidir. Bunlar içerisinde; Lord's Resistance Army (LRA) – Uganda, A İttihat Al İslami (AIAI) – Etopya, Salafist Group For Call and Combat (GSPC) Cezayir gibi ülkelerde faaliyet gösteren örgütler bulunmaktadır.²³

1. 2. 2. 2. 4. Sınır Anlaşmazlıkları ve Terör

Dünya savaşlarının sona ermesi ve zamanla da sömürge topraklarından çekilen Batı devletleri bu defa geride, üzerinde itilaf bulunan topraklar bırakmışlardır. İki farklı toplumun üzerinde hak iddia ettiği topraklar, farklı kutupların bilek güreşi arenası haline gelmiş, kimi zaman terör dalgaları ile kimi zaman dışarıdan gelen askeri müdahaleler ile sürüp gitmiştir. Bunlardan en önemlileri ki bugün halen üzerinde kavganın son bulmadığı topraklardır ki, İsrail – Filistin veya Hindistan ile Pakistan arasındaki Keşmir bölgesi örnek gösterilebilir.

Bugün, her iki bölgede de süregelen, mücadelelerini sürdüren örgütler sınırların kurulumuna temelden karşı olmuşlardır. Temelde toprak paylaşımı ve kesilen sınırların tabanın tamamınca benimsenmemesi sorunun başlangıcını oluşturmuştur. Süregelen yıllar içerisinde, gerek uluslararası politikanın yapısal değişimi ve gerekse mevcut sınırların korunması bu sınır çatışmalarının da zamanla bağımsızlık hareketi ve ayrılıkçı hareketler konumuna yerleşmesine neden olmuştur.

1. 2. 2. 3. Terörizmin Gelişmesinde Teknolojik Etkenler

Gelişen teknolojik yapı her sahada olduğu gibi teröristler içinde bir takım kolaylıklar getirmiştir. Gerek eylemlerin altyapısı gerek eylem aşamasında vurucu gücün artırılması ve gerekse de eylem sonrası izlerini kaybettirme konusunda teknolojinin sunmuş olduğu yenilikler bir noktada terörizmin günümüzde politik amaçların elde edilmesinde yaygın bir strateji olarak kullanılmasına de neden olmuştur.

²³ U. S. Department of State, Patterns of Global Terrosim, Washington D. C., 2004, s. 7-8, 140..

Teknolojik yenilikler ile beraber terörizmin gelişimi ve kullanım sahasının analizleri “İletişim İmkanlarında Gelişim”, “Silah Sanayisinin Gelişimi” ve “Taktiksel Araçların Gelişimi” alt başlıkları halinde üç bölümde ele alınacaktır. Her bölümde, konu ile alakalı teknolojik ilerlemelerin terörizm üzerinde yapmış olduğu gelişme etkileri incelenecektir.

1. 2. 2. 3. 1. İletişim İmkanlarında Gelişim

Şüphesiz, insanoğlunun tarih boyunca yapmış olduğu en önemli iki atılımdan biri Sanayi Devrimi olurken diğeri bugün İletişim Devrimi olarak adlandırılan atılımıdır. İletişimde kat edilen mesafe dikkate alındığında birkaç tuşa dokunarak dünyanın istenen bölgesine ulaşmak sıradan bir hadise halini alırken sınırların giderek anlamını kaybettiği ve küresel değerlerin doğduğu bir dünya anlayışı da ortaya çıkmaktadır.

Ancak bu gelişimden faydalananlar sadece iş dünyası ya da sıradan insanlar değil aynı zamanda teröristler de bu iletişim kaynağını keşfetmekte gecikmemişlerdir. Bir terör örgütü lideri için eylem talimatını birkaç saniyede, binlerce kilometre uzaklıktaki bir militana iletmesi ve eylem sonrası hadiseleri de uydu kanalları ile yarım saat içerisinde başka bir kıtada izlemesi ve gerektiğinde telefonla arayıp gerekçelerini açıklaması günümüzde son derece olağan bir durum halini almıştır.

Örneğin 11 Eylül 2001 de Washington ve New York da meydana gelen El Kaide kaynaklı terör olaylarının eylemsel alt yapısı tamamı ile internet sistemi üzerindeki haberleşme ile olmuştur. Bu bahisledir ki, internet bağlantıları üzerinden meydana gelen haberleşme ve eylem kararları, Amerikan Merkezi Haberalma Teşkilatı (CIA) tarafından pas geçilmiştir. Bu örnek, iletişim teknolojisinde gelinen son noktanın terör örgütleri tarafından eylem öncesi hazırlık aşamalarında ne kadar etkili kullanılabildiğinin dikkate değer bir ifadesi olmuştur. Kolay ulaşım, bilginin hızlı akışı ve denetimden uzak oluşu gibi etkenler internetin teröristler için ne kadar kullanışlı

olduğunu göstermesinin yanında web sayfaları bulunmaz bir propaganda aracı olmuştur.²⁴

Ya da, El Kaide örgütünün eylemleri sonrası bütün dünya televizyonlarında aynı anda Usame Bin Laden' in görüntüleri ekrana gelmiş, konuşmalarında Amerikan karşıtlığını ana eksene oturtarak ta Latin Amerika'dan Japonya' ya kadar bütün dünya da ne kadar Amerika düşmanı varsa hepsinin kahramanı olmuştur. Bu da iletişim sanayindeki gelişimin bir psikolojik savaş silahı olarak kullanılmasından başka bir şey değildir.

1. 2. 2. 3. 2. Silah Sanayisinin Gelişimi

Şüphesiz, terörizmin gelişmesinin ve global bir kullanım sahasına ulaşmasının en önemli nedenlerinin bir tanesi de silah sanayinde kaydedilen ilerlemeleridir. Teknolojinin gelişmesine bağlı olarak kaydedilen bu ilerlemeler günümüzde biyolojik kitle imha silahlarından, kimyasal nitelikteki silahlara, roketatar sistemleri ve plastik patlayıcılardan uzun menzilli suikast silahlarına kadar pek çok alanda terör uygulayıcılarına eylemlerinde kolaylıklar sağlamaya başlamıştır. Bu silahlar, bir terör eyleminin boyutunu artırırken, teröriste de izini kaybettirmede önemli avantajlar sağlamaktadır.

Burada ifade etmekte fayda vardır ki; teröristler silah seçiminde üç ana unsuru göz önünde bulundururlar. Kolay bulunabilirlik ki bu mermi ya da yedek parçaları için daha geçerlidir, basitlik ve etkinliktir. Bu silahların otomatik olması ve belli bir uzaklıktan hedefi saf dışı etmesi gerekmektedir. Ayrıca teröristlerin istediği bir başka detay ise özellikle kent operasyonlarında kullanılan silahların kolayca saklanabilmesidir.²⁵ Açıkçası, teknolojinin gelişimi zaten her sahada olduğu gibi bu sahada da pratik ve etkin olanı bulmak noktasına odaklanmıştır.

Teknolojinin gelişmesine paralel bir seyir izleyen silah teknolojisinin etkileyici silahlarından bir tanesi de terörist örgütlerce kullanılan uzun menzilli suikast

²⁴ United States Institute of Peace, How Modern Terrorism Uses the Internet, Special Report 116, 2004, s. 1-3.

²⁵ U. S. Army - Training and Doctrine Command, a.g.k., s. 133.

tüfekleridir. Genellikle, yüksek seviyede korumaya sahip önemli konumdaki insanlara uzaktan suikastlar düzenlemek vasıtası ile öldürme eylemlerinde kullanılan bu silahlar hedefi imha etmedeki başarılarının yanında hedef ile atıcı arasındaki mesafenin uzunluğundan dolayı kaçıışı kolaylaştırdığı için tercih edilir. Bugüne kadar düzenlenen terör eylemlerinde en etkili kullanımı 22 Kasım 1963 yılında Dallas'ta Amerika Birleşik Devletlerinin 35. Başkanı J. F. Kennedy' e karşı düzenlenen suikast olmuştur.

Kentsel alanlardaki terör eylemlerinin yaygın görülen örnekleri arasında plastik patlayıcılar ön plana çıkmaktadır. Büyük çapta zahiyata neden olan bu patlayıcıların insanların yoğun olarak bulunduğu mekanlara yerleştirilmesi ile büyük ses getirecek eylemler düzenlenmektedir. 19 Nisan 1995 yılında Oklohama Federal Devlet binasına düzenlenen saldırıda bu tarz patlayıcılar kullanılarak bina havaya uçurulmuş ve toplam 31 kişi hayatını kaybederken yüzlerce kişide yaralanmıştır.

Silah teknolojisinin gelişiminin bir diğer çarpıcı boyutunda ise nükleer silah sistemleri vardır. Esasi ile nükleer ya da kimyasal silahlar temelde terörizme iki şekilde alet olmaktadır. Bunlarda biri radyo aktif maddelerin ya da nükleer patlayıcıların kullanımı olarak ifade edilirken bir diğeri de dışarıdan terörist organizasyonlarca korku yaratabilmek ve oldukça hatırı sayılır bir eylem gerçekleştirebilmek amacı ile nükleer tesislere düzenlenebilecek saldırılardır. Üstelik, nükleer teknolojinin günümüzde çok da gizli bilgiler içermediği, literatürün bütün fizikçilere açık olmasının yanında Sovyetler Birliği'nin dağılması neticesi radyo aktif maddelerin karaborsaya düşmesi ile de tehlikeli bir boyut kazanmıştır.²⁶

Bu konuda önemli bir örnek Ürdün Kralı Abdullah tarafından dile getirilmiştir. 2004 Nisan ayında Birleşik Devletleri ziyaret eden Ürdün Kralı Abdullah, yapmış olduğu açıklamalar ile bütün dünya da şok etkisi yaratmıştır. Açıklamalarına göre; Ürdün güvenlik güçleri, kimyasal silah kullanmak vasıtası ile 80,000 insanı öldürebilecek seviyedeki bir terörist komployu engellemişlerdir. Ürdün'de İstihbarat Merkezi, Başbakanlık binası ve Birleşik Devletler Büyükelçiliğini hedef seçen teröristler, 17,5 ton patlayıcı ve zehirli gaz ile ele geçirilmişlerdir. Kral Abdullah,

²⁶ Anet, B., "Nuclear Terrorism: The Ultimate Form of Terrorism," 7. Chemical Biological Medical Treatment Symposium' una sunulan bildiri, Dubrovnik April 2001, s. 1.

Suriye Hükümeti'nin ret etmesine rağmen, patlayıcıların bu ülke sınırına 75 km uzaklıkta yakalanmasından dolayı suçlamalarını yöneltirken Birleşik Devletler Silah Müfettişi David Kay; yapılan incelemeler neticesinde ele geçirilen silahların, Birleşik Devletlerin Irak'a müdahalesi öncesi Irak'tan Suriye'ye kaçırılan kitle imha silahlarının bir parçası olduğunu belirtmiştir ²⁷. Gelişen teknolojinin öldürücü etkilerini kullanarak, kamuoyu önünde etkileyici bir güç gösterisi, tehlike boyutlarını işaret ederken terörizmin uluslararası akışı ve hedefleri yönünden düşündürücüdür.

Kimyasal silahlar tehlikeli kullanımlara alet olmasının örneklerinin başında 1995 yılında Japonya da Tokyo metrosuna sarin gazı veren fundamentalist teröristler bulunmaktadır. İnsanların ölmesine ve yüzlercesinin de hastalanmasına neden olan saldırı, sinir gazının sabah işe gitmek için metrolara yığılan insanların soluduğu havaya karıştırılması ile gerçekleştirilmiştir.

Yukarıdaki örnekler ve izahatlar değerlendirildiği zaman teknolojik gelişim teröristlerin önündeki maksimum düzeyde beklenmedik bir eylem artı maksimum düzeyde etki ve buna karşılık eşitliğin diğer tarafında minimum yakalanma riski denklemini teknolojinin gelişmesi ile de teröristler lehine büyük değişimler göstermiştir.

1. 2. 2. 3. 3. Taktiksel Araçların Gelişimi

Taktiksel araçların gelişimi ifadesi ile vurgulanmak istenen; gelişen teknolojinin insanoğluna sunduğu yeniliklerin bazılarının aslında saldırı amacı taşımadığı halde şiddet hareketlerinde kullanılmasıdır. Örneğin; uçaklar, arabalar vs.

Örneğin, 11 Eylül 2001 günü New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'ne ve Amerikan Savunma Bakanlığı'na (Pentagon) düzenlenen saldırılarda sivil yolcu uçakları doğrudan hedeflere yöneltilmişler ve patlayıcı ya da silah kullanmadan belki de tarihin en dikkat çekici terör saldırılarından bir tanesini gerçekleştirmişlerdir.

Bu direkt eylemin aynı zamanda dolaylı olarak gerçekleştirilenleri de mevcuttur. uçak kaçırımlar ya da son dönemde sıkça başvurulan bir yöntem olan bomba yüklü

²⁷ Maranwille, Cecil., "Terror by Chemical Bombs," World News & Prophecy, Vol. 7, No 4, s. 1.

araçlar ile hedefe yönelerek bombaları patlatmakta yeni yöntemler olarak ortaya çıkmıştır.

2003 Kasım'ında İstanbul'da meydana gelen terör saldırılarında bu taktik izlenmiştir. 15 Kasım tarihinde önce iki Yahudi sinagog'unda ardından da 20 Kasım tarihinde İngiliz Konsolosluğu ile HSBC bankası bomba yüklü araçlar vasıtası ile terör saldırılarına maruz kalmışlardır.

Görüldüğü gibi günümüzde terör saldırıları için teknolojik yeniliklerde teröristler tarafından son derece etkili bir biçimde kullanılmaktadır.

1. 2. 2. 4. Devletlerce Uygulama Yönü

Dünya Savaşlarının ara döneminde ve sonrasında başlayan bir diğer terör dalgası ise devletlerin bizzat kendileri tarafından ortaya konulan uygulananlar olmuştur. Savaş boyunca herkes vatanını kurtarmak ya da varlığını devam ettirmek mücadelesi içerisine girmişken devletin meşruiyetini sorgulama ya da sistem üzerine düşünmek mümkün olmadığı için savaştan hemen sonra ancak devlet içerisine bakmak mümkün olmuştur. Düşman sınırlardan atılmış ve sıcak temas son bulmuş olduğuna göre artık devletin varlığını ileriki dönemlerde tehdit edebilecek unsurlar üzerinde çalışılmış ve sert önlemler alınmıştır.

Mesela, Sovyet Rusya'da karşılaşılan uygulamalar buna örnek teşkil edecek niteliktedir. Azerbaycan' da Sovyet Sovyet yönetimi ile faaliyetlere devam konusunda anlaşma imzalayan yerel partilerin mensupları kısa süre içerisinde gizli polis tarafından tutuklanmışlar ve kanunsuz bir şekilde ceza kamplarına gönderilmişlerdir. Tutuklamanın ikinci dalgasını ise -kollektivleşme- politikası kapsamında orta seviyedeki kentli nüfusun bir sınıf olarak algılanıp lağv edilmesi ile görülmüştür. Kent sakinlerinin şahsi haklarını koruma yolundaki bu çıkışları ise sert şekilde silahla bastırılmıştır²⁸.

²⁸ Bünyadoğ, Z., Stalin Döneminde KGB Arşivlerinde Kırmızı Terör (Çev. S. Şimşir), İstanbul, 2004, s. 7 – 8.

Görüldüğü gibi, Sovyetler de kendisinden 160 yıl önce Robespier' in yaptığı gibi düzeni tehdit edebilecek unsurları yine düzenin silahları ile imha etmiştir. Bir savunma refleksi içerisinde, devletin yasal unsurları adalet prensiplerinin ötesinde çalıştırılmış, bir baskı ve korku politikası kullanılarak sivri unsurlar pasifize edilmiştir.

Bu yaklaşım, daha ilerideki konulara da – Kitle Terörizmi- başlığı altında devletin bizzat uyguladığı bir devlet terörü şeklinde ele alınacaktır. Buradaki kısa açıklama sadece dünya savaşları sonrası ortaya çıkan rejim baskısını vurgulamak içindir.

2. SİLAHLI ÇATIŞMA MODELLERİ ve TERÖR

Çalışmanın bu bölümünde terörizm uygulamaları; genel yapı içerisinde savaş ve gerilla hareketleri gibi diğer silahlı çatışma modelleri ile karşılaştırılarak bir çatışma ve güç kullanımı yöntemi olarak değerlendirilecektir. Diğer modeller ile karşılaştırılması ve terörizmin farklılıklarının ortaya konulması, uygulamanın öz niteliklerinin daha iyi anlaşılmasına imkan sağlayacaktır.

Gerek düşünce yapısı ve gerekse de metotsal uygulamaları dikkate alındığı zaman bir devlet-altı organizasyon ile hakim unsur arasında, iki devlet arasında ya da devlet-altı iki organize güç arasında düşünsel ya da diplomasi çizgisinin ötesine geçmiş şiddet içerikli her hareket çatışma boyutu içerisine girmiş demektir.

Her ne kadar, bazen çatışmanın boyutu iki devlet arasında düzenli bir savaş eylemi düşünüldüğünde küçük seviyelerde de kalsa bile, düşünsel boyutları, fiziki ve siyasal sonuçları açısından değerlendirildiği zaman terör hareketinin de bir savaştan farkı olmadığı gözlemlenebilir.

Kısacası, genel kavram içerisinde savaş terimini tanıyan insanoğlu, savaşın tekniklerinde de gelişimler sağlamıştır. Düzenli orduların savaş meydanlarını doldurmasının ardından insanoğlu daha küçük birlikler ile de savaşmayı ve ayakta kalmayı, politik mücadelesini sürdürmeyi öğrenmiştir. Literatüre “gerilla harbi” denilen bir teknik giriş yapmış ve hemen ardından da uluslararası hukuk literatürüne kavramsal olarak eklenmiştir. Gerilla harbinin esasları belirlenmiş ve gerilla hukuku, savaş hukuku ile beraber silahlı çatışmalar bölümlerinde yer almıştır.

Ancak toplumlar şimdi yeni bir mücadele yöntemi ile karşı karşıyadırlar. Amacı savaşın amacı ile aynıdır. Bağımsız devlet kurmak, devletin işleyen düzenini değiştirmek, düşmanı tamamı ile imha etmek ya da bunun gibi politik emellerin elde edilmesinde artık yeni bir müdahale ve çatışma tekniği ile de mümkündür.

Amaç olarak savaşın amacını taşıyan bu mücadele tarzı teknik olarak da gerilla harbini esas almaktadır. Dağlarda ya da şehirlerde küçük savaş timleri, üç beş kişilik ani saldırılar, gövde gösterileri vasıtası ile devletlerin ya da devlet-altı yapıların, örgüt amaçları yönünde hareket etmelerini sağlamaktır.

Görüldüğü gibi güç ve güç kullanımı farklı şekillere bürünsede ki bu bazen savaşlardaki gibi büyük ordular olabilirken bazen de iki kişinin kaçırarak kullandığı bir uçağın gökdelene çarparak binlerce kişiyi öldürmesi de olabilmektedir. Bu açıdan, kavramın muhteviyatı ve kullanılış tarzı da siyasal ve kültürel çevre tarafından belirlenebileceği ifade edilebilir. Güç, insanın insan üzerinde denetim kurmasını ve devam ettirmesini sağlayacak olan her şeyi kapsayabilir. Bu bahisle, güç bu amaca hizmet eden bir toplumsal ilişkiyi; fiziksel şiddet kullanımından bir insanın başka bir insanın aklını ve düşüncesini kontrol etmesini sağlayan en görünmez psikolojik bağlantılara kadar her şeyi kapsayabilir²⁹. Neticede gücün yaratacağı etki sadece fiziksel olarak bütün hasım ülkeyi işgal etmenin yanında hasım ülke vatandaşlarının kafalarına dehşet ve korku duygularını salmak olarak da ifade edilebilir. Bu temelde “korku”nun yönetiminin bir ifadesidir.

Bu noktada gücün genel tanımını yaparak konuyu detaylandırmanın faydası vardır. Bu bakımdan güç; A ülkesinin normal şartlarda yapmayacağı ya da yapmak istemeyeceği bir hareketin, B ülkesi tarafından A ülkesine yaptırılabilme yeteneğini ifade eder. Konu aynı şekilde örgüt yapısı ile devlet arasında kurulabilecek bir denklemde ifade edebilir. Yani, B ülkesinin bir devlet olması gerekmez. Bu bir terör örgütü de olabilir.

Normal şartlarda, A ülkesine nazaran B ülkesinin gücü, mükemmel ateş gücüne ve hareket kabiliyetine sahip bir ordusu (Diğer bir açıdan B nin gücü diplomatik ya da ekonomik olabilir ancak “güç” kavramı burada konumuz gereği sadece silahlı mücadele güçleri açısından incelenecektir.) olabilir. Ancak burada, B ülkesinin yerine ikame edilebilecek olan bir terör örgütünün büyük orduları yoktur fakat

²⁹ Williams, H. - Wright M. - Evans T., Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Teorisi Üzerine Bir Derleme (Ed), (Çev. Z. Çitak ve diğerleri), Ankara, 1996, s. 281.

onun en önemli avantajı görünmezliğidir. Hareketinin anılığı, eyleminin beklenmezliği ya da eylem veya vuruş noktasının yönünün tahmin edilemezliğidir.

2. 1. Konvansiyonel Savaş

Öyle ise Savaş Nedir; Savaş, düşmanı irademizi kabule zorlamak için bir kuvvet kullanma eylemidir.³⁰ Bu noktada denebilir ki "irade" nin açılımı politik amaçtır. Amacın ifadesi ise istenilen politik emellerin hasım konumundaki tarafça yerine getirilmesinin sağlanmasıdır.

Savaş, iradeler arasında zıtlığı, karşıt iradenin yarattığı engeli, bu iradenin temsil ettiği güç unsurunu kuvvet ve şiddet kullanarak zorla gidermek yöntemidir. Bu noktada, şiddet ve çatışmanın, diplomatik yollar ile elde edilemeyen siyasi amacın ya da giderilemeyen anlaşmazlığın kuvvet kullanılarak çözümü gözlenmektedir ki bunun anlamı;silahlı müdahalenin siyasal karar mekanizması önünde diplomasinin bir alternatifi olarak durduğu gerçeğidir. Yani, zıtlaşan iradeler arasında bir çatışma olarak beliren savaş, bilinçlenmiş bir güç ve şuurlu güdümlenen bir kuvvettir. Burada operasyonel boyuttaki amaç hasmın iradesini karşıt güç olmaktan çıkarmak, uyumlu kılmak, bağımlı kılmak ya da tamamen ortadan kaldırmaktır.³¹ Netice itibari ile denilebilir ki “savaş; politikanın farklı araçlar ile sürdürülmesidir”.³²

Ancak, bu amaç ve sonuca doğrudan doğruya ve görünür şekilde kuvvet kullanmadan ve hasmın düzenli kuvvetleri ile çatışma yaşamadan erişebilmek, karşılaşmayı gerçek bir savaş olmaktan çıkarmaz. Hasmın iradesini tahrip için direkt kuvvet ile savunma ve güvenlik kuşaklarını kırmak şart değildir.³³ Küçük ama operasyonelliği yüksek gruplar tarafından sembolik hedeflere yapılabilecek nokta vuruşları ile düşmanın kan damarlarına zarar vermek vasıtası ile de istenilen tahribat sağlanabilir. Böylece, izlenen emel ve menfaat ile çatışan, amaçların elde edilmesine karşı koyan, direnen zıt iradeyi saf dışı etmek için kullanabilecek her türlü etkinlik içerdiği şiddet unsurunun derecesini bakılmaksızın savaş eylemi olarak addedilebilir.

³⁰ Clausewitz, a. g. k., s. 20.

³¹ Özdağ, M., Örtülü İstila ve Psikolojik Savaş, Ankara, 2003, s. 9.

³² Clausewitz, a. g. k., s. 35.

³³ Özdağ, a. g. k., s. 9.

Görüldüğü gibi savaş ya da fiziki güce başvurmak için büyük ordulara gerek yoktur. Sadece, hasım kuvvetin can alıcı noktalarını tespit etmek ve bu noktalara icap eden basıncı uygulamak rakibi çaresiz bir vaziyete düşürmek için yeterlidedir olabilir.

2. 2. Gerilla Harbi

Gerilla harbi ile ilgili olarak denilebilir ki; Napolyon ordularına karşı gösterilen İspanyol halk direnişisi gibi zamanının en dikkate değer çatışmaları da bu terimin askerlik literatürüne girişine neden olmuştur³⁴. Özellikle, halk direnişileri ile başlayan bu mücadele ilerleyen dönemlerde dünyanın önemli çatışma olaylarında kendisini gösterecektir. Örneğin; Vietnam da Birleşik Devletler güçlerine karşı yürütülen mücadele ya da Ruslar'ın karşılaşıp bataklık gibi saplandığı Afgan direnişisi bunlar arasında sayılabilir.

Esasen ana konumuzun Gerilla Harbi olmamasına rağmen gerilla savaşının detaylarını yakından değerlendirmek bize terörizm sistematüğini anlamamız konusunda yardımcı olacaktır. Çünkü, gerilla ve terörist, gerilla harbi ve terörizm günümüzde siyasal platformlarda birbirinin yerine kullanıldığı gibi terörist örgütlerde kendilerini “özgürlük savaşçısı” veya gerilla olarak da tanımlamaktadırlar. Tabi ki gerilla olarak kabul görmek bir takım hukuki faydalarının bulunmasının ötesinde dış dünya da sempati ve politik destek alma konusunda da, örgütler için faydalı bir yaklaşımdır.

Burada gerilla ve gerilla harbi iki farklı açıdan değerlendirilecektir. Bunlardan birincisi; gerilla ve gerilla harbinin, silahlı ve sıcak bir çatışma sürecinde, konvansiyonel savaşa alternatif şekilde bir mücadele konsepti ya da bir yöntem olarak tanıtılmasıdır. Burada Konu; gerilla harbinin ana parametreleri üzerinde durulmaya çalışılarak örnekler ile detaylandırılacaktır.

İkinci adımda ise gerilla ve gerilla harbinin hukuki boyutları üzerinde durularak terörizm ile farklılıklarının neler olduğu ve gerçek manada uluslararası hukukta legal

³⁴ Littel Hart, a.g.k., s. 500.

bir konuma sahip gerilla ve gerilla harbinin ne gibi politik yöntemler ile çarpıtılarak bazı terörizmin hareketlerinin de de bu gruba dahil edilmeye çalışıldığını incelemeye gayret edilecektir.

2. 2. 1. Çatışma konsepti olarak gerilla harbi

Savaş türü olarak, çatışmanın düzenli ordular ile sürdürülmesinin mümkün olmadığı durumlarda başvurulan bir yöntemdir. Özellikle, kendisini daha büyük bir gücün tehdidi altında gören ve sınırlı bir askeri ve ekonomik potansiyele sahip bir devlet ya da bir amaç için bir araya gelmiş gruplar tarafından tercih edilir. Tabii ki düzenli ordu ve güvenlik birimlerine karşı savaştıkları yeterli gücün olmayışı bu yola başvurmayı kaçınılmaz kılmaktadır. Bu tür savaşlar, daha ziyade sömürge durumunda bulunan bir ulusun bağımsızlık mücadelesi sırasında, bir devlet içinde azınlık durumunda olan bir halkın devlete karşı yürüttüğü savaş sırasında ve işgal altında bulunan bir devletin işgalci devlete ya da devletler karşı başvurduğu bir mücadele şeklinde gündeme gelmektedir³⁵.

Genel strateji olarak, gerilla kesinlikle düşmanı ile bire bir de yok edici bir cephe savaşına girmeden hareket eder. O nun mücadelesi, küçük nokta vuruşlarını içeren ya da vur-kaç şeklinde tanımlanabilecek uzun bir sürece yayılmıştır. Bu noktada doktrinin temelde ikiye ayrıldığı ifade edilebilir. Bunlardan birincisi, gerillanın uzun vadeli yıpratıcı savaşıyla düşmanı psikolojisi bozulmuş, hareket kabiliyeti sıfıra düşmüş bir hale getirerek savaş bölgesinden bıkkınlık içerisinde çıkmasını sağlamaktır. İkinci yaklaşım ise gerilla harbini düzenli ordu kurup düşman ile bire bir de yok edici bir cephe savaşına girecek döneme kadar olan bir süreç şeklinde ele alır.³⁶

Daha çok temel yaklaşım olarak Maoist bir çizgisi olan ikinci doktrin Mao nun Japonlara karşı girişmiş olduğu mücadelede şekillenmiş bir sistemi ifade eder. Bu doktrin özellikle Mao nun sosyalist devrimine inanan, –kır gerillası- şeklinde

³⁵ Arı, T., Uluslararası İlişkiler, İstanbul, 1997, s. 477- 478.

³⁶ Merari, A., “Terrorism as a Strategy of Insurgency”, Terrorism and Political Violence, 1993, Vol. 5, No. 4, s. 220.

örgütlenen ve kırdan şehire doğru hareketi benimsemiş örgütler tarafından kullanılan bir stratejidir.

Mao, politikasını, Çin'in uzun süreli savaş tecrübesi ile ele almaktadır. Buna göre, mücadele üç ana süreci içerir. Bunlardan birincisi, direniş savaşını içeren süreçtir. Bu süreç Stratejik Savunma olarak ele alınır. Düşmanın taarruz vaziyetinde olduğu bu dönemin yöntem olarak esas alt yapının hazırlanması ve ertesinde taktik baskınlar şeklinde ifade edilebilir. Esneklik ve gizlilik içerisinde ani şok baskınlar düzenleyerek düşman yıpratılır. İkinci aşama ise düşmanın durakladığı ve direnen birliklerin ise taarruz için hazırlandıkları dönemdir. Örgütün elinde artık kurtarılmış bölgeler ile beraber genişletilmiş birlikler mevcuttur. Örgüt üçüncü ve aşama olan hareketli savaş aşamasına geçmek için artık hazır vaziyettedir. Böylece hareketli savaş ya da düzenli savaş sistemine doğru aşama aşama bir değışim ve gelişim mevcuttur. Düzenli savaş öncesinde örgüt hem nicel yani sayısal olarak artmışken hem de nitel olarak yani teknik donanım ve savaş kabiliyeti olarak seviye atlamıştır. Burada belirtmek gerekmektedir ki stratejinin bir diğer yönü de hareketin kır da başlayıp küçük kasabalara oradan şehirlere ve oradan da büyük kentlere doğru yönlencesidir. Böylece, bölge kademe kademe ele geçirilir.³⁷

Şüphesiz bu teori, Çin Halk Cumhuriyeti nin kurucusu Mao Zedung tarafından Japon işgal ordularına karşı ya da General Giap tarafından Vietnam da Birleşik Devletler güçlerine karşı başarı ile uygulanmış ve zafer ile neticelenmiştir. Ancak, yukarıda da belirtildiği gibi bu yöntem ayrılıkçı terör örgütleri tarafından kullanılan bir yöntemdir.

Mücadelenin temel taktik yaklaşımı şu şekilde ifade edilebilir; en küçük seviyede, yüksek hareket kabiliyetine sahip, iyi teçhiz edilmiş birlikler geliştirilmelidir. Bunun amacı küçük bir birliğin, sürat dayanıklılık ve her yerde olabilmesinin yanında ikmal kollarından bağımsız hareket edebilme yeteneğine de sahip olmasıdır.³⁸

Bu birlikler iki ana noktada son derece etkili olarak kullanılmaktadırlar. Bunlardan birincisi; düşmanın zayıf olduğu noktalarda ani baskınlar yaparak, düşmanı

³⁷ Yıldız, E., Marks'tan Mao'ya Gerilla Savaşı, İstanbul, 2004, s. 86 – 92.

³⁸ Eslen, N., Tarih Boyu Savaş ve Strateji, (Gen. 3. B.), İstanbul, 2005, s. 333.

verimsiz bölgelerin takviyesine mecbur kılmak ve böylece alan hakimiyeti için açılmasını sağlamak, iki düşmanın kendisinden çok ulaştırma ve tedarik kollarına ani baskınlar düzenleyerek zor durumda bırakmaktır. Örneğin, Lawrence'ın Arap Yarımadasında yaptığı da böyle bir mücadele sisteminin neticesidir. Lawrence tarafından esasları belirlenen ve uygulanan bu sistemle Mekke ve Medine yi korumakla mükellef Türk birlikleri, kuvvetlerinin büyük kısmını, ana tedarik kolu olan Şam – Medine demiryolunu kontrol altına almak için görevlendirmek zorunda kalmış ve bu da Türk birliklerini hareketsiz ve etkisiz bir konuma sokmuştur ki buna aynı zamanda Arapların ani saldırıları da eklendiğinde yapılabilecek çok fazla şey kalmamıştır. ³⁹

Hareketin taktik yapısı değerlendirildiğinde organize devlet güçlerine karşı farklı zaman ve farklı mekanlarda üstün anı yakalayıp tahrip edici darbeyi gerçekleştirip geri çekilmek yatmaktadır ki bu hareketler gerek fiziki ve gerekse de psikolojik olarak güvenlikten sorumlu olan güçleri yıpratmakta ve yıldırmaktadır. Karşı koyma noktasında, güvenlik birimlerinin karşısında konvansiyonel savaşta olduğu gibi düzenli bir askeri birlik bulunmaması, sistematik eğitimleri açısından güvenlik birimlerini de çaresiz bırakabilmektedir.

Konunun detaylandırılmasının temelinde ise günümüzde terör örgütlerinin bu sistemi biraz deforme ederek –Kent Kadroları- na kullandırmalarının yanında -dağ kadroları-na sahip örgütlerin bütün halinde gerilla harbini uygulama sahasına taşımalarıdır. Esasen, konuyu biraz daha genele yayacak olursak; Gerilla Hareketleri, bir ülkenin topraklarının tamamını ya da belli bir kısmını kontrol altına almak amacı ile ülkede kurulu devlet düzenine karşı, yasadışı düzensiz askeri yapılar vasıtası ile uzun soluklu olarak düzenlenen politik-askeri mücadeledir. Bu mücadele çerçevesinde, gerilla savaşından, terörist eylemlere, propagandadan, siyasi kanat faaliyetlerine kadar uzanmaktadır. Gerilla hareketlerinin temelde amacı genelde ya da sınırlı bir bölgede kendi yönetimlerini oluşturmaktadır ki bu da böyle bir amaca sahip olmayan terör örgütlerinden ayrılmasına neden olmaktadır. Ancak, günümüzde pek çok terör örgütü böyle bir amaca sahip olmasının ötesinde gerilla savaşını kullandığı gibi terör eylemlerinden de geri kalmamaktadır. Örneğin, Sri Lanka' daki Tamil gerillaları

³⁹ Eslen, a.g.k., s. 334 -335.

gerilla mücadelesinin ötesinde terörizmin pek çok taktiğine de hareket planı içerisinde yer vermektedir.⁴⁰

Tamillerin eylemleri içerisinde, 1989 yılında 21 askeri pusuya düşürerek öldürmeleri ile beraber Haziran 1990 yılında hükümet kuvvetleri ile yapılan ateşkesin yürürlüğe konduğu gün bir polis merkezini basmaları ve yüz kadar polisi öldürmeleri, altı yüz polisi esir almaları ki daha sonra esir polislerinde cesetleri bulunmuştur. Aynı yılın 15 Temmuz günü 3 otobüsün yolunu kesip altmış Müslümanı katletmiş ve 29 Temmuz tarihinde ise on Müslüman köylüyü öldürürken 3 Ağustos 1990 tarihinde akşam namazını kılan 150 Müslümanı ağır makineli tüfekler ile öldürürken 11 Ağustos günü ise yüz Müslümanı kurşuna dizmişlerdir. Sivil halka karşı yapılan bu saldırıların ötesinde Sri Lanka devlet başkanı Çandrika Bandaranaike Kumaratunga, 19 Aralık 1999 tarihinde bombalı suikast girişiminden yaralı olarak kurtulurken, diğer saldırılarda Sri Lanka Deniz Kuvvetleri Komutanı Tümamiral Clancey Fernando ve Savunma Bakanı dört koruması ile beraber öldürülmüşlerdir⁴¹.

Öyleyse gerilla ile terörist arasındaki ayrımın temel noktaları neler olmalıdır ?

Ana hatları ile gerilla yaklaşımı dikkate alınırken, ön planda bulunan nokta gerillanın bir özgürlük mücadelesi içerisinde olduğu ifadesidir. Öyleyse temelde gerilla; bulunduğu bölgede kontrolü ele almak ve kendi yönetimini ihdas etmek amacı ile hareket eder. Ancak teröristlerin böyle bir kaygısı yoktur. Teröristler fiziki olarak bölgenin kontrolünden ziyade psikolojik nüfuz ve etki elde etme amacını taşırlar. Çünkü, gerilla düzenli bir ordu durumuna geçebilmek için insan kaynaklarına, lojistik üslere ve eylemden sonra çekilebileceği güvenli bölgelere (Safe Haven) ihtiyaç duymaktadır. İkinci bir diğer nokta; gerilla mücadelesi içerisindeki örgütlerin yapısıdır. Gerilla örgütleri, takımlardan, timlerden bölüklerden oluşurken terörist örgütlerde bu yapılanma yer almamaktadır. Bazen terörist tek kişi olarak bile eylem yapabilir. Bu konudaki üçüncü nokta ise gurupların kullanmış oldukları silahlardır. Örneğin gerilla birlikleri daha çok ordu tarzı tüfekler, otomatik makineli, roketatar gibi ağır silahlar

⁴⁰ Byman D. L., ve diğerleri, Trends in Outside Support for Insurgent Movements, Santa Monica, 2001, s. 4-5.

⁴¹ Demirel, a.g.k. 409 – 411.

taşırlarken, teröristler daha çok tabanca, ev yapımı bomba gibi hafif sayılabilecek silahları kullanırlar⁴².

Ayrımın bu kadar zor olmasının arkasında temelde üç neden vardır. Bunlardan ikisi teknik üçüncüsü ise politiktir. İlki yukarıda sıralanmış olan kriterlerin tamamının şekil ile alakalı olması ve eylemlerin özünün ön plana çıkarılmamasıdır. İkincisi ise günümüzde örgütlerin, gerilla doktrinin yanında terörizmi de, sivil dernekleri, siyasi parti faaliyetlerini de etkin bir kombinasyon şeklinde duruma ve şartlara göre kullanmasıdır. Üçüncü ve politik olan nede ise uluslararası platformda terörizm üzerinde bir sözbirliği olmayışıdır.

Daha öncede ifade edildiği gibi, ikinci dünya savaşından sonra pek çok ülke işgale uğramış ve ya da emperyal amaçlar çerçevesinde yabancı devletlerin egemenliğini tanımak zorunda kalmışlardır. Tekrar bağımsızlığın kazanılması, ya top yekun kurtuluş savaşı vererek ya milletlerarası platformlarda siyasi mücadeleler vererek ya da gerilla örgütleri şeklinde organize olarak hareket etmekten geçmektedir. Ancak gerilla örgütlerinin, yürütmüş oldukları bağımsızlık mücadelelerini aynı zamanda terörist eylemlerle de desteklemeleri, Birleşmiş Milletlerin terörizmi tanımlama çabalarını da baltalamış ve üçüncü dünya ülkelerinin karşı koymaları ile de sonuçsuzluk ortaya çıkmıştır. ⁴³ Ancak, uluslararası düzeyde terörizmi tanımlanmasında ve karşı önlemler alınmasında başarısızlığı sadece üçüncü dünya ülkelerinin hak mücadelesine bağlamak yanlış olur. Aynı zamanda bu üçüncü dünya toplumlarının bağımsızlık hareketlerine destek veren büyük güçlerinde payı olmalıdır. Çünkü, büyük güçlerde ilgili ülkelerdeki çıkarlarını azami ölçüde artırma yoluna giderler ve yeni yönetimin kendi dünya görüşlerini benimseyen tarafta ya da işbirliği içerisinde olması gerekmektedir. Tabi ki bu destek uluslararası platformlardaki siyasi destekten, silah ve eğitim ve lojistik kaynak yardımlarına kadar geniş bir yardım paketinden oluşmaktadır. Örneğin, Sovyetlerin rejim ihraç çabaları bu destek paketlerine iyi bir örnektir.

Aslında problem de burada ortaya çıkmaktadır. Kendilerinin işgal altında bulunduğunu ifade ederek silahlı mücadele safhasına geçen guruplar kendilerini gerilla

⁴² Merari, a. g. m., s. 223.

⁴³ Zafer, Sosyolojik Boyutuyla Terörizm, s. 24.

olarak adlandırarak, uluslararası hukukun gerilla hareketlerine tanıdığı imkanlardan faydalanmak istemektedirler. Şiddet hareketine maruz kalan devlet bunun bir terör eylemi olarak nitelendirilmesi için çırpınırken, diğer devletler bunun bir özgürlük mücadelesi olarak tanımlayabilirler ki top bu defa devletler arası taktik oyun sahasına düşmektedir.

Aynı zamanda şöyle bir örnek vermekte farklı iki devletin konuya bakış açılarını değerlendirmek açısından son derece faydalı olacaktır. Bilindiği gibi İngiltere 1900 lü yılların başından beri organize şekilde Kuzey İrlanda adına bağımsızlık mücadelesi veren IRA ile başı derttedir. Ayrılıkçı terörün önemli elemanlarından biri olan IRA ile mücadelesi bu yüz yıl içerisinde çeşitli aşamalardan geçmiş ve terörizm faaliyetlerinden muzdarip olmuş bir ülkedir. Aynı zamanda Türkiye de PKK gibi ayrılıkçı bir terör örgütünün eylemlerinde dolayı büyük sıkıntılar çekmiş bir ülkedir. Her iki ülkede Batı Blok'una mensupurlar ve dünya görüşleri birbirleri ile uyumludur. Aynı zamanda her ikisi de askeri tehditlere karşı NATO üyesi ve müttefiklerdir. Bu noktaya kadar mantık çerçevesinde düşünüldüğü zaman her iki ülkenin de terörizme karşı ortak bir bilinç çerçevesinde politika yürütmesi ve uygulaması gerekmektedir. Ama uygulamalar tam tersi bir sonuç ortaya çıkarmıştır.

İngiltere'nin IRA terörizmine karşı yürüttüğü politikalara bir göz attığımızda, IRA nın siyasi kanadı olarak adlandırılan, seçimlere katılan ve yasal bir kuruluş olan SINN FEIN partisine yayın yasağı getirilmiştir. Bu yayın yasağı;

- IRA ve SINN FEIN ilgili haberler sansüre tabi tutulmuştur.
- 1988 yılında SINN FEIN' nin liderinin sesinin ve görüntüsünün yayınlanması yasaklanmıştır.
- Geçmişteki kayıtlar dahi sansürlenmiş veya dokümanlar imha edilmiştir.

Buna neden olarak da İngiltere, bu yayınların terörizmi desteklediği ve geliştirdiğini ifade etmiştir. Hatta, 1988 yılında dönemin başbakanı Margaret Thatcher

konu ile alakalı olarak “Düşmanınızı savaşta yenebilmemiz için sivil özgürlükleri bir süre askıya almak zorundasınız”⁴⁴ ifadesini kullanmış ve bu yasakları savunmuştur.

Konunun Türkiye tarafı ise şu şekildedir. Türkiye topraklarında faaliyet gösteren terör örgütü PKK'nın destekçisi ve yayın organı durumunda olan MED TV hemen her programında Türkiye'ye karşı terör eylemlerini desteklemiş ve açık şekilde bu eylemlerin yayılabilmesi için çağrılarda bulunmuştur. Türk Dışişleri yetkilileri bu yayınların durdurulması için İngiltere'ye pek çok kez çağrıda bulunmuş ve resmi girişimlerde bulunmuş olmalarına rağmen İngiliz Hükümeti'nin cevabı olumsuz olmuştur. Buna neden olarak ise İngiltere'nin demokratik bir devlet olduğu ve demokratik teamüller çerçevesinde bu tarzda bir kısıtlamaya gitmenin mümkün olmayacağı yönü belirtilmiştir.⁴⁵

Yukarıdaki örnekle de açıkça görüldüğü gibi terörizm, ülkelerin tehdit algılaması ve uluslararası konjüktürün rüzgarına göre ya da devletlerin siyasi çıkarları doğrultusunda kendisine bir yaşam alanı sağlamaktadır. Bu bahisledir ki devletler terörizme karşı ortak bir çerçeve geliştirmekte zorlanmaktadır.

2. 2. 2. Hukuki Açıdan Gerilla Konsepti

Daha öncede ifade edildiği gibi teröristler, uluslararası sahada hareketlerine meşruluk kazandırma amacını sağlayabilmek için “gerilla” ya da “özgürlük için mücadelen taraf” olarak kendilerini lanse etmek istemektedirler. Çünkü, örgütün uluslararası hukuk çerçevesinde “özgürlük savaşçısı” olarak tanımlanması sempati ya da politik destek kazanmasının ötesinde kendisine hukuki bazı haklar da tanıyacaktır. Bu kısaca, mücadelede bir “taraf” demektir.

Genel bakış açısı ile bakıldığında savaşan üç ana grup bulunmaktadır. Yani siyasi amaçların elde edilmesi yönünde şiddet kullanımına yönelen üç grup mevcuttur. Bunlar sırası ile askeri birlikler, gerilla birlikleri ve terörist örgütlerdir.

⁴⁴ Laçiner, S., İngiltere, Terör, Kuzey İrlanda Sorunu ve İnsan Hakları, Ankara, 2001, s. 5

⁴⁵ Aynı k., s. 5

Bunlardan birincisi Cenevre Sözleşmesince “taraf” ya da “ savaşıan güçler” olarak kabul edilen meşru devletlere ait askeri kuruluşlarıdır. Burada hukuki tanımla açısından konumuz ile alakalı bir problem yoktur. Savaşıan devletler ve silahlı mücadeleleri tanımlıdır.

İkinci sırada, bir devlet teşekkülü altında olmamakla beraber bağımsızlık mücadelesi veren gerilla gurupları yer almaktadır. Uluslararası hukuk bu mücadele tarzı için ve mücadele eden taraflar için bazı şartları taşımaları durumunda bir “taraf” olarak kabul edilebileceğini söylemektedir. Bununla alakalı olarak devletler savaş hukukuna ilişkin milletlerarası sözleşmelerde, başkaldırı amaçlı siyasi şiddet hareketlerinin meşru savaş faaliyeti olarak kabul görebilmesi için, Kara Savaşına İlişkin Hukuki ve Örfi Kurallara Dair 18 Ekim 1907 tarihli IV. La Haye Sözleşmesine Ek’in 1. maddesi şu şartları taşıması gerekliliğini ortaya koymaktadır⁴⁶.

- Şiddet uygulayan gurupların veya astların hareketlerinden sorumlu tutulacak bir üstün bulunması.
- Uzaktan bakıldığı zaman sabit ve tanınabilecek, sadece o gruba mahsus bir işaret taşınması.
- Silahların açıkta ve görünebilecek şekilde taşınması.
- Harekatı savaş kanunları ve adetlerine uygun olarak sevk ve idare etmenin gerekliliği.

Aynı zamanda, Savaş Esirlerine Tatbik Edilecek Muamelelere Dair III. Cenevre Sözleşmesinin 4. maddesi de yukarıdaki şartlar dahilinde yakalanan esirlere Savaş Esiri Muamelesi görmesi gerektiğini de ortaya koyar. Yine aynı sözleşme çerçevesinde, 3. maddeye göre silahlı mücadeleye katılmamış olsa dahi bu sözleşmedeki haklardan yararlanması gerektiği ifade edilir.⁴⁷

⁴⁶ Zafer, Ceza Hukuku..., s. 78 – 79.

⁴⁷ Aynı k., s. 79.

Yukarıdaki şartlar ile beraber hukuki açıdan nizami savaş bir kurala bağlanırken gayri nizami savaş süreci de bir hukuk yapısı içerisinde değerlendirilmiştir. Ancak bu şartlar dahilinde terör örgütlerinin ve eylemlerinin gayri nizami harbin kapsamında ele alınması doğru olmaz.⁴⁸

Görüldüğü gibi, bir terör örgütünün “gerilla” olarak tanımlanması onun pek çok özel hukuki formdan yararlanmasına neden olmaktadır. Bu aynı zamanda, devletlerin kendi sorunlarına karşılık çıkarmış olduğu terörle mücadele kanunlarını da boşa çıkarmakta ve örgütü ağır terör kanunlarından korumaktadır.

Bütün bu açıklamalardan sonra görülmektedir ki şiddet kullanımını politikada bir opsiyon olarak gören aktörlerin kurallar dahilinde uygulamış oldukları şiddet eylemlerini tanımlamışlardır. O halde kuralsız şiddet hareketlerini tanımlamak ancak son seçenek içerisinde mümkün olacaktır.

2. 3. Terörizm Yaklaşımı

Uluslararası siyasetin en güncel konularından bir tanesi olan terörizm, daha önce nedenleri ile beraber ifade edildiği gibi tanım olarak üzerinde söz birliği sağlanmış bir konu değildir. Bu bahisle genel kabul görmüş bir tanımdan bahsetmek oldukça zordur. Terör ve terörizmin tanımlanması, toplumdan topluma, hükümetten hükümete veya yazardan yazara göre farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Fakat, bunun anlamı, terör herkese ve her şarta göre değişen bir olgu demek değildir. Bu ifadeden kasıt, terör kavramının sınırlarının çizilmesinin zor olmasıdır. Mesela, teröre maruz kalan ya da terörle mücadele eden grupların, kendi çalışmalarına meşruiyet kazandırmak amacı ile kendi şartlarına uygun bir tanımlamaya gittikleri karşılaşılan bir durumdur. Bu nedendir ki, terör hakkında söylenen “ birinin teröristi diğerinin özgürlük savaşçısıdır” sözü yerinde bir kullanımdır.⁴⁹

⁴⁸ İlhan, S., Terör – Neden Türkiye, İstanbul, 1998, s. 24.

⁴⁹ Çınar, B., Devlet Güvenliği İstihbarat ve Terör, Ankara, 1997, s. 197.

Açıkçası, “Terör ne ? Terörist kim ?” sorusuna verilen yanıtın doğrudan ya da dolaylı olarak, hemen herkesi ilgilendirdiği bir dünya da yaşıyoruz. Dünya da yaşanan savaş ve müdahale gerçeğinin yol açtığı sorunlar ve acılarla sıkça tartışma konusu olan “terör – terörizm” gerçeklerinin bağıntıları ile irdelenmesi önemlidir. Çünkü, terörizm incelemelerinde iki ana yaklaşım söz konusudur. Kişi konuyu ciddiye alan edebi bir yaklaşımı ya da terörizm kavramını bir iktidar sistemi hizmetinde kullanılacak bir silah olarak kurgulayan propagandacı yaklaşımı benimseyebilir. Her ikisinde de nasıl ilerleneceği açıktır. Edebi yaklaşımı izlediğimizde, terörizmi neyin oluşturduğu ile işe başlar ve olguların üzerinde durur, bu olguları da örnekler ile desteklemeye çalışırız. Eğer tanımlama, bir iktidar için hizmet amacı taşıyorsa, o zaman direkt olarak düşmanın terörist olduğu kabulüne başvurur ve ilgili kaynaklara yüklenebildiğimiz kadar yükleniriz. Daha çok baskıcı ya da totaliter yönetimler tarafından kullanılan bu yöntemle, karşıdakini terörist ilan eder diğerlerini ise görmezden gelir veya “nefsi müdafaa” olarak lanse ederiz.⁵⁰

Bu bahisle, burada önce terörizmi oluşturan parçaların üzerinde durarak, bunları açıklama gayretine yöneleceğiz.

Konuyu biraz daha detaylandırmak gerekirse; Alman Lieden Üniversitesinde görevli Alex Schmid ve Albert Jongman tarafından yapılmış olan bir araştırmanın sonuçlarına göz atmak yerinde olur. Alman araştırmacılar 109 akademik ve resmi terörizm tanımını toplamış ve onları karşılaştırarak tanımlarda vurgulanan noktaları tespit etmişlerdir. Buna göre; tanımlardan % 83. 5’ şii şiddet unsurunu, % 65 i politik amaç unsurunu ve % 51 i ise korku ve paranoya unsurunu içermektedir. Yine aynı araştırmanın dikkati çeken bir diğer yönü ise tanımların ancak % 17. 5’ şinin terör eylemlerinin kurbanları konusuna gönderme yaptığı ve tanımlama içerisine -sivil hedef- unsurunu eklemiş olduğu gerçeğidir.⁵¹

Örneğin, Amerikan Hükümeti tarafından Terörizmle Mücadelede Ulusal Strateji başlıklı rapor da terörizm tanımlaması yapılırken –çatışma dışı hedefler- (non-combatant), yani sivil hedefler üzerine vurgu yapılmaktadır. Tanımlama kısaca

⁵⁰ Chomsky, N., Terör ne Terörist Kim’ e Önsöz, Ankara, 2000, s. 9 – 10.

⁵¹ Merari, a. g. m., s. 214.

“sivillere karşı, politik amaçla gerçekleştirilen şiddet hareketleri” şeklindedir.⁵² Ayrıca –çatışma dışı hedef deyiminden kasıt sadece güvenlik birimleri ile alakası olmayan – sivil vatandaşlar- anlaşılmalıdır, mesela; eylemin yapıldığı an itibari ile silahsız olan askeri ya da güvenlik personeli de bu tanımlama içerisinde yer almaktadır.⁵³

Ancak, bu tanımlama terörizm için sığ ve yetersiz görünmektedir. Bu tanımlama üzerinden hareket ettiğimiz takdirde, örneğin; 1945 yılında, İkinci Dünya Savaşını sona erdirmek amacı ile Amerika tarafından Japonya’ nın Hiroşima ve Nagazaki kentlerinin bombalanması da bir terör eylemidir denilebilir.⁵⁴ Çünkü olay yukarıdaki tanıma bire bir de oturmaktadır. Kentlerin Atom bombaları ile vurulması tamamı ile politik amaçlıdır, direkt olarak siviller hedef alınmıştır ve sivillere karşı şüphe götürmeyecek bir şekilde şiddet uygulanmıştır.

Beyaz Saray tarafından yayınlanan bir başka Amerikan belgesinde ise –sivil- deyiminin yerini –masum- (innocents)terimi almıştır. Tanımlama, “terörizm; masum insanlara karşı planlı ve bilinçli bir şekilde politik amaçla şiddet uygulanmasıdır” şeklinde ifadelerde yer almıştır. Böylece sivillerin yerine-masum-vurgusu ön plana çıkarılarak kurban farklı şekilde tanımlanmıştır.⁵⁵ Ancak, sivil ya da silahsız terimi tanımlama açısından daha net bir ifade iken masum terimi aynı açıklıkta bir ifade olarak görülmemektedir. Çünkü terimin mümkün olduğu kadar evrensel olması gerekmektedir. Evrensel ifadesinden kasıt, masum olarak kabul edilen kurbanın kime göre masum olduğudur. Teröristlerin, kanlı eylemler ile hükümet politikalarından bağımsız olan insanları öldürmesi gerçeği bu kıstası bir nebze doldursa bile, örneğin bir hükümet yetkilisinin öldürülmesi -masum- kıstasının içini doldurmamaktadır. Çünkü, hükümet yetkililerine karşı girişilen eylemler, teröristlerin onları sözde suçlu görmelerinden kaynaklanmaktadır.

⁵² U. S. Department of State, National Strategy For Combating Terrorism, Washington D. C. 2003, s. 1.

⁵³ U. S. Department of State, Pattern of Global Terrorism, s. xii.

⁵⁴ Merari, a. g. m., s. 216.

⁵⁵ President of The United States of America, The National Security Strategy of U. S. A., Washington D. C., 2002, s. 5.

Bu nedenle yukarıdaki tanımlamada yer alan masum kıstası, esasen uygulanabilir nitelikten uzaktır. Çünkü, eyleme muhatap olan insanın masum olup olmamasına göre eylemin tanımlanması mümkün görünmemektedir.

Diğer tanımlamalarda genel ifadeleri ile göz atacak olursak; İngiltere hükümeti terörü; “siyasi amaca ulaşmak ve toplumu veya toplumun çeşitli kesimlerini korku içinde bırakmak maksadıyla şiddet kullanılması” şeklinde tanımlamaktadır. Ayrıca, 1978 tarihli Kuzey İrlanda Olağanüstü Yetkiler Kanunu terör için; Terör siyasi neticeler elde etmek için şiddet kullanımını ifade eder ve toplumun herhangi bölümüne korku salmayı da içerir” ifadesine yer vermiştir⁵⁶.

Bu tanımlama, perspektife toplumu yerleştirip şiddetin muhatabı olarak tanıtmıştır. O halde buradan itibaren politik amaçlı şiddete maruz kalan hedefin bir değil iki tane olduğunu görmekteyiz. Hedeflerden biri şiddete fiziken ve direkt olarak maruz kalan kişi ya da kişilerdir. İkinci hedef ya da kurban veya daha farklı bir ifade ile şiddete dolaylı olarak maruz kalanlar ise içerisinde eylemin gerçekleştiği toplumdur. Bu etki ilkinden farklı olarak fiziki değil psikolojiktir. Tanımlamada bunu “toplumun bütününe ya da belli bir kesimini korku içinde bırakmak” cümlesi ile görmekteyiz. Bu ifade, terörizmin genel konsept itibari ile toplumun sinir uçlarını tahrip ettiği vurgusunu yapmaktadır. Yani, terörizm şiddeti ortaya koyarken bunu bir ibret olarak topluma yansıtmaktadır. Buradan da toplumsal paranoyanın tetiklenmesi sonucu çıkmaktadır. Bu paranoya esasen toplumun dirlik ve düzen içerisinde işleyen sisteminin çökmesi olarak da düşünülebilir.

Ancak burada şu noktaya da temas etmek yerinde olacaktır. Acaba, terör eylemini direkt muhatabı sadece insan mıdır. Yani, şiddete maruz kalan eleman bir canlı olmalı mıdır? Yada genel konseptte topluma yılgınlık verecek ya da paranoya yaratacak eylemin direkt şiddet muhatabı yalnızca insanlar mıdır?

Bir terör örgütü eylemleri içerisinde kamu ya da özel kişilere ait malları imha ya da tahribat yolunu seçer ise bu eylemler bir terör eylemi statüsünde yer alması konusu

⁵⁶ Zafer, Ceza Hukuku..., s. 43.

direkt bazda şiddetin muhatabını da iki kısma ayırmaktadır. Yukarıda irdelendiği gibi bunlardan ilki insanlardır. Şiddete direkt maruz kalan diğer hedef ise bölgede özellikle bölgedeki kamu malları ve ikincil planda özel mülkiyet dahilindeki mallardır. Genel olarak araç gerece zarar verilmesinin arkasında yine psikolojik tesir amacı vardır. İlk basamakta eylemin muhatabı insanların acımasız şekilde katli toplumun diğer kesimine korku salması amacı öne çıkarken ikinci basamakta maddi unsurlara yapılan tahrip saldırıları bir güç gösterisi şeklinde kendisini göstermektedir. Bu örgütün gücünü tanıtan reklam niteliğinde algılanabilir. Böylece ulaşılmaya çalışılan amaç korkunun ötesinde insanlara gücün karşısında çaresizlik duygusunu aşıyor denebilir. Bu aynı zamanda devlete ait organize güçlerin yetersizliğinin ifadesi anlamına gelmektedir ki, bölgede güvenlik güçlerinin kontrolü sağlayamadığı afişe edilir. Eylem devlet otoritesine sadakatle bağlı halkın idareye karşı güvenini sarsarken, sempatican guruplara ya da henüz aktif eylem statüsüne geçiş yapmamış kişilerin nazarında bir otorite imajı yaratarak onlara cesaret vermektedir.

Örneğin, yolcuları ve şoförü indirildikten sonra yakılan belediye otobüsleri veya kırsalda görev yaparken teröristlerce ele geçirilerek imha edilen iş makineleri sıralanabilir. Genellikle, etkin bir hedef kombinasyonu gerçekleştirmeye çalışan terör örgütleri içerisinde buldukları duruma göre hedef tespiti yapmaktadırlar. Bir diğer örnek ise almış olduğu bir kararla yalnızca kamuya ait yerlere karşı şiddet eylemleri gösteren IRA (Ireland Republican Army – İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu) verilebilir. Yalnızca maddi hasara yol açmayı ve İngiliz Hükümetine karşı faaliyet gösteren örgüt, son dönemlerde ağırlıklı olarak metro istasyonlarını havaya uçurmaktadır.

Bu noktada, Peter Lösche, tarafından yapılan tanımlama biraz daha konuyu açacaktır. Lösche' e göre terörizm bir organize grubun, kamu gücünü temsil eden kişi veya maddi elemanlara karşı sistematik şiddet kullanımını veya şiddet tehdidi ile amaçlarına ulaşmaya çalıştığı metotlardır.⁵⁷ Burada, terörizmin şiddet eylemine direkt olarak muhatap olan kişi ya da maddi elemanın kamuyu temsil edebilir bir niteliğinden bahsedilmektedir.

⁵⁷ Zafer, Sosyolojik Boyutuyla Terörizm, s. 7.

Öyleyse, terör eyleminin şiddetine direkt muhatap olan kurban aynı zamanda bir temsil niteliğinde olmalıdır. Ya da daha geniş bir ifade ile hedef hasım taraf için bir sembol niteliği de taşınmalıdır.

Daha önceki değerlendirmelerde görüldüğü gibi terör eylemi ana konsept olarak psikolojik etki yaratarak toplumun genel işletim sisteminde tahribat yapmak amacıyla güder. Doğal olarak, terör örgütünün devletin organize güçleri karşısında bire bir de mücadele edecek gücü olmadığına göre seçilen hedefte eylemsel açıdan kolay ama yankısı kuvvetli bir pozisyonda olmalıdır.

Hasım konumundaki ülkeye ait büyükelçiliklere karşı yapılan saldırılar bu açıdan değerlendirilebilir. Örneğin, 7 Ağustos 1998 tarihinde 252 kişinin öldüğü ve pek çok kişinin de yaralandığı Kenya ve Tanzanya'daki Birleşik Devletler büyükelçiliklerine karşı yapılan saldırılar temelde bu tarz bir hedef yaklaşımını ifade etmektedir. Aynı başlık altında, örgütlerce karakolların ve güvenlik merkezlerinin hedef alınması ya da devlet dairelerinin vurulması sayılabilir.

Lösche' e ait tanımlamanın irdelenmesi gereken bir diğer boyutu ise, terörizmin uygulayıcısı olan kişilerin hedefinin kamu olduğu konusunu ön plana çıkararak iki ana noktada tanımlama sahasını daraltmasıdır.

Bunlardan ilki uygulayıcının kimliği diğeri ise hedefin kimliği konusudur.

Öncelikli olarak uygulayıcının kimliğini değerlendirmek gerekirse, tanımlama; uygulayıcı olarak yalnız organize grupları dikkate almıştır. Ama politik amaçlarını gerçekleştirmek amacı güderek şiddet yolunu seçen sadece organize gruplar mıdır ? Ya da daha farklı bir yaklaşımla, acaba organize grupların ötesinde bir devlet ya da yasal güç şiddet ve korkuyu kullanarak politik amaçlarını uygulama yoluna giderse ne olur ? Yasal otorite tarafından uygulanan bu politika bir terör politikası olarak adlandırılabilir mi ?

Maalesef gerçek şu ki şiddet tabanlı politika bazen devletler tarafından kendi halklarına karşıda uygulanmaktadır. Özellikler totaliter ve baskıcı dikta rejimlerinin ana politikalarından bir tanesi olan bu uygulama zor kullanarak halkın merkezi idareye karşı koşulsuz itaatini sağlamaya çalışmaktadır. İşkenceler ve keyfi olarak insanların öldürülmesi ile devam eden sistem halkın üzerinde derin bir korku tesiri yaratmakta ve siyasal idarenin amaçları doğrultusunda hareket etmek zorunda kalmaktadır.

Bunun en acımasız örneği şüphesiz Kamboçya' daki Pol Pot ve Kızıl Kmer Yönetimidir. 1975 yılında General Lon Nol yönetimini devirerek yönetimi ele geçiren Kmerler, 1979 yılında iktidardan uzaklaştırılana kadar dünya da o zamana kadar eşi görülmemiş bir baskı ve zulüm rejiminin de uygulayıcısı olmuşlardır. Mao' nun devrim yönünü takip eden Pol Pot yönetimi, kesin rakamlar belli olmamakla beraber ağır çalışma kamplarında ve idamlarla yüz binlerce insan öldürülmesine yol açmışlardır.⁵⁸

Böylece görülmektedir ki terör uygulaması sadece yasadışı ilan edilen örgütlerle sınırlı değildir. Siyasi misyonunu elde etmek için gerek devletler, gerekse örgütler bu yönde hareket etmektedirler. Aynı zamanda terörizm için organize bir güç ya da ilan edilmiş bir örgüt olmak da gerekli değildir. Aynı topraklarda yaşayan iki farklı kimlik birbirlerine karşıda amansız bir mücadeleyi sürdürebilirler. Örneğin Ruanda' da Hutular ile Tutsiler arasındaki iç savaş yapısı esasta terörizmin iki toplum arasında nasıl bir kıyıcılıkla uygulandığını ortaya koymaktadır.

1994 yılında, yalnızca 100 gün içerisinde 800 bin Tutsi ve ılıman Hutular, aşırı milliyetçi siyasi partiler ile iş birliği içerisinde olan bazı militan grupların da desteği ile yine kendi komşuları tarafından öldürülmüşlerdir.⁵⁹ Bölgede yapılan çalışmalarda karşılaşılan sonuçlar etnik kökenli terörün nasıl derinleşerek uzun süreli bir çatışma halini aldığını da göstermektedir. Çocuklar ile yapılan görüşmelerin sonunda; onların kafalarında Hutular ile Tutsilerin iki farklı etnik grup olduğu ve gelecekte de hiçbir

⁵⁸ Ear, S., The Khmer Rouge Canon 1975-1979, (Yayınlanmamış Mezuniyet Tezi), Department of Political Science, University of California, California, 1995, s. 4.

⁵⁹ Zorbas, E., "Reconciliation in Post- Genocide Rwanda", African Journal of Legal Studies, Vol. 1, No. 1, 2004, s. 31.

zaman iyi ilişkiler içerisinde olamayacakları düşüncesinin yerleşmiş olduğu görülmektedir.⁶⁰

Yukarıdaki örneklerden de anlaşıldığı gibi, terörizmin uygulayıcıları sadece yasadışı örgütler olmadığı gibi terörün hedefleri de sadece kamu gücünü temsil eden hedefler olmayabilir. Aşırı milliyetçi grupların ülkede yaşayan azınlıklara karşı yaptıkları saldırılar bu konu için örnek teşkil edebilecek niteliktedir.

2.3.1. Terörizmin Unsurları

Buraya kadar yapılan değerlendirmelerde terörizm üzerine genel yaklaşımlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Terörizmin ana haritası, yukarıda işlenen genel hatlar doğrultusunda, içerdiği unsurların tek tek değerlendirilmesi ile aşağıda çıkarılmaya çalışılacaktır. Aynı zamanda, terörizmin taşıdığı temel unsurların değerlendirilmesinin yanında, -terörizmin eylemsel amaçları- da konu ile beraber incelenecektir. Bu yaklaşım, eylemin maddi unsurlarının taşıdığı özelde hangi amaca hizmet ettiğinin anlaşılması bakımından önemlidir.

2.3.1.1. Şiddet

Buradaki şiddet ifadesi kural dışı şiddet olarak algılanmalıdır. Yani, hukuki olarak şiddetin kısıtlamalarının ötesindeki şiddet hareketi kastedilmektedir. O zaman birinci önerme şu şekilde oluşturulabilir.

Terörizm bir şiddet hareketidir.

Burada şiddet lokalize edilmiş ve yoğunlaştırılmış bir eylemdir. Lokalize oluşu eylemin gerçekleştiği alan ile gerçekleştirilmesi gereken politik emellerin kapsadığı saha arasındaki orantıdan kaynaklanır. Yani, bir ülkenin bütünü de hakim olan iktidarı yıkıp yönetimi ele geçirmek için bir terör hareketi içerisine girilmiş ise şiddet eylemleri ülkeyi baştan başa kaplayan konvansiyonel savaş mantığında bir cephe hareketi

⁶⁰ Human Rights Watch, Rwanda – Observing the Rules of the War, Vol. 13, No. 8, 2001, s. 15.

içerisinde değil ancak daha küçük eylemleri içermektedir. Bu bahisle şiddet eylemi lokalize edilmiştir.

İkinci tema ise şiddetin yoğunlaştırılmasıdır. Şiddetin yoğunluğu ise eylemin psikolojik etkilerinden ileri gelmektedir. Kısaca şiddetin lokalizasyonu eylemin fiziki çevresini tanımlarken, yoğunluğu psikolojik sonuçlarından dolayı toplumun bütünü etkilemesini ifade etmektedir. O zaman ikinci adımda tanımlama biraz daha genişletilecektir.

Terörizm yoğunlaştırılmış ve lokalize edilmiş bir şiddet hareketidir.

Şiddet unsuruna yönelik bir diğer vurgulamada şiddetin tarzı üzerine olmalıdır. Önceki bölümlerde ele alınan diğer sıcak çatışma modelleri özellikle bu bahis için çalışma içerisine alınmıştır. Bilindiği üzere gerek konvansiyonel savaş ve gerekse gerilla hareketleri uluslararası hukuki tanımlamalar içerisinde yer almış ve şiddetin şartları ve sınırları üzerinde devletler bir sonuca ulaşmışlardır. Yani karşılıklı çatışmalarda aktörlerin ne derecede şiddet kullanacakları, çatışmanın hangi dozda yürütüleceği belli olmuştur. Kısaca buradaki şiddet kurallara dayalı bir şiddettir.

Terörizmin eylemlerine bakıldığı zaman ise her hangi bir etik değerden ya da şiddet eyleminin belli kurallara bağlanmış olmasından bahsedilmesi mümkün değildir. Çünkü, silah kıstası yoktur, elinde hangi imkan varsa onu kullanabilir. Örneğin, zehirli gaz kullanabilirler ve kullanmışlardır. Tokyo metrosundaki sarin gazı eylemi bunlardan birisidir. Konunun bir diğer yönü ise eylemin şiddetine maruz kalan taraf ile ilgilidir. Mesela, böyle bir olayda, kurbanlar üzerinde herhangi bir ayırım yoktur ve eğer ki seçilmiş bir hedef yok ise kurbanlar sıcak çatışma ile alakası olmayan sivillerdir. Bunların içerisinde de kadınlar, çocuklar ya da yaşlı insanlarda olabilirler.

Bu bahisle, şiddet hareketinin bir kurala bağlı olmaması durumunu da tanımlama içerisine yerleştirmemiz, terörizmin diğer çatışma modellerinden farkını ortaya koymasından faydalı olacaktır. O zaman, cümlemiz aşağıdaki şekilde yenilenecektir.

Terörizm yoğunlaştırılmış ve lokalize edilmiş, kuralsız bir şiddet hareketidir.

2. 3. 1. 2. Politik Misyon

Terörizm uygulamasına esas teşkil eden unsur ise politik misyondur. Politik misyon ifadesi terörizmi diğer asayiş suçlarından ayırmak için kullanılabilecek bir elemandır. Bu bahisle terörizm de, politik sahada aktörlerin, çıkar ya da amaçlarının çakıştığı noktalarda ortaya çıkması muhtemel olan şiddet ya da güç kullanımı aktiviteleri başlığı altında yerini almıştır.

Burada bir terör örgütünün amacına ve faaliyetlerine de bakmakta yarar olacaktır.

Örneğin, Al Aksa Şehitleri Tugayı. Ağırlıklı olarak eylemlerini İsrail topraklarında ve Batı Şeria' da gerçekleştiren örgütün mücadele amacı; İsrail ordu güçlerini Batı Şeria ve Gazie' den çıkartarak bağımsız bir Filistin Devleti kurmaktır. Eylemlerine bakıldığı zaman ise yine İsrail ve Amerikan vatandaşlarının ilk sırayı aldığı görülmektedir.⁶¹ Görüldüğü örgüt, siyasi hedefine ulaşabilmek maksadı ile İsrail Hükümetini, Filistin topraklarından çekilmesi yönünde karar almaya zorlamakta ve bunu da suikastlarla ya da intihar bombacıları ile gerçekleştirme çabası içerisinde.

Politik amaç ya da ideolojik yaklaşım, sıradan bir şiddet hareketine terör vurgusu yaparken aynı zamanda şiddet eylemlerinin haklı gösterilmesi, militanların motive edilmesi veya örgüt ile sempatican kitle arasında da bağıntı yaratması gibi fonksiyonel yönleri de söz konusudur. Çünkü, şiddet eyleminin ana adresi ideolojik yaklaşımdır. Bu yaklaşım, farklı ideolojik formlara girse de temelde aynı amaca hizmet eder.⁶²

O zaman, tanımlama cümlemiz yeni bir ekleme ile aşağıdaki vaziyete dönüşecektir.

⁶¹ U. S. Department of State, Pattern of Global Terrorism, s. 115.

⁶² Cragin K. - Daly S. A., The Dynamic Terrorist Thread, Santa Monica, 2004, s. 29-30.

Terörizm; politik ağırlıklı amaçların gerçekleştirilmesi yönünde, yoğunlaştırılmış ve lokalize edilmiş, kuralsız bir şiddet hareketidir.

2. 3. 1. 3. Toplumsal Korku ve Paranoya

Daha öncede değinildiği gibi toplumsal korku ve paranoyanın yaratılması ise şiddetin dolaylı etkisine muhatap olan toplumun diğer fertleri ile alakalı olan konusudur. Terör örgütünün eylemlerinin fiziki olarak bir toplumun bütünü etkileme gibi bir şansı olmadığına göre, üç beş kişinin ya da yirmi otuz kişinin öldürülmesinin operasyonel bazdaki amacı ne olabilir ya da bir kaç kişinin öldürülmesi örgütün amacına nasıl hizmet edebilir ?

Eğer kurban ya da kurbanlar çok önemli bir politik şahsiyetler değillerse ki bu politik şahsiyet veya şahsiyetler kavramından kasıt; örgütün amacı ile yasal yapının amaçlarının çakıştığı noktada bir karar verici durumda olmalı ya da en azından karar mekanizmasını etkileyecek durumda olmalıdırlar, o zaman sivillerin katlinin arkasındaki gerçek nedir ?

Mesela Arşidük Franz Ferdinand'ın öldürülmesi, kara mekanizmasını direkt olarak etkileyen bir insanın katlidir ve gerçekte de “düşmanın” kendisidir ve öldürülmesi politik amaçların elde edilmesi yönünde örgüt için önemli bir adımdır. Çünkü direkt karar verici ortadan kaldırılarak hasmın politikasına ve uygulamalarına toparlanması zor ve ağır bir darbe indirilmektedir.

Bu tarz eylem bir anlamda, insanın beyninin imhası anlamına gelir, yani diğer organlar çalışsa da komuta sistemi felce uğradığı için terörist örgüt açısından önemli bir operasyondur. Ama, tren istasyonuna bomba koyarak ya da halka açık bir yerde intihar saldırısı gerçekleştirerek ancak konu ile alakası olmayan insanları öldürmek ne gibi bir düşüncenin ürünüdür ?

O zaman denebilir ki terörist eylem, eğer ki bilinçli olarak seçilmiş bir hedefe yönelik değilse, bu defa devreye sembolik hedef ve toplumu tehdit unsurları girmektedir.

Şüphesiz bu tarz bir eylemin arkasındaki ana mantık “birini öldür onunu korkut” olmalıdır. Buna kısaca tehdit diyebiliriz. Örgüt, eylemleri ile hem merkezi idareyi hem de içerisinde bulunduğu toplumu tehdit eder. Çünkü, terör eylemi direkt toplumun ve idarecinin psikolojisini hedef alır. Bu bahisle de terörizmi bu noktada bir “tehdidin yönetimi” olarak görebiliriz. Yani mevcut olanı gelecek endişesine sevk etmek burada önemli bir noktadır.

Çünkü, terörizmin olduğu bir ülkedeki herkes doğrudan ya da dolaylı olarak bu tehlide maruz kalmaktadır. Bireysel anlamda güvenlikten sorumlu olup bunu yerine getirememesi riski ilgili güvenlik personelinin hayatiyetini etkilerken, çatışan taraflardan birisi olunmaması durumunda dahi bu sefer kurban olma riski söz konusudur. Sıradan bir insanın bir bombalama eyleminde ölmesi, topluma yönelik “eylemin kurbanı” olma riskini sürekli gündemde tutarak, sosyal hayatın normal işletim sistemini de tehdit etmektedir.

Örneğin; 11 Mart 2004 tarihinde İspanya’ nın Madrid kentinde patlayan bombalar konusunu ele alalım. Şehrin tren sisteminin en kalabalık ve yoğun olduğu bir bölgede sabah saatlerinde bombalar patlamıştır. Sonuç; işine ya da okuluna gitmek için yola çıkmış 191 sivil vatandaş ölmüş ve diğer yüzlercesi de yaralanmıştır. Bombalamada ölen insanların genel bakışla hiçbiri İspanya politik hayatında doğrudan yer alan kişiler değildir. Ama politik amaçlı bir şiddet hareketinin doğrudan muhatabı onlar olmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri’ne göre, eylemin arkasında El Kaide örgütü ile bağlantılı olduğu düşünülen Moroccan Islamic Combatant Group (GICM- Fas İslami Muharebe Grubu) isimli bir grubun olduğu ortaya çıkarmıştır.⁶³ İspanya Hükümetini özellikle son Irak harekatinde Birleşik Devletler ile beraber hareket etmekten vaz geçirmeye yönelik bir eylem olarak yorumlanan bu terör hareketi, esasen konu ile doğrudan bağlantısı olmayan, sıradan İspanyol vatandaşlarını öldürerek, hükümeti açık bir şekilde tehdit etmiştir.

⁶³ U. S. Department of State - Office of the Coordinator for Counterterrorism, Country Reports on Terrorism 2004, Washington D. C., 2005, s. 52.

Burada önce bir eylem yapılmış ardında ise geriye kalanlar tehdit edilmiştir. Ama, hiç eylem yapılmadan da tehdit ön plana çıkarılırsa bu terör kavramı içerisinde olmalı mıdır ?

Esasen her iki yöntemde temel de aynı sonuca yöneliktir ve şiddet kullanımı ile kullanma tehdidinin her ikisi de birey ve toplum üzerinde korku etkisi yaratır. O zaman, bir örgütün kuralsız şiddet kullanım tehdidi de terör kavramı içerisinde yer alabilir. Tanımlamamıza geri dönecek olursak, aşağıdaki şekilde bir ekleme daha yapılması gerekir.

Terörizm; politik ağırlıklı amaçların gerçekleştirilmesi yönünde faaliyet gösteren, toplum üzerinde bir korku etkisi yaratan, yoğunlaştırılmış ve lokalize edilmiş, kuralsız bir şiddet hareketi ya da şiddet kullanım tehdididir.

Buraya kadar olan değerlendirmeler terörizmi oluşturan ana unsurla üzerinde olmuş ve açıklamalar ile desteklenerek bir tanımlama ortaya konmaya çalışılmıştır. Genel itibari ile bir tümevarım yöntemi takip edilmiştir. Bundan sonrası için konuyu “kullanım özelliklerini” dikkate alan farklı bir açıdan daha ele almak konunun detaylandırılması açısından yerinde olacaktır.

2. 3. 2 Terörizmin Eylemsel Amaçları

Toplumlar üzerinde, siyasi emellerini gerçekleştirmek maksadı ile terör politikası güden gruplar, halkın ve hükümetin üzerinde baskı ve korku yaratmak olarak izah edilebilecek ana yaklaşımın ötesinde gerçekleşen eylemlerin niteliklerini de değerlendirerek bazı yan etkilerden de faydalanırlar. Yan etkiler bir noktada terörist aktivitenin asal amacına giden yolda eylemlerin tamamlayıcısı niteliğinde küçük amaçlar demetidir. Burada, eylemler kombine edilerek daha fazla getiri elde edilmeye çalışılır. Bunlar, (1) Ulusal veya Uluslararası bazda kamuoyu dikkati çekmek, (2) Devleti Şiddet Kullanmata İtmek ve (3) Ekonomik ve Sosyal zararlar vermek şeklinde ele alınabilir.

Tamamlayıcı niteliğe sahip olarak da ifade edilebilecek olan bu amaçlar bütünü, eylemin şiddet içeren sıcak çatışma boyutunu diplomasi koridorlarına da taşıyan bir

köprü vazifesi de görürler. Çünkü, sadece şiddet eylemini gerçekleştirmek, eylemin gerçekleştiği toplumu tehdit etmek, total bazda terörist aktivitenin ilk aşaması niteliğindedir. Eylemler kombinasyonunun asıl aşaması ikinci etapta taleplerin masaya yatırılabilceği bir ortam sağlamaktan geçmektedir.

2. 3. 2. 1. Kamuoyunun Dikkatini Çekme

Daha öncede izah edildiği gibi bir terör örgütünün kendisini ifade etmesinin ana yolu şiddet eylemlerinden geçmektedir. Bilindiği gibi, şiddet eylemleri halk üzerinde korku ve paranoya yaratırken aynı zamanda ulusal ya da uluslararası düzeyde kamuoyunun dikkatini yaşanan soruna ya da taleplere çekmektedir.

Özellikle eylemlerden önce slogan atılarak eylemin başlatılması veya eylemden sonra medya kuruluşlarına telefon edilerek eylemin kim tarafından yapıldığını, taleplerinin ne olduğunu ya da hangi amaca ulaşmaya çalıştıklarının ifade edilmesi kamuoyunu bilgilendirerek konunun sebeplerini ön plana çıkarır. Bu taktikle, terör örgütleri eylemin çapına göre ortaya çıkarmış oldukları etkiyi, eylemin gerekçeleri ile destekleyerek konuyu polisiye yapısından kurtararak politik gündeme taşırlar.

Konunun politik gündeme taşınması ile beraber ilgili hükümet, sorunu çözebilme yönünde gerek içeriden ve gerekse dışarıdan sorulara muhatap kalırlar. Sorunun uzaması durumunda ulusal ve uluslararası örgütler soruna müdahil olarak hükümet etrafında bir kamuoyu baskısı kurarlar.

Bu noktada artık, devlet ile eylemci örgüt arasında bir propaganda savaşı başlamıştır. Her iki tarafta kendi çözümü üzerinde diretecek ve toplum önünde ya da uluslararası kuruluşlar nezdinde haklılıklarını ispatlamaya çalışacaklardır.

Terör örgütü kendisinin sorunu çözme konusundaki ciddiyetini şiddete başvurarak göstermiş ve ikinci adımda ise konuyu askeri metotların ötesinde politik arenada tartışmaya açarak politik propaganda safhasına aktarmıştır.

2.3.2.2. Devleti Şiddet Kullanımına İtmek

Devleti şiddet kullanımına itmek bir diğer taktik hedef olarak ön plana çıkmaktadır. Terör hareketlerine maruz kalan devletin önünde genel olarak iki seçenek bulunmaktadır. Bunlardan ilki teröristlerin isteklerine cevap vererek sorunun çözümü yoluna gitmek iken ikincisi istekleri ret ederek derhal askeri tedbirler almak yönünde olacaktır. Ancak, günümüze kadar uygulamalar göstermiştir ki hiç bir devlet terörist örgütlerin şiddet hareketlerine derhal boyun eğmemiştir.

Devletlerin yasadışı şiddet hareketlerine karşı almış olduklar ilk tedbirler öncelikli olarak şiddet hareketlerini derhal sona erdirici yönde olmaktadır. Yani, devletler şiddet uygulayan grupları engellemek için derhal askeri tedbirler ile karşılık verirler.

Ancak, içeride ve dışarıda ağır bir baskı altında sorunu kendi lehine çözmek için gayret sarf eden devlet, bir taraftan da her gün şiddet olayları ile karşı karşıya kalmaktadır. Bunun bilincinde olan örgüt ise giderek daha yoğun eylem programlarını yürürlüğe koymaktadır. Mevcut yasal sistem ve mücadele konsepti içerisinde sonuç alamayan devlet ise giderek daha sert tedbirler alma yolunu seçmektedir.

Devletin içerisinde bulunduğu bu zorlu süreç, örgüt tarafından devletin içerisine çekildiği bir tuzak şeklini almaya başlamaktadır. Çünkü, baskı altındaki devlet politikaları giderek demokrasi ve insan haklarına aykırı olabilecek bir hal almaya başlarken, gergin bir ortamda görev yapmaya çalışan devletin güvenlik birimleri de, sorunu nihayetlendirebilmek için yavaş yavaş hukukun kendilerine verdiği sınırlı şiddet yetkilerinin ötesine geçmeye başlamaktadırlar.

Ancak, burada devlet yetkililerinin elinden çıkan terör şeklini, sistematik devlet terörü şeklinde algılamak yanlış olur. Burada karşılaşılan model, belli bir rejimi ya da fikri dikte etmek amacı ile devlet birimleri tarafından topluma karşı uygulanan sistematik terör idaresi değildir. Bu model, devletin ve toplumun ahenkli işleyişine karşı asimetrik şiddet uygulayan gruplar ile mücadelede, artık devlet görevlilerinin de yasal sınırların dışında hareket etmelerini ifade etmektedir. Ya da daha farklı bir

söyleyiş biçimi ile artık devlet kendisine karşı yasadışı yollarla mücadele eden gruplar ile aynı sahada yani yasadışı yollar ile mücadele etmeye başlamıştır.

Bu mücadelenin şekli kendisini ağırlıklı olarak “yargısız infaz”, “örgütün siyasi amaçlarını destekledikleri düşünülen topluluklara karşı baskı” veya “karşı terör güçlerine destek vermek” gibi yollarla ile ortaya çıkmaktadır. Örgüte karşı gerçekleştirilen operasyonlar giderek çok daha katı tedbirler halini almaktadır. Operasyon birimleri artık hukuku bir kenara koymuş ve ne pahasına olursa olsun örgütün varlığını ortadan kaldırmayı amaç edinmişlerdir .

“Bu birimler, kendilerine göre – Devletin Yüksek Menfaatleri için- ya da kutsal bir devlet uğruna- dilediklerini yapma serbestisine sahip olarak kendilerini görmektedirler”.⁶⁴

Bu açıdan konu ele alındığı zaman, İrlanda Kurtuluş Ordusu (IRA) ile İngiliz Hükümeti arasındaki mücadeleden bazı örnekler ile detaylandırmak yerinde olacaktır. İngiliz Hükümeti’nin terörle mücadele eylemleri esnasındaki iki büyük stratejik nokta İngiliz Hükümetini son derece zor durumda bırakmıştır. Bunlardan ilki İngiliz özel kuvvet birimi olan SAS timi tarafından gerçekleştirilen “Cebelitarık Operasyonu” ikincisi ise İngiliz Hükümeti ile Protestan Terör Örgütleri arasında ortaya atılan bağlantı iddiaları ve Protestan İngiliz Askeri gücüdür.

1986 yılından itibaren İngiliz silahlı güçlerini Kuzey İrlanda’ dan çıkarmayı hedefleyen IRA, İngiltere’ nin elinde kalmış olan son sömürge topraklarından birini hedef seçerek, hem İngiliz sömürgeciliğini hedef alırken hem de dünyanın gözünü buraya çevirmeyi amaçlamıştır. Böylece, sadece Kuzey İrlanda değil bir başka sömürge toprağını da kullanarak Londra’yı dünya kamuoyu önünde zor durumda bırakacaktır.⁶⁵

Böylece IRA Cebelitarık operasyonuna karar vermiştir. 1 Mart 1988 tarihinde Mary Parkin takma adı ile İrlandalı bir bayanın bölgeye istihbarat toplamak amaçlı geldiğini tespit eden İngiliz güvenlik birimleri, eylemin yaklaştığını göz önüne alarak, 3 Mart 1988 tarihinde, eylemi engellemek amacı ile SAS Özel Operasyon Takımı’ndan

⁶⁴ Çınar, a.g.k., s. 190.

⁶⁵ Laçiner, a.g.k., s. 24.

16 kişilik bir kuvveti bölgeye sevk etmiştir. 6 Mart 1988 günü öğleden sonra üç IRA elemanının şehre giriş yaptığını tespit eden güvenlik birimi, şahısları takibe almıştır. Araçlarını park eden üç kişi, şehrin kuzey sınırına doğru yöneldikleri sırada SAS timleri aracı kontrol etmiş ancak patlayıcıya rastlayamamıştır. Buna rağmen olay yerinden bir kaç dakika uzakta, SAS timi üç kişiyi çevirmiş, hiç bir uyarı ve teslim ol çağrısına cevap vermeden ve silahlı olup olmadıklarını anlamadan ateş açmıştır. İlk ateşte bir IRA mensubu sırtından vurularak ölürken, diğeri iki el ateşle yaralanmış ve yere düşmüş, ancak hala tehdit unsuru olduğuna kanaat getirilerek SAS timlerince sırtından beş el daha ateş edilerek öldürülmüştür. Üçüncü IRA mensubu ise yenilgiyi kabul ederek ateş edilmemesini istemiş ve teslim olmak istediğini söylediği halde 18 el ateş edilerek öldürülmüştür. Olay yerindeki tanıklar, IRA mensuplarının hiçbir şekilde saldırgan davranmadıklarını, teslim olma konusunda hiç bir direnç göstermediklerini ve SAS komandolarının bu kişileri tutuklamak gibi bir niyetlerinin olmadıklarını ifade etmişlerdir. Operasyon sonrası yapılan incelemede şahısların üzerinde hiç bir silah bulunmadığı görülmüştür.⁶⁶

Esasen İngiliz Hükümeti IRA ya karşı, en kısa sürede mücadeleyi bırakması için artık hukuk dışı yolları kullanmaya başlamıştır. İstihbarat birimlerinin ve SAS timlerinin buldukları IRA mensuplarını sorgusuz sualsiz infaz etmeleri için teşvik etmek ve olaylara göz yummak İngiliz terörle mücadele konseptinde yerini almıştır. Mahkemeler bu eylemlere karışan güvenlik elemanlarına fazla sıkıntı vermemeye başlamışlar ve hatta tebrik eder hale gelmişlerdir. Örneğin, içerisinde üç IRA mensubunun bulunduğu bir araca 109 el ateş ederek öldüren polisleri, Gibson isimli bir yargıç tebrik ederek beraat ettirmiştir.⁶⁷

Bu eylemler, Londra' yı dünya kamuoyunda son derece zor bir sürece sokmuştur. Çünkü, Londra IRA ya karşı artık kirli bir savaşa başlamıştır. Örneklerden de anlaşıldığı üzere, İngiliz yetkililer hukuk dışı öldürme eylemleri ile IRA karşı devlet eliyle yönetilen bir terör sistemi ile cevap vermişlerdir. Bu eylemler, IRA ya karşı olan sempatiyi artırırken, Londra'nın prestij kaybına neden olmuştur. Her ne kadar İngiliz Mahkemeleri, sorumluları beraat ettirse bile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi öldürme eylemlerinde İngiltere' yi haksız bulmuştur.

⁶⁶ Laçiner, a.g.k., s. 24 - 26.

⁶⁷ Özçağatay, L., Kuzey İrlanda ve IRA, İstanbul, 1988, s. 148.

İngiliz Hükümeti'nin, içerisine düşmüş olduğu ikinci darboğaz ise bölgede Protestan terör örgütlerinin de bulunması ve bunların faaliyetlerinin de önüne geçilememesidir. Kuzey İrlanda'ya yığılan askeri ve polis birliklerinin büyük çoğunluğunun Protestan olması ise ister istemez Protestan Terör Örgütlerinin İngiliz Hükümeti tarafından desteklendiğine dair iddiaları akla getirmektedir.

Kuzey İrlanda da IRA saldırılarına karşılık olarak kurulan Protestan Silahlı Gurupların başında UFF - Ulster Özgürlük Savaşçıları (Ulster Freedom Fighters), Ulster Savunma Birliği UDA - (Ulster Defense Association) gibi silahlı paramiliter gruplar bulunmaktadır. Bunlara ek olarak Ulster Gönüllü Güçleri – UVF (Ulster Volunteries Forces) de sayılabilir. Esasen UDA nın askeri operasyon kanadı olarak anılan UVF nin silah gücü ise 1994 yılında bir deposunun polis tarafından ele geçirilmesinden sonra azımsanmayacak bir güç olduğu anlaşılmıştır. Çatışmaların bilançoları dikkate alındığında bazı yıllarda Protestan Örgütlerin IRA'dan daha fazla kıyım yaptığı görülmektedir. Örneğin 1993 yılında karşılıklı yapılan eylemlerde IRA 22 sivil insanı öldürürken bu sayı Protestan Örgütler için 48 dir. Ancak, konunun önem arz eden noktası Kuzey İrlanda' da faaliyet gösteren Protestan grupların, Kraliyet Güvenlik Birimleri ile beraber IRA' ya karşı bir işbirliği içerisinde oldukları iddialarıdır. Her ne kadar, bu iddialar tam bir şekilde kanıtlanamamış ise de resmi görevde bulunan Protestanların bu örgütlere bilgi sızdırdığı bilinmektedir. Neticede, 1989 yılında güvenlik personeli sayısı 29,000 çıkartılan Kuzey İrlanda'da personelin ağırlıklı kısmını Protestanlar oluşturmaktadır.⁶⁸

İngiltere kendisine karşı politik amaçlı şiddet uygulayan IRA' ya karşı kendisinde yasadışı yollara başvurarak mücadele ederken, dünyanın bir diğer tarafında yine devlet eliyle işlenen ve yine anti-terör operasyonu olarak adlandırılan bir şiddet ve terör politikasını da konu içerisinde değerlendirelim.

Sovyetler Birliği'nin çökmesi ile başlayan süreçte özgürlük hareketi içerisine girmiş toplumlardan birisi de Çeçenlerdir. Uzun yıllar süren mücadele bir dönemlerin Kızıl Ordusunu, Çeçen gerillaları karşısında son derece zor bir duruma düşürmüştür.

⁶⁸ Gürses, E., Ayrılıkçı Terörün Anatomisi – IRA, ETA, PKK, İstanbul, 2001, s. 36-38.

Ancak, Viladimir Putin yönetiminin generalleri sonunda amaçlarına ulaşmışlar ve Çeçenistan'ın başkenti Grozni'yi ele geçirmişlerdir.

Grozni'nin düşmesinin ardından ise Ruslar'ın her ne kadar teröristlerle mücadele ettikleri konusunda ısrar etmelerine rağmen, ancak kirli bir savaşın galibi olabilmişlerdir. İnsan Hakları İzleme Örgütü, Uluslararası Af Örgütü ya da diğer uluslararası kuruluşlar, Rus Kuvvetlerinin planlı bir şekilde savaş suçu işlediklerini dünyaya duyurmuşlardır. Toplu öldürmeler, tecavüzler, halka ve gerilla olduğundan şüphelenen kişilere işkence yapılması; sivillere ait evlerin, hastanelerin ve ambulansların bombalanması, mahkemesiz ya da yargısız tutuklamalar ayrıntılı bir şekilde belgelenmiştir. Örneğin, Rusya Memoriyal İnsan Hakları grubuna göre yaklaşık 5 bin kişi ortadan kaybolmuştur.⁶⁹

2.3.2.3. Ekonomik ve Sosyal Yapıya Zarar Vermek

Ekonomik ve sosyal imkanları, eylemler vasıtası ile sıkıntıya sokmak terörist strateji içerisinde bir diğer taktiksel yaklaşımdır. Böylece örgüt, devletin ve toplumun ekonomik yapısına zarar vererek insanların gelir elde etmelerini engellerken bir diğer taraftan yapılan eylem, sosyal nizamın işlemesine de engel olmaktadır.

Örneğin, yatırım yapılan bölgelerde tesislerin bombalanması, yatırımlara engel olunması bölgenin ekonomik gelişimini direkt olarak etkilerken, kamu güvenliğinin sağlanamaması özel teşebbüsünde yatırımdan uzak politikalar izlemesine neden olmaktadır. Bölgeye gönderilen eğitim personelinin ya da altyapı hizmetlerinde görev alan insanların engellenmesi sosyal anlamda da devleti bölgede tecrit etmenin bir göstergesi şeklinde görülebilir.

Terör örgütü PKK tarafında düzenlenmiş olan bazı eylemleri inceleyerek konuyu örneklendirebiliriz. 12 Temmuz 2005 tarihli Le Temps / İsviçre gazetesinin yayınının da, PKK'nın Türkiye'deki tatil bölgelerinde yapmış olduğu eylemler ile alakalı Delphine Nerbollier imzalı yorum bu konuda yardımcı olabilecek niteliktedir.

⁶⁹ Smith, S., Allahın Dağları Çeçenistanda Savaş (Çev. H. NUGAY), İstanbul, 2002, s. 8.

“Türkiye'nin batısındaki tatil beldesi Çeşme'de önceki gün meydana gelen bombalı saldırıda 2'si yabancı 20 kişinin yaralanmasının ardından Türk turizm yetkilileri panik yaşanmasını engellemeye çalıştılar. Saldırıyı Kürdistan İşçi Partisi PKK'nın radikal olduğu düşünülen kanadı Kürdistan Özgürlük Şahinleri üstlendi. Çok fazla tanınmayan bu örgüt, son bir yıl içinde İstanbul ve Çeşme'de olmak üzere iki saldırı düzenledi. Örgütün amacı çok açık: Türkiye'nin en büyük gelir kaynağı olan turizmi baltalamak”.⁷⁰

Yukarıdaki haberde görüldüğü gibi PKK Türkiye'nin önemli gelir kaynaklarından bir tanesi olan turizm sektörünü baltalamak amacını gütmekte ve bunun içinde tanınmış tatil yörelerinde bombalı saldırılar gerçekleştirmektedir. Bu eylemler aynı zamanda sosyal hayatın işlemesine de zarar vermektedir. Çünkü, insanlar terör olaylarının kurbanı olmamak için sıradan yaptıkları faaliyetlerini artık kısıtlama yoluna gideceklerdir.

2. 3. 3 Terörizmin Dış Bağlantıları ve Uluslararası Terör

Paul Wilkinson, terörizm için “Tarih boyunca devletler ya da devlet-altı organizasyonlarca politik amaçların gerçekleşmesi uğruna kullanılmış bir silah ya da bir metottur”⁷¹ diyor. Esasen, bu kullanım amaçları; sonuçları açısından bakıldığında zaman, uluslararası arenada direkt olarak diplomasinin bir devamı şeklinde algılanabilir. Wilkinson, devamında, terörizmin neden günümüzde etkin bir silah olduğuna da düşük risk ve düşük maliyet karşılığında elde edilen yüksek getiri formülünü öne çıkarmaktadır⁷². Clausewitz’ in düşündüğü gibi savaş; diplomasinin farklı araçlar ile devamı ise, hasmın üzerine düzenli ordu birlikleri sevk etmek yerine, bölgedeki bazı gruplara küçük yardımlar yaparak dolaylı bir şiddet hareketine katılmak şüphesiz ordu birliklerinden daha az maliyetli olacaktır. Terörizmin en kullanışlı tanımı olarak görülen bu yaklaşım, yukarıda da ifade edildiği gibi genel olarak Clausewitz’ den etkilenmektedir. Bu nedenle terörizmi bir taktik ya da bir teknik olarak görmek daha doğru olacaktır.⁷³ Realist bir bakış gerektiren bu yaklaşım; devletin menfaatlerini mümkün olan en üst seviyeye çıkarabilmek için gereken bütün yolların kullanımını da mubah kabul etmektedir.

⁷⁰ Foreign Press Review, <http://www.avsam.org/fpr/071305f.htm>, (21. 03. 2006)

⁷¹ Wilkinson, a. g. m., s. 19.

⁷² Aynı., s. 22.

⁷³ Spiers, R., “The Anatomy of Terrorism”, Foreign Service Journal, September 2004, s. 43.

Uluslararası ilişkiler sahasında realist akımın önemli temsilcilerinden olan Morgenthau, siyasetin oluşturulmasının temelinde güç ve çıkar kavramı üzerinde durarak, uluslararası ilişkileri karşılıklı bir güç mücadelesi olarak tanımlamıştır. Ona göre güç kavramının kullanılışı da insanın insan üzerinde denetim kurmasını ve devam ettirmesini sağlayacak olan her şeyi kapsar. Bu yüzden de amaca hizmet eden bir toplumsal ilişki, fiziksel şiddet kullanımından psikolojik harekate kadar her şeyi kapsamaktadır. Çünkü birbirleri ile rekabet eden egemen devletlerin oluşturduğu ve gücün geçerli olduğu bir dünya da her devletin görevi kendisinin fiziki, siyasi, ekonomik ve kültürel kimliğini koruyacak her türlü önlemi almaktan geçmektedir.⁷⁴

Eylemlerin kontrol altına alınmasında devletin ya da bir organizasyonun elinde bulunan “yaptırım araçlarına” bakacak olursak, bunları, etkileme güçlerine göre şu şekilde sıralayabiliriz;

1. Diplomatik etkileme araçları
2. Ekonomik etkileme araçları
3. Sözel yaptırımlar ya da propaganda
4. Askeri etkileme araçları⁷⁵.

O halde, politik amacın belirmesinin ardından hasmın içerisinde bulunduğu duruma göre yukarıdaki opsiyonlardan bir veya birkaçı kombine edilerek uygulamaya konur. İşte, konjüktüre göre şiddet opsiyonu burada devreye girer.

Ancak, bu şiddet kullanımı opsiyonu sadece savaşı değil gerektiğinde, önemli bir yaptırım gücü olan terörist uygulamaları da içermektedir. T. P. Thornton, tarafından yapılan bir tanımlama ile devam edersek, terörizm; şiddet kullanımı da dahil olmak üzere olağandışı metotlarla siyasal davranışları değiştirmeye yönelik sembolik eylemleri içermektedir, şeklinde ifade edilebilir. Dış politikada da temel amaç hasmın muhatabın düşünce ve davranışları üzerine etki ederek değiştirmeye çalışmak ya da istenilen hareketlere yönlendirmek olduğuna göre, terörizmin de bu çerçevede kullanım halinde olduğu akla gelmektedir. Gerçekten de tarih boyunca devletlerin dış politika

⁷⁴ Williams, a.g.k., s. 273 – 281.

eylemlerinin açmaza girdiği durumlarda, teröre dayalı yıkıcı faaliyetleri perde arkasında ya da dolaylı olarak uygulamaya koydukları bir gerçektir.⁷⁶

Örneğin I. Dünya Savaşı esnasında Osmanlı toprakları üzerindeki Ermeni hareketleri bu konuya uygundur. Savaşın ilk yıllarında, Rusya' nın yanı sıra İngilizler' e de yaklaşan Ermeniler, 12 Kasım 1914 tarihinde Mısır' daki İngiliz yetkililerine başvurarak, İskenderun, Mersin ve Adana bölgesine yapılacak bir çıkartmada, eğer kendilerine silah ve mühimmat temin edilirse Türklere karşı ayaklanabilecekleri ifade edilmiştir. Mesel, bu süreç içerisinde, İngiliz himayesinde bulunan Kıbrıs adası Ermeni Komitacılar için önemli bir üs durumuna getirilmiştir. Burada İngilizler tarafından açılmış olan Ermeni Okulunun öğrencileri isyan çıkarmak üzere Anadolu' ya geçmek için hazırlanmışlardır. Bütün bu Ermeni hareketleri ise temelde İngiltere' nin Osmanlıyı içerden çökertmek amacı ile kullanmış olduğu bir politikanın ürünüdür⁷⁷.

Ancak, bütün akıllı liderler bilmelidirler ki terörizmin uzun vadeli stratejik bir silah olarak görülmesi doğru değildir. Nasıl ki savaş bittiğinde artık diplomasi tekrar gündeme gelir ve barışın şartlarını konuşmaya başlanır, terörizmde diğer politik mücadele araçlarının yanında bir stratejik silah olarak kullanılır ise ancak etkin sonuçlar alınabilir.⁷⁸ Bu kombinasyon, devletin dış politika araçları içerisinde seçilerek hasmın bünyesine en uygun konsept oluşturulur.

O zaman; devletin dış politika araçları içerisinde gördüğümüz terörizmin uluslararası boyutu dış tahrik ve destekler ile ortaya çıkmaktadır denilebilir. Birleşik Devletler tarafından her yıl ilan edilen terörizme destek veren ülkeler raporu, işte böyle bir yaklaşımın neticesidir. Ama uluslararası terörizmden bahsedebilmek için acaba nasıl bir açılım gerekir ? Ya da dahili terör hareketleri ile uluslararası terör hareketleri arasındaki fark nedir ? Veya, daha uç bir soru ile konuya yaklaşılabilecek olur ise sadece “dahili terörizm” den bahsetmek mümkün müdür ?

Neticede, bir terör eylemi için gereken maddi ve diplomatik bazı gereklilikler vardır. Örneğin, silah ve patlayıcı madde sadece içeriden temin edilebilir mi?, Aynı zamanda bu malzeme kullanımını içinde askeri eğitimden geçmek gerekmektedir. Bunun

⁷⁵ Öke, M. K., Ermeni Sorunu, İstanbul, 1996, s. 19 – 20.

⁷⁶ Öke, a.g.k., s. 25.

⁷⁷ Aynı k., s. 152-153.

⁷⁸ Wilkinson, a. g. m., s. 22.

biraz daha gerisine gidecek olursak bu silahlar için, eğer bir bağış değilse para gerekmektedir. Aynı zaman militanların gündelik hayatları için de para gerekir. Militanların saklanması ve eğitimi için olmazsa olmazların biriside “safe haven” olarak adlandırılan güvenli bir bölge lazımdır. Bunların hepsiden daha önemlisi, eylemlerin neticede uluslararası arenada da dile getirilmesi için dışarıda bazı bağlantılar veya mücadeleye sempatik bakan kurumlar olmalıdır ki eylemlerin içerisinde geliştiği devlete karşıda bir baskı oluşsun. Sorularımızı, biraz daha netleştirip tek bir soru haline getirirsek, acaba bu kadar çok gereksinim içerisinde terörizmin sadece dahili olduğunu söylemek doğrumudur ?

Örneğin, ülke içinde her markette patlayıcı ve silah satılmadığına göre, bunların dışarıdan temin edilmesi gerekir. Ayrıca, bunların hepsi için maddi kaynaklar gereklidir. Eğer, bu sayılanlar sadece içeriden tedarik edilmeye çalışılır ise örgütün organize devlet güçleri karşısında ne kadar şansı olabilir ? Hemen hemen hiç şansı olduğu söylenemez. Kısa süre içerisinde ezilir, çünkü iç tedarik, devlet tarafından kısa süre içerisinde engellenir. Örneğin, PKK uzun süre Suriye ve Irakta üslendi, eğitim yaptı, kamp kurdu ve asker toplama faaliyetlerine girişti. Bu açıdan değerlendirildiği zaman PKK nın sadece dahili bir terör hareketi olduğunu ifade edebilir miyiz ?

Mesela, günümüzde 5000 civarında olduğu söylenen, PKK-KONGRA GEL örgütünün dağ kadrosunun sadece eğitim, lojistik, barınma ve sağlık gibi giderlerini karşılayabilmek için ortalama 200 milyon Amerikan dolarına ihtiyaç vardır.⁷⁹ Bu paranın, sadece içeriden temini mümkün müdür ? Elbette, paranın kaynağı sadece bir devletin yardımı olamaz, bu para aynı zamanda, uluslararası uyuşturucu ve silah kaçakçılığı gibi, haraç gibi kaynaklardan da sağlanabilir ama bu kaynaklarda neticede düzenli akış sağlayabilecek kaynaklar değildir. Bununla beraber, para burada sadece bir araç niteliğindedir. Paranın karşılığı silah olarak, barınak olarak, geri gelmelidir.

O zaman hemen hemen bütün terör hareketlerinin uluslararası boyutlara sahip olduğunu düşünürsek dahili terör hareketleri ile uluslararası terör hareketlerini bir birinden ayırmak gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu ayrımın yapılabilmesi için ise ihtiyaç duyulan parametre; örgütün sahip olduğu ve kullandığı operasyon sahası olarak ifade edilebilir. Bu bahisle, bir terör örgütü, hasım kabul ettiği ve düşmanı olduğu bir

⁷⁹ Çiflioğlu, E., Gri Tehdit – Terörizm, Ankara, 2005, s. 177.

gruba ya da devlete karşı eylemlerini gerek ilgili ülkenin topraklarında gerçekleştirebileceği gibi gerekse de yurtdışında aynı kimliğe sahip hedeflere karşı bu saldırılarını organize edebilir. Böylece, terör örgütlerinin sahip oldukları kapasite ve harici operasyon kabiliyetleri, bu örgütleri uluslararası terör kapsamında değerlendirme zorunluluğunu doğurmaktadır.

Bu konuda, kullanılabilecek ikinci parametre ise terör örgütünün eleman kadrosudur. Militan kadronun, hedef alınan ülke kimliği dışında farklı milliyetlerden ya da farklı ülke vatandaşlarından meydana gelmesi, örgütü yine uluslararası terör sınıfına sokmaktadır. O zaman konuyu burada ikiye ayırmak gerekmektedir.

Ülke toprakları dışında ya da farklı milliyetlere sahip kişilerce gerçekleştirilen eylemler uluslararası terör kapsamına alınırken, ülke içerisinde yine aynı ülke vatandaşları tarafından organize edilen eylemler, dış yardımlar kullanılsa da dahili terör hareketi olarak değerlendirilecektir. Böylece, literatür -uluslararası terör hareketleri- ve -dahili terör hareketleri- şeklinde iki farklı başlık şeklinde biçimlenecektir. Örneğin, bir Ermeni örgütü olan ASALA tarafından yurtdışında Türk temsilciliklerine karşı gerçekleştirilen eylemler ve örgütün operasyon sahası veya organizasyon yapısı dikkate alındığı zaman tipik bir uluslararası terör örgütü ile karşılaşmaktadır.

Barınma ihtiyacını komşu devletlerden sağlayan, eylemden sonra sınırı geçerek güvenli bölgeye çekilen, bir başka yandaş devletten silah ve mühimmat alarak kullanan ve genellikle eylem yaptığı ülkenin vatandaşlarından oluşan bir terör örgütünün ise dahili terör hareketi kapsamında incelenmesi gerekmektedir. Ancak, dış bağlantıları konunun uluslararası boyutu olarak görülmeli ve konsept bu şartlarda oluşturulmalıdır.

Örneğin, konuyu Suriye ile ilgili örnekler ile değerlendirelim. 1970 yılından 2000 yılına yani iktidara gelişinden ölümüne kadar Suriye’yi yönetmiş olan Hafız Esad dönemi PKK kartı ile Türkiye’ye karşı, Filistinli örgütler vasıtası ile de İsrail’e karşı bir tutum sergilemiştir. Çünkü, 1967 yılında Altı Gün Savaşları esnasında kaybettiği Golan Tepelerini geri almak istemektedir. Aynı zamanda, sahip olduğu ideolojiden dolayı İsrail’e karşı hasmane duygular beslemektedir. Ancak, göz önünde olan bir nokta Suriye Silahlı Kuvvetlerinin, İsrail güçleri karşısında hiç şansı olmadığıdır. 1967, 1973 ve 1982 yıllarında açıkça görülmüştür ki Şam Hükümeti’nin elinde İsrail’e karşı konvansiyonel düzeyde bir askeri opsiyon bulunmamaktadır. Ancak, Filistinli örgütlere

sağladığı imkanlar ile İsrail’i sıkıştırmak ve politik amaçlarına ulaşmayı denemesi Şam yönetimi için farklı ve daha az risk taşıyan bir opsiyondur. Ayrıca, İsrail bir Arap devleti için ezeli düşman olarak görülebilir ama Hafız Esad yönetimi, Filistinlileri Ürdün Kralı Hüseyin’ e dahi gerektiğinde kullanmıştır.⁸⁰ Bununla beraber uzun süre PKK’ lider kadrosunu topraklarında ağırlamış ve Türkiye’ ye karşı terörizmi desteklemiştir.

Bu konuda karnesi kötü olan bir diğer ülke ise İran’ dır. Örneğin, 1980 yılında İran’ ın Suriye büyükelçisi Ali Ekber Muhtaşemi tarafından finanse edilerek ortaya çıkarılan Hizbullah bunlardan birisidir. 1980 itibaren Amerikan ve İsrail hedeflerine karşı bombalı saldırılar düzenleyen Hizbullah, aynı zamanda 2000 yılına kadar, İsrail işgali altındaki Güney Lübnan’ da İsrail güçlerine karşı başarılı bir gerilla mücadelesi vermiştir. Bununla beraber İran, bir ulusal direniş hareketi olarak gördüğü Hizbullah’ a olan desteği konusundan saklama yoluna gitmezken, sadece operasyonel düzeyde kontrolünün olmadığını ifade ederek kendisini savunma yoluna gitmiştir.⁸¹

İran ile ilgili değerlendirilmesi gereken bir diğer nokta ise İran – PKK ilişkileridir. 1997 yılına gelindiğinde, Türk Silahlı Kuvvetleri Kuzey Irak’a sınır ötesi bir operasyon düzenlemiş ve PKK kamplarını bombalayarak birliklerini bu bölgede konuşlandırmıştır. Ancak, Türkiye’nin tespiti PKK teröristlerinin operasyonlardan kurtulabilmek için İran sınırını geçtiği ve burada sağlık, gıda barınma gibi ihtiyaçlarının İran Hükümeti tarafından karşılandığı gerçeğidir. 29 Mayıs 1997 Türkiye, İran dan geçiş yapan 14 teröristi öldürdüğünü bir tanesinin de sağ olarak ele geçirildiğini açıklamıştır. Bu geçişle beraber iki hafta içerisinde onbeşinci kez İran’dan gelen PKK operasyonu ile karşı karşıya kalınmıştır. Ankara, Ağustos ayında elli teröristin daha sınırı geçtiğini ifade etmiş ve yakalanan teröristlerin sorgulamalarında kendilerine İran topraklarında herhangi bir engelleme olmadığı gibi yardım edildiğini de itiraf ettiklerini duyurmuştur. Aynı zamanda, 4 Haziran tarihinde PKK teröristleri tarafından düşürülen iki Türk Helikopterin, İran kaynakları tarafından sağlanan SAM-7B roketlerinin kullanıldığı ifade edilmiştir.⁸²

⁸⁰ Byman, D., “Confronting Syria-Backed Terrorism”, The Washington Quarterly, Summer 2005, s. 70.

⁸¹ Sick, G., “Iran: Confronting Terrorism”, The Washington Quarterly, Autumn 2003, s. 85.

⁸² Olson, R., Türkiye İran İlişkileri, (Çev. K. Acar, Ankara, 2005, s. 40.

İran'ın Türkiye' ye karşı terör kartını oynaması, terörizmi bir dış politika enstrümanı olarak görmesinin ötesinde başka nasıl tanımlanabilir ? Daha öncede ifade edildiği gibi İran sadece Türkiye' ye değil diğer ülkelere karşıda aynı kartı oynamıştır.

Mesela, Libya lideri Muammer Kaddafi ve IRA arasındaki bağı değerlendirmek de yerinde olacaktır. 1969 yılında Kral İdris' i devirerek yönetimi ele geçiren Kaddafi, eski kralın destekçisi Londra' ya karşı hiç de dostane tavrı olmamıştır. Kral döneminde yapılan silah satış anlaşmasını iptal eden Londra, Kaddafi'ye karşı olduğunu ortaya koymuş, mukabilinde ise BP petrol kuyuları yeni Libya yönetimi tarafından kamulaştırılmıştır. Londra'nın sürgündeki muhalifleri desteklemesi ise Libya'nın sert tepkisine neden olmuş ve Muammer Kaddafi, 1972 Haziran'ında yaptığı konuşmada Filipinler'deki Müslümanlara, Amerika'da Siyahlara ve IRA' ya yardım ettiğini açıkça ifade etmiştir. Hatta, 1985 yılında Avrupa ülkelerini, sürgündeki muhalifleri desteklemeye devam etmeleri durumunda, İtalyan Kızıl Tugaylar ve IRA' ya yaptığı yardımları artıracığını ifade ederek açık biçimde tehdide yönelmiştir. Bu tehdidin devamında 1985 ve 1986 yıllarında 150 ton ağırlığında, Kalaşnikof tüfeklerden, Semtex patlayıcılara, el bombalarından, yerden havaya fırlatılabilen roketlere ve SAM - 7 füzelerini içeren silah ve patlayıcının IRA' ya gönderildiği görülmüştür.⁸³

Bununla beraber, devletlerce terörizmin desteklenmesi denildiği zaman genellikle akla ilk önce İran, Suriye ya da Libya gibi ülkeler gelmektedir. Daha çok İslam üzerine giydirilen bir terörist elbisesi şeklide bu ülkeler her zaman ön plana çıkarılmaktadırlar. Acaba, dünya da sadece Ortadoğu ülkelerini terörizmi desteklemektedir ? Ya da terörizm sadece üçüncü dünyaya has bir mücadele taktiği midir ?

Çok basit bir yaklaşımla, örneğin Batı Devletleri içerisinde yerleşmiş olan göçmenlerin faaliyetleri ne kadar kontrol altındadır. Çünkü; devlet destekli terörizmden söz edilirken önem arz eden konuların başında göçmenlere sağlanan imkanlar ve onların asıl ülkelerine karşı olan faaliyetleri gelmektedir.

Göç etmiş toplulukların, buldukları ülkenden anavatanlarına karşı yürütmüş oldukları faaliyetler içerisinde para toplayıp göndermekten silah sağlamaya kadar geniş bir yelpaze içerisinde yürümektedir. Bu destek ise pek çok zaman anavatanda yürütülen

⁸³ Özçağatay, a.g.k., s. 155 – 156.

mücadelede azımsanmayacak neticeler doğurmaktadır. Bunların başında, Avrupa’da yerleşmiş olan Kürt nüfusun PKK ile bağlantılarının yanında bir diğeri ise Amerika’da yerleşik olan İrlandalılar ve IRA arasındaki bağ düşünülebilir.⁸⁴

Örneğin IRA nın finansman kaynaklarına baktığımız zaman, önemli bir bölümü Amerika’ da yaşayan İrlandalılar tarafından kurulmuş olan derneklerce sağlanmaktadır. Mesela, NORaid (The Irish Northern Aid Committee-Kuzey İrlanda Yardım Komitesi)bunlardan en dikkat değer olanıdır.⁸⁵ Acaba Birleşik Devletler hükümeti bu konuyu dikkate almamakta mıdır ? Bu hadise, belki direkt olmasa bile bir noktada dolaylı olarak terörizmi desteklemek anlamına gelmemekte midir ?

Türkiye’nin bir diğerkomşusu Yunanistan’ da ise durum diğerklerinden çok farklı değildir. Örneğin, yakalan teröristler sorgularında; Yunanistan’ın Lavrion Kampında iki ay süre ile bomba eğitimi aldıklarını ifade etmişlerdir. Özellikle Yunan Göçmen kampları teröristler için bulunmaz bir eğitim mekanıdır.⁸⁶

Bu örnekler, sadece bir devletin terör örgütleri olan ilişkilerini ve terörist örgütlerin devletlerce nasıl bir dış politika aracı olarak kullanıldığını göstermesi bakımından önemlidir.

Özellikle, Amerika’da gerçekleştirilen 11 Eylül saldırılarından sonra uluslararası terörizme karşı alınabilecek önlemler konusunda yoğun çalışmalar içerisine girmiş olan dünya devletlerinin konuya yaklaşım noktasında bakış açılarını geniş tutmaları gerekir. Aksi takdirde bu çabalarda dünyaya barış ortamını getirmekten uzak olacaktır. Burada kısaca ifade edilmeye çalışıldığı gibi terör örgütlerinin ana beslenme kaynaklarının uçları çoğunlukla ılıman ya da yandaş olarak adlandırabileceğimiz başka devlet veya devletlerin depolarına uzanmaktadır.

⁸⁴ Byman, D., a. g. m., s. 41 -42.

⁸⁵ Laçiner, a.g.k., s. 17.

⁸⁶ Alçitepe, M. A. G., Yunanistan Kıbrıs Rum Kesimi PKK Üçgeni, Ankara, 1997, s. 47.

3. TERÖRİZMİN ÇEŞİTLERİ ve ÖRNEKLEMELER

Terörizmin çeşitleri, terör politikası uygulayanın toplum nazarında yeri, yani şiddet ve baskının geliş yönü ve güdülen politik amaçlara göre değişiklikler arz etmektedir. Bu nedenle konu iki ana başlık altına alınmış ve çalışma bu açılarla detaylandırılmıştır.

3.1. Şiddetin Yönüne Göre Terörizm

Şiddet ve baskının yönü olarak sunulan kavram, politik amaçların elde edilmesi yolunda, şiddet hareketlerine girişen tarafların toplumsal yapıdaki konumlarını tanımlayan bir parametredir. Burada, şiddet uygulayan; siyasi iktidarı elinde bulunduran resmi otorite ya da her hangi bir alt grup olabilir. O zaman, şiddetin hareket noktası yukarıdan aşağıya yani tepeden tabana doğru ya da toplum tabanından yukarı doğru şekilde cereyan edebilir. Ayrıca, şiddet hareketi, aşağı ya da yukarı doğru dikey bir hareket dışında, bir alt gruptan diğer bir alt gruba doğru yatay bir seyirde izleyebilir.

Bu detayı incelemek için yeniden, terörizmin sistematik hale geldiği ve siyaset literatürüne girdiği Fransız Devrimi sürecine dönüş yapmak yerinde olacaktır. Böylece, terörizmin uygulayıcıları arasındaki farklılığın nasıl bir ayrıma yol açtığı daha net görülebilir.

3.1.1. Yukarı Yönlü Terör – Örgüt Terörü

İçerisinde bulunulan sürecin, siyaset biliminde esas dikkat edilmesi gereken noktası emperyal yapılar içerisindeki çatlamalardır. Bu çatlama terörizmin, yani politik amaçlı şiddetin, ortaya çıkmasından itibaren üç farklı yönde hareket ettiğini de ortaya koymaktadır.⁸⁷

Fransız devrimi ardından tüm dünyaya yayılan milliyetçilik akımları, mevcut imparatorlukların sınırları içerisinde yaşayan farklı ulusların benlik bilincine ulaşmalarını sağlamıştır. Bu, bilinç zaman içerisinde örgütlü şiddet eylemlerinin de

⁸⁷ Altuğ, a.g.k., s. 27.

doğmasına neden olmuştur. Örneğin, Osmanlı İmparatorluğu içerisindeki Ermenilerin şiddet hareketleri bu konuda değerlendirilebilir. Tabii ki, örgütlü şiddet sadece farklı kimliklerin eylemleri ile doğmamaktadır. Aynı zamanda, bu örgütlü şiddet hareketlerine, merkez idareyi tehdit eden ve ülke yönetimini ele almak isteyen gruplarında eklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, hareket; farklı kimlik ya da politik görüşlere sahip grupların oluşturduğu toplum tabanından başlayıp merkezi idareyi istek ve amaçları doğrultusunda politika yapmaya zorladığı için **-yukarı yönlü-** olarak adlandırılmıştır.

Günümüzde halen etkinliğini sürdüren terör örgütlerine bakıldığında hareketin tabanda başlayıp yukarıya doğru bir baskı doğurduğu söylenebilir. Gerek, Kuzey İrlanda' daki amaçlarını gerçekleştirmek için faaliyet gösteren IRA, gerek İspanya' da Bask bölgesinin bağımsızlığı için mücadele ettiğini ifade eden ETA, Sri Lanka' da Tamiller, örgütlü mücadelelerini tabandan başlatarak hakim otorite konumundaki devlete karşı, aşağıdan yukarıya doğru bir baskı yaratmaktadırlar. Farklı kimlik iddiasında olan bu örgütlerin yanında, devlet yönetimine talip olan ve resmi ideolojiden farklı politik görüşlere sahip örgütlerde de hareketin başlangıç noktasını toplumun tabanı oluşturmaktadır. Örneğin, Lübnan' da faaliyet gösteren Hizbullah hareketi de bunlardan birisidir. Hareketin başlangıç noktası yine tabandır ve şiddetin yönü yukarı doğrudur.

3. 1. 2. Aşağı Yönlü Terör – Kitle Terörü

-Aşağı yönlü- eylemlerin hareket noktası ise ülke genelinde iktidarı elinde bulunduran merkezi idarenin kendisidir. Özellikle ihtilal hareketlerinden sonra kontrolü elde tutabilmek maksatlı uygulanan şiddet yolu ile korku yaratma politikası, terörizm tanımını da beraberinde getirmiştir. Hatta bu noktada denilebilir ki; terörizm, önceleri siyasal baskı ve sosyal kontrol aleti olarak kullanılan devlet eylemleri ile aynı manada kullanılmıştır.⁸⁸

Kitle terörü ya da daha başka bir ifade ile devlet terörü, devletin organize güçleri tarafından yine kendi yurttaşlarına karşı girişilen bir politikanın ifadesidir. Ancak,

⁸⁸ Altuğ, a.g.k., s. 26.

tekrar belirtmek de yarar vardır ki burada uygulanan politika devletin işleyen sistemine yasa dışı yollar ile muhalefet eden örgütlere karşı vermiş olduğu bir refleksten öte, terör politikasının sistematik bir baskı unsuru haline getirilmesidir.

Kitle terörünü, örgütsel bazdaki terör hareketlerinden ayıran temel özellik ise bu eylemlerin hepsinde, politikanın bir devlet tarafından yönlendirilmesi ve uygulanmasıdır. Genel olarak baskıcı ya da dikta rejimlerde karşılaşılan bu uygulamalar temelde halkın yönetime karşı direnç göstermesini engelleyerek iktidarın sağlamlaştırılması amacını gütmektedir.

Devlet ya da yönetime sahip olan güçler, devlete ait her türlü mekanizmayı halkın başkaldırısını engellemek ya da kontrol dışına çıkmasını önlemek amacı ile başta ordu olmak üzere, polis teşkilatını, gizli servislerini ve hatta mahkemelerini dahi bu yolda kullanmaktan çekinmeden toplum üzerinde ezici bir politika yürütürler.

Ayrıca, yine bu sınıfa işgal atındaki bir ülkede bizzat işgal güçleri tarafından yapılan kitle terörü uygulamaları da eklenebilir. Yukarıda anılan amaçları elde edebilmek yönünde hareket eden işgal güçlerinin, direnişçileri ezmek maksadını taşıyan şiddet içerikli sosyo-psikolojik hareketleri bir terör politikasının neticesidir.

İnsan hakları ihlallerinin had safhaya çıktığı bu eylemler azınlıklar üzerine yürütülen bir politikanın da neticesi olarak da kendisini gösterebilirler. Azınlıkların tamamı ile asimile edilmesi ya da toplu şekilde katli gibi eylemler yine bir terör politikasının uygulamaları şeklindedir.

Özellikle ihtilaller sonrası ortaya çıkan örnekleri incelersek yeni düzen ve sistemin nasıl rejim karşıtlarını sindirme yönünde hareket ettiklerini görebiliriz.

1917 Ekim devriminin ardından Sovyet Rusya' da yaşanan olayları değerlendirmek bu açıdan yerinde olacaktır. Bilindiği üzere, Rus Çarlığına karşı girişilen devrim hareketi başarılı olmuş ve iktidar nihayetinde Rus Bolşeviklerinin elinde kalmıştır.

Devrimin ardından, Sovyet Rusya’ da devletin terör politikası üç ana yasal kurum vasıtası ile yürütüldüğü görülmektedir. Bu kurumların ana hedefi ise iktidarı tehdit eden muhalefet cephesidir.

Bu kurumların başında, “olağanüstü komisyon” adı ile kurulan ve daha sonra “ÇEKA” olarak ünlenen Sovyet Gizli Polis Teşkilatı gelmektedir. Kısa süre içerisinde mevcudu 250 bin kişiye çıkartılan ÇEKA, ülke içinde büyük bir tedhiş hareketinin de sorumlusu olmuştur.⁸⁹

Sovyet baskı politikasının ikinci organı ise Ceza Mahkemeleridir. 1936 ve 1937 ve 1938 yıllarında Azerbaycan halkının aydınları aleyhine işleyen ceza sistemi topyekun bir temizliği hedef almıştır. Ölüm ve ceza makinelerinin aralıksız çalıştığı ifade edilebilir. İnsanlar halk düşmanı olmakla suçlanıp 15 dakikada yargılanıp idama mahkum edilmişlerdi. Hakimiyete tabanına oturmuş devletin terör maşaları tahminen alim, yazıcı, öğretmen, din adamı ya da yabancı dil bilen bütün şahıslar katledilmişlerdir. Yaklaşık rakam 70 – 80 bin seviyesindedir ki bu rakamlara kamplara sürülen ve buralarda işkence altında ölenler dahil değildir. 1940 ve 1950’ li yıllardaki anti-Sovyet kıyımlarının yüz binleri bulduğu ve kesin rakamlarını toparlamanın mümkün dahi olmadığı bir başka gerçektir. Sovyet halkları içerisinde özgürlük için liderlik etmeye kalkanlar, dışa kapalı olmanın vermiş olduğu güvenle çok kolay biçimde susturulmuşlardır.⁹⁰

Sovyet korku politikasının üçüncü ayağı ise ölüm kamplarıdır. 1928 ile 1930 yılları arasında mevcut altı kampta toplam 660,000 seviyesinde mahkum bulunduğu söylenmektedir. Kollektivleşme politikasının yürürlüğe konduğu 1931 ve 1935 yılları arasında ise mahkum sayısının 5 milyona çıktığı ile sürülmektedir. 1928 yılında ilan edilen 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı ise Sovyet yönetimine- mahkum işçilik-sistemini kazandırmıştır. Böylece, sanayinin kalkınması için bu kamplar birer mecburi çalışma bölgeleri haline getirilmiştir. Hatta, Adalet Komiserliğine gönderilen bir genelge ile üç yıldan az mahkumiyet ile sonuçlanan davaların yeniden görüşülmesi emredilmiştir. Böylece, üç yıldan az olan mahkumiyet kararları bozdurularak yeniden yargılama yolu açılmıştır. Bunun sebebi ise çalışma kampına en az üç yıl mahkumiyet alanların

⁸⁹ Hablemitoğlu, N., Sovyet Rusya’ da Devlet Terörü, İstanbul, 2004, s. 25.

⁹⁰ Bünyadoğ, a.g.k., s. 8-9.

gönderilmesidir. Bu uygulama, yönetimce muhalefet olarak adlandırılan grupları toplum içinden ayıklanma yolunu açarken, köle gibi çalıştırılarak da ucuz işgücü elde etme imkanı sağlanmıştır.⁹¹

Bir başka devlet terörü uygulaması ise diktatörlüklerde karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda yakın tarihin örneklerinde birisini Irak ve Saddam Hüseyin oluşturmaktadır. Kendi vatandaşlarına karşı girişmiş olduğu amansız şiddet politikasının en önemli uygulamalarından başında 1988 yılında gerçekleştirilen “Halepçe Katliamı”dır.

Özellikle İran – Irak savaşı esnasında Irak Kürtlerinin İran’ı desteklemeleri, savaşın ardından Irak yönetiminin Kürtlerden intikam almasına neden olmuştur. Irak Kürtleri savaş boyunca yapmış oldukları desteğe karşılık hiçbir şey elde edemedikleri gibi Halepçe’de 180 bin kişiye karşı gerçekleştirilen bir saldırının da muhatabı olmuşlardır. Kimyasal silahların kullanıldığı bu saldırıda 5,000 kişi hayatını kaybetmiştir.⁹²

“Enfal Operasyonu” olarak adlandırılan bu saldırı Irak ordusu tarafından gerçekleştirilmiş olup Saddam Hüseyin’ in zehirli gaz kullanımı ile binlerce kişinin öldürülmesinin ötesinde yine binlerce insanın yaşadıkları toprakları terk ederek komşu devletlere sığınmalarına neden olmuştur.⁹³

Ancak, Enfal Operasyonunun daha geniş bir etnik temizlik politikasının da parçası olduğu söylenebilir. Çünkü, Irak Kürtlerine karşı gerçekleştirilen bu saldırı, doruk noktası teşkil ederken, Baas Partisinin iktidara geldiği 1963 yılından bu tarafa toplamda 4,000 köy ve 300 bin insanın kaybedildiği hesaplanmaktadır⁹⁴.

İşgal güçleri tarafından uygulanan baskı ve terör politikaları ise yine kitle terörü kapsamında ele alınabilir. Direnişi kırmak, bölge halkına boyun eğdirmek yönlü sistematik terör politikaları işgal kuvvetleri tarafından kullanılan öncelikli yöntemlerden birisidir.

⁹¹ Hablemitoğlu, a.g.k., s. 35 – 36.

⁹² Arı, T., Geçmişten Günümüze Ortadoğu, İstanbul, 2004, s. 600.

⁹³ Özdağ, Ü., Türkiye’de Düşük Yoğunluklu Çatışma ve PKK, Ankara, 200, s. 49.

⁹⁴ O’Leary, C. A., “The Kurds of Iraq:Recent History, Future Prospects”, Middle East Review of International Affairs, Vol. 6, No. 4, 2002, s. 18.

Fransa'nın Cezayir işgali incelenirse, işgal güçleri tarafından yürütülen sistematik terör politikası daha iyi anlaşılabilir. 1830 yılında Fransız işgal güçlerinin Cezayir' i işgaller ile başlayan süreç 1962 yılında Cezayir'in bağımsızlığına kadar sürmüştür.

Fransızların Cezayir'e gelmelerinden itibaren, Cezayir halkını sosyal ve kültürel, yönetimini de yapısal anlamda Fransızlaştırmak için önce geçmişin izleri silinmeye çalışılmıştır. Fransızlar, Cezayir için geliştirmiş oldukları sömürge projesi kapsamında Fransız Cezayir'i yaratılması için sistemli bir kültürel asimilasyon politikası izlemişlerdir. Fransızların kendi geliştirdikleri bu asimilasyon politikası, toprakların maddi kaynaklarının sömürülme ideolojisine dayanmaktadır. Ancak bu ideoloji sistematik bir şiddet politikasını da beraberinde getirmektedir. 1954 yılında 500 bin askerle desteklenen Fransız işgali, yine Fransız subaylarca dile getirilerek işkence ve öldürme olaylarının Fransa'nın savaş politikasının bir parçası olduğunu ifade etmişlerdir.⁹⁵

Cezayirliilerin işkenceler altında katledilmelerinin, kurşuna dizilmelerinin ya da kısaca insanlık dışı metotlar ile öldürülmelerinin kabaca bilançosu ise 1. 5 milyondan fazla insandır.⁹⁶

Yaşanan baskı politikasını en iyi şekilde ifade eden ise yine bir Fransız Generali Paul Aussaresses' dir.

“Eğer sorguya çekilen bir kişi konuşmuyorsa öldürülüyordu. İtiraf eden de aynı şekilde. Önemli bir saldırı eylemine katılan birisi itiraflarında çok önemli şeyler söylemediyse onu da öldürüyorduk; aksi takdirde yargıda bir tıkanıklık meydana geliyordu.”⁹⁷

Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere şiddet sistematik hale gelmiş ve uygulama sahasına aktarılmıştır. Bu bir devlet tarafından uygulanan şiddet politikasının açık bir örneğidir.

⁹⁵ Yürükel, S. M., Batı Tarihinde İnsanlık Suçları, İstanbul, 2004, s. 55 – 61.

⁹⁶ Akın, K., Cezayir'de Fransız Vahşeti ve Ötesi, İstanbul, 2003, s. 79.

⁹⁷ Akın, a.g.k., s. 102.

3. 1. 3. Yatay Yönlü Terör – Grup Mücadeleleri

Daha önce de belirtildiği gibi, terör eylemlerinde şiddetin yönü sadece, merkezi yönetimden aşağıya, tabana doğru ya da yönetimle arası iyi olmayan gruplar tarafından yapıldığı gibi aşağıdan yukarıya doğru dikey bir seyir izlememektedir. Örgütsel yapıların şiddet yönü bazen yatay seyirlerde izleyebilmektedir. Burada, mücadelenin taraflarından, şiddeti kullanan da, şiddete muhatap kalan da bir alt-kimlik ya da farklı politika düşüncesi olan gruptur.

Bu konu da, incelemeye değer terör gruplarının başında İrkçı düşüncedeki örgütler gelmektedir. Örneğin, Federal Almanya'da meydana gelen ve Neo-Naziler tarafından gerçekleştirilen eylemler bu konuda değerlendirilebilir. Burada meydana gelen şiddet, toplumun tabanında doğmuş ama yukarıya yani merkezi idareye doğru dikey bir şekilde değil, yine toplumun tabanındaki bir başka alt-kimliğe doğru yatay bir şekilde yönelmiştir.

3. 2. Politik Amaçlarına Göre Terörizm

Örgütsel terör hareketleri; konu başlığından da anlaşılacağı üzere aynı görüşü paylaşan bir grup insanın bir araya gelerek şiddet politikası güden bir organizasyon meydana getirmeleridir.

Birden fazla insan, ortak politik hedef ve sistematik şiddet gibi üç ana bileşenden meydana gelen terör örgütü yapısı tabandan tavana ya da aşağıdan yukarıya doğru bir baskı politikasının uygulayıcısıdır.

Aşağıdan yukarıya doğru terör hareketleri bireysel nitelik taşıyabileceği düşünülse de bunun sistematik bir şiddet politikası haline getirilmesinin zorluklarından dolayı örnekleri fazla rastlanabilecek bir tarz görünmemektedir.

Genel olarak modern uluslararası sistem, örgütsel terör hareketlerini grupların politik hedeflerini göz önüne alarak kullanışlı bir sınıflandırma yöntemi izlemiştir.⁹⁸ Çünkü, ideoloji; politik kimliği ve amaçları ortaya koyan ve ayıraç vazifesi gören bir inanç, değer ve prensipler bütünüdür.⁹⁹ Bu bahisle örgütler, takip ettikleri ideolojik yaklaşımlara göre ayrılıkçı, ırkçı, fundamentalist ve aşırı sol terör hareketleri şeklinde sınıflandırılabilirler.

Burada belirtilmesi gereken bir diğer nokta ise ideolojik yaklaşımın kullanışlı olmakla beraber, örgütleri net bir şekilde ayrı listeler halinde ortaya koymasının mümkün görünmemesidir. Çünkü, bir terör örgütü yukarıdaki politik hedef ve kimliğini iki farklı hedefi birleştirerek ortaya koyabilir. Örneğin; ETA (Euzkadi ta Askatasuna) bunun bir örneğidir. İspanya’da Bask bölgesinin bağımsızlığı için faaliyet gösteren ETA kendisini hem ayrılıkçı hem de komünist olarak tanımlamaktadır. Ya da HAMAS bir diğer örnek olarak görülebilir. Din merkezli fundamentalist bir örgüt olarak sınıflanabilecek olan örgüt aynı zamanda Filistin’in bağımsızlığı için mücadele eden ayrılıkçı bir örgüt yapısına da sahiptir.¹⁰⁰

O zaman, terör örgütlerini sınıflandırma işlemini biraz daha farklılaştırarak ayrılıkçı hareketleri dışa alıp bir devletin işletim sistemi ilgili rejimsel sorunları olan örgütleri ise ideolojik kapsamda ele almak yerinde olacaktır. Bu aynı zamanda bize bir terör örgütünü farklı boyutlar ile analiz etme imkanı da sağlayacaktır. Çünkü, ayrılıkçı olarak sınıflanan bir terör örgütünün önce ayrılık amacına ulaşmasının ardından bağımsız bir devlet haline gelerek ideoloji merkezini benimsemesi gerekmektedir.

Aynı zamanda bu yaklaşım, örgütün ağırlık verdiği ideolojik yaklaşıma göre sempatican yapısını tanımanın yanında dış kaynak noktasında kimin kapısını çalacağını da bir ifadesi olacaktır.

⁹⁸ Wilkinson, a. g. m., s. 20.

⁹⁹ Drake, C. J. M., “The Role of Ideology in Terrorists Target Selection”, Terrorism and Political Violence, Vol. 10, No. 2, 1998, s. 54.

¹⁰⁰ Drake, a. g. m., s. 55.

3. 2. 1. Ayrılkçı Düşünce ve Terör

Temelde üç ana dalga şeklinde görülebilecek olan ayrılkçı mücadelelerin ilki Fransız devriminin ardından başlayan milliyetçilik hareketlerine bağılı olarak emperyal yapılardan kopma ve kendi milli devletlerini kurma yolunda başlayan bağımsızlık dalgasıdır. Bu hareketler toplumsal bir bağımsızlık mücadelesi şeklinde ortaya çıktığı içinde tarihte yerini bağımsızlık savaşları olarak almıştır. Yunanistan'ın ya da Bulgaristan'ın Osmanlı İmparatorluğundan kopması bu tarzda bir bağımsızlık mücadelesi ve ayrılık hareketi olarak kabul edilebilir. Bu dalga kendisini Birinci Dünya Savaşı esnasında kendisini daha iyi hissettirmiş ve yer yer örgütlü terör hareketleri ile de karşılaşmıştır. Savaş esnasında Anadolu' da meydana gelen Ermeni olayları yine bunun bir örneği şeklindedir.

Ayrılkçı hareketin ikinci dalgasını ise dünya savaşlarının ardından görebiliriz. Ağırlıklı bir şekilde kendisini Asya ve Afrika'nın yeni kurulan devletlerinde hissettiren bu dalga; merkezi olarak dağıtılan kaynaklar üzerinde bir birinden ayrı ve farklı pek çok etnik topluluğun tek bir siyasi yargı mekanizmasına bağılı olması neticesinde doğmuş mücadelelerdir. Filistin ve Eritrelilerin mücadelesi bu bağlamda yerliliğin ortaya çıkardığı ortak geçmişi keşfederek ve ortak kültürün siyasallaşmasının neticeleridir. Esasen ayrılkçılığı bir çare haline getiren ana etken ise yeni doğmuş olan devletin ihtiyaçlara tam cevap verememesi ya da coğrafî sınırlara göre oluşturulmuş devletin belli bazı etnik grupların elinde kalmasının sonucudur.¹⁰¹

Üçüncü etnik ayrımcılık dalgası ise kendisini bu defa sanayileşmiş toplumlarda gösterecektir. Dünya savaşları öncesi doğmuş olan milliyetçilik hareketlerinin ikinci perdesi şeklinde ortaya çıkan bu mücadeleler Avrupa ve perestroika' ya maruz kalmış eski Sovyet topraklarında kendi otonom ya da bağımsız devletlerini kurma çabası yönünde gerçekleşmiştir. İngiltere' de SNP (Scotih National Party – İskoçya Milli Partisi), İspanya' da ETA, eski Sovyet topraklarında ise Çeçen ayrılık mücadeleleri, savaş öncesinden gelen tarihi nefretleri ile yollarına devam etmeye çalışmaktadırlar.¹⁰²

¹⁰¹ Smith, A. D., Milli Kimlik, (Çev. Bahadır Sina Şener), İstanbul, 2004, s. 203 – 206.

¹⁰² Aynı k., 213 -214.

Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinde yoksullarla zenginler arasındaki uçurumun artması bireyleri ve grupları karmaşık siyasal, ekonomik ve toplumsal sorunlarla karşı karşıya getirmiştir. Soğuk savaşın ideolojik çatışma dönemi ise gerisinde özellikle yoksulluğun ve baskının beslediği ayrılıkçı şiddet örgütlerini bazı gelişme halindeki ülkelerde ya da gelişmiş ülkelerde öne çıkarmıştır. Bu yapı ise, bazen din ile etnik kimliklerin iç içe geçtiği bazense sadece etnik kimliğin ön planda bulunduğu şiddet grupları insanları organize eden ve şiddete iten temel güç odakları haline getirmiştir.¹⁰³

O halde, toplulukları ya da bireyleri ortak bir amaç içerisinde şiddete iten ayrılıkçı grupları tanıyabilmek için temsil ettiklerine inandıkları toplulukları oluşturan ana karakterleri tanımak gerekmektedir. Ayrılık ve farklılık fikri ise bizi bir bütün içerisinde bu duyguları taşıyan ve genel itibari ile azınlık olarak nitelenen toplulukları izaha yöneltecektir.

Azınlık terimi bir topluluk içerisinde kendisini etnik, dini ve dil karakterleri ile toplumun geriye kalanından farklı gören ve sayıca yine toplumun geriye kalanından daha az olan dolayısı ile de toplumda hakim unsur seviyesine ulaşamamış grupları ifade eder.¹⁰⁴

Bu bağlamda, sistemin veya mevcut egemen devletin kurallarının kendilerine hitap etmediğini düşünen topluluklar için, mevcut yapıya ayak uydurmak ya da siyasi mücadele verme dışında üçüncü bir alternatif yol öne çıkmaktadır. Kimliklerinden dolayı ezildiklerini düşünen, kültürel haklarının olmadığını düşünen toplulukların önünde ortaya çıkan bu ikinci yol ise egemen güçlere karşı bir şiddet politikası yürütmektir.

¹⁰³ Gürses, a.g.k., s. 13 -14.

¹⁰⁴ Henrard, K., "The Interrelationship Between the Individual Human Rights, Minority Right and The Right to Self- Determination and its Importance for the Adequate Protection of Linguistic Minorities", The Global Review of Ethnopolitics, Vol. 1, No. 1, 2001, s. 43.

Toplumlar içerisinde, marjinal gruplarca başlatılan bu asimetrik çatışmalar ise bir anlamda kendi değerlerini bir kimlik halinde ortaya koyan, savundukları ideolojileri ile kendilerini haklı gören şiddet hareketlerine dönüşmektedirler.¹⁰⁵

O zaman burada, ayrılıkçı terör hareketlerini; genel bir ifade ile bir devletin sınırları içerisinde yaşadığı halde kendisini farklı bir kimlik altında tanımlayıp geleneksel, kültürel, dini vb. unsurlar vasıtası ile kendi toplumsal motiflerini oluşturmuş gruplarca hakim devlete karşı otonom yapı ya da bağımsızlık elde etme yönünde şiddet politikası uygulamak şeklinde görebiliriz.

Dünya üzerinde ayrılıkçı çatışmalar deyimi kullanıldığında ise derhal akla gelen ve mücadelelerini uzun yıllardan beri sürdüren iki örgüt mevcuttur. Bunlar Kuzey İrlanda'nın bağımsızlığı için faaliyet gösteren IRA ve diğeri ise Bask bölgesinin bağımsızlığı uğruna mücadele eden ETA' dır.

3. 2. 1. 1. IRA ve Kuzey İrlanda

Katolik mensubiyetinin bir kimliğe dönüştüğü Kuzey İrlanda' da sorunun temelleri 17. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Siyasi açıdan Protestan ağırlığa sahip Birleşik Krallık' a bağlı olan ancak coğrafi sınırlar dikkate alındığında Katolik İrlanda' nın bir parçası olan Kuzey İrlanda'nın işgali ve buraya İskoç ve İngiliz Protestanların iskan edilmesi vasıtası ile Kraliyet etkinliğinin artırılmaya çalışılması tarihi çatışmalarında başlangıç noktası halini almıştır.¹⁰⁶

Tarafların mezheplere göre ayrışması bir anlamda sorunun tanımlanmasında mezhep farklılıklarını ön plana çıkarmaktadır. Her ne kadar toplum içerisinde ayrışmanın ana unsuru mezhep gibi görünse de sorun, daha açık bir ifade ile mezhebinde bir belirleyici olduğu etnik kökenden kaynaklanmaktadır. Çünkü temelde, Protestan İngiliz işgaline karşı yerli Katolik İrlanda' yı temsil eden bir örgütün direnişi söz konusudur. Ancak, bölgeye yerleştirilen Protestanların yaklaşık 300 yıldan fazla bir süredir bu bölgede yaşadıklarının ve bugün Kuzey İrlanda' da bulunan altı eyalette

¹⁰⁵ Tschirgi, D., "Fundamentalism Identity Based Conflicts and NATO", The International Conference On Change and Adaption: Contemporary Security Challenges and NATO isimli konferansa bildiri, Ankara 14-15 May 2004, s. 4 – 5.

¹⁰⁶ Zafer, Sosyolojik Boyutu..., s. 27.

çoğunluk olduklarının göz önüne alınması sorunu farklı etnik kökenler arasında cereyan eden milliyetçilik mücadelesi olarak tanımlama gereğini doğurmaktadır.¹⁰⁷

İrlanda’ da tarihi dönüm noktalarının başında 1916 yılında İrlanda milliyetçiliğinin siyasi temsilci Sinn Fein partisinin İngiliz Parlamentosuna katılmayı ret etmesi ve Dublin’de İrlanda Geçici Cumhuriyetini ilan etmesi gelmektedir. Doğal olarak İngilizlerin bu oldu bittiyi tanımaması ve Protestanlardan oluşan silahlı birliklerini bölgeye göndermesi Kuzey İrlanda’da çatışmaları bir anda artırmıştır. IRA bu süreç içerisinde Collins isimli bir İrlandalı tarafından dizayn edilmeye başlanmıştır. İrlandalı gönüllülerden oluşan ve şehir gerillasının disiplinli ilk örneğini oluşturan örgüt bölgede İngiliz güçlerine karşı şiddetli bir direniş göstermiştir. Tarihe askeri strateji uzmanı olarak geçecek olan Collins, IRA’ yı 20 – 30 kişilik gerilla grupları halinde örgütlemiştir. Kısaca, bir grup işçi, memur ve esnaf umulmadık zamanlarda silahlarını çıkarıp buluşmakta, eylemi gerçekleştirip işlerinin başına dönmektedirler. Örgüt ve strateji başarısını 21 Kasım 1920 tarihinde bir gün içerisinde İngiliz İstihbaratının Dublin’ de bulunan 13 üst düzey görevlisini öldürerek ispatlamıştır.¹⁰⁸

IRA, 1919 yılında kendisini, İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu adı ile ve Sinn Fein’nin askeri kanadı olarak ilan etmiştir. İngiltere, adada gerçekleşen eylemlerin bir anda yükselmesiyle 1920 yılında Güneyde yer alan 26 eyaletten oluşan İrlanda Cumhuriyetini kurulmasını kabul ederken, Kuzey de yer alan 6 Eyaletin Krallık’ a bağlı kalmasını öngörmüştür. Ancak IRA bu gelişmeyi ret etmiş ve 32 eyaletinde tam bağımsızlığını talep etmiştir. Esasen sorunu bugünlere taşıyan çözümsüzlüğün ortaya çıktığı son noktada burasıdır.¹⁰⁹

Kuzey İrlanda’da sorunu tetikleyen bir diğer unsur ise Protestan terör örgütlerinin varlığıdır. Sinn Fein üyelerini hedef alan terör saldırıları ile gündeme gelen bu örgütler ise Kuzey İrlanda’nın Kraliyet toprağı olarak kalması için mücadele etmektedirler. IRA üyelerine karşı sert tedbirler alınmasından yana olan ve “IRA mensubu her kim olursa öldürülmelidir” yolunda açıklamalar yapan bu örgütlerin başını

¹⁰⁷ Ataman, M., “Bir Etnik ve Dini Milliyetçilik Sorunu”, Dünya Çatışma Bölgeleri, (Ed. K. İnat -- B. Duran - M. Ataman), Ankara, 2004, s. 207 -208.

¹⁰⁸ Özçağatay, a.g.k., s. 58 – 63.

¹⁰⁹ Ataman, a. g. m., s. 211.

UVF çekmektedir. Ancak 1969 yılında iki kişiyi IRA mensubu oldukları gerekçesi ile yanlışlıkla öldürmeleri neticesinde, İngiltere tarafından yasadışı ilan edilmişlerdir .¹¹⁰

1900 lü yılların başlarından itibaren İrlanda olaylarının kilit isimlerinden birisi olan IRA İngiltere ile yapılan anlaşmaları tanımayarak daha doğrusu İngiltere' ye tavizler verilmesine karşı çıkararak gündün güne radikalleşen bir hal almıştır. 1973 yılında terör eylemlerini İrlanda' dan İngiltere'ye taşıyan IRA 10 yıl gibi bir süre içerisinde 100' ün üzerinde insanı öldürmüştür. Resmi rakamlara göre 2000 – 3000 arasında mensubu olduğu düşünülen örgütün her an eyleme hazır 500 üyesinin bulunduğu bilinmektedir. Yurtdışında yaşayan İrlandalıların yardımları dışında Libya gibi ülkelerden yardımlar aldığı da gün yüzüne çıkmıştır. İngiliz güvenlik birimlerinin tespitlerinde Avrupa'daki kaçak silah pazarındaki etkinliğinden dolayı buradan da gelir elde etmektedir. Eylemsel yaklaşımları dikkate alındığından IRA'nın sivilleri öldürmekten çekindiği söylenebilir. IRA' nın hedefi olmuş insanlar ya İngiliz güvenlik güçlerinin mensupları ya da IRA' ya karşı açık şekilde mücadele eden Protestanlardan oluşmaktadır. Her ne kadar kitlesel eylemler daha fazla ses getiriyor olsa da IRA yıllar boyu süren mücadelesini sessiz bir şekilde karşı tarafın önemli isimlerini öldürerek sürdürmüştür. IRA' nın kitlesel eylem politikası diğer terör örgütlerine nazaran biraz daha farklıdır. Şehir merkezlerinde İngiliz Devleti'ni temsil eden yerlere bomba koyan IRA, patlamadan bir kaç dakika önce güvenlik birimlerini uyararak ilgili yerin boşaltılmasını sağlamaktadır. Bu yöntemle IRA, sivilleri değil İngiliz Devleti'ni hedef aldığını ifade etmektedir.¹¹¹

3. 2. 1. 2. ETA ve Bask Bölgesi

Avrupa kıtasının güneybatısında yer alan İspanya' nın bir çatışma alanı olarak değerlendirilmesinin arkasında, mevcut dört özerk bölgeden birisi olan Bask bölgesinde tam bağımsızlık hedefi olan ve bu amacı gerçekleştirmek için terörizmi yöntem olarak kullanan grupların mevcudiyetidir. Toplam nüfusun % 25 ini oluşturan bir azınlığa sahip İspanya'da bu dört özerk bölgeden üçünün Madrid yönetimine tam entegrasyonu sağlandığı halde, özellikle Bask bölgesinin coğrafi yapısından dolayı tarih boyunca başkent ile iletişim gerçek manada sağlanamamış ve uygun bir diyalog zemini

¹¹⁰ Gürses, a.g.k., s. 36 -37.

¹¹¹ Laçiner, a.g.k., s. 18 -19.

geliştirilememiştir. Bask halkı taleplerini elde etmek için ise pek çok kez savaşıma yolunu tercih etmiş ve bu da Madrid' in baskı politikası izlemesine neden olduğu için, bölgede milliyetçi fikirler gelişerek zamanla ayrılıkçı teröre dönüşmüştür. Bölgede silahlı direnişin temsilcisi konumundaki örgüt olan ETA, Bask ülkesi olduğunu iddia ettiği ve içerisinde Fransa'nın üç eyaletinin de olduğu bu topraklarda bağımsız bir devlet kurmak için mücadele etmektedir.¹¹²

Temelleri 1950 li yıllarda atılan ETA'nın kuruluşunda, öncülüğü bir grup Bask milliyetçisi üniversite öğrencisi yapmıştır. Örgüt; Bask Milliyetçi Partisi (PNV)' nin gençlik kollarından İspanya Devleti'ne karşı silahlı mücadele yanlıları ile "Eylem" isimli gizli bir gazete çıkaran öğrencilerin birleşmesi neticesinde 31 Temmuz 1959 tarihinde ETA adı altında kurulmuştur. 1961 yılında İspanya'da Franco rejimine karşı ilk silahlı eyleme başlayan örgüt başlangıçta PNV ile bağlantıları ve vatansever demokratlar olarak ortaya çıktıkları halde Jose Echevarietta Ortiz tarafından Maoist fikirler örgüte aşılmalı ve 1964 yılında gerçekleştirilen üçüncü genel kurulunda milliyetçi partiden tam olarak ayrılarak politik çizgisini anti-kapitalist ve anti-empyalist olarak duyurmuştur.¹¹³

ETA'nın silahlı eylemleri 1960 yılların sonlarına doğru tırmanışa geçmiştir. Genel olarak saldırılarında İspanyol Hükümetinde yüksek düzeyde görev yapan asker ve sivil bürokratları hedef alan örgüt, 1972 yılında Franco rejiminin en önde gelen insanlarından Başbakan Blanco'yu öldürerek İspanyol Hükümetine karşı gerektiğinde şiddeti bütün ülkeye yayabileceğini ispatlamıştır. Yönetimin sert ve sıkı güvenlik tedbirleri alması ise ETA'nın daha fazla şiddete yönelmesine neden olmuştur.¹¹⁴

1975 yılı Franco'nun ölümü ile beraber İspanya için demokrasiye giden yolun başlangıcını teşkil etmektedir. Kasım 1977 yılında Madrid yönetimi ile Bask bölgesinin temsilcileri arasında varılan anlaşma neticesinde bölge otonom bir yapıya kavuşmuştur. 1979 yılında İspanyol meclisi yerel özerkliklere yer veren yasa değişikliğini kabul etmiş ancak ETA, İspanya ve Fransa toprakları üzerinde hak iddia ettiği bölgelerde bağımsız bir devlet kurma taleplerini yineleyerek yasal değişiklikleri ret ettiğini duyurmuştur.

¹¹² Öztürk, Ü., "Bask Bölgesi: İspanya'da Ayrılıkçılık Sorunu", Dünya Çatışma Bölgeleri, (Ed. K. İnat - B. Duran - M. Ataman), Ankara, 2004, s. 207 -208.

¹¹³ Altuğ, a.g.k., s. 137 - 138.

¹¹⁴ Gürses, a.g.k., s. 67 - 69.

Örgüt, bu konudaki kararlılığını göstermek için ise 1978 – 80 döneminde eylemlerini sıklaştırarak 240 kişinin ölmesine neden olmuştur. Ancak, 1980 den itibaren yürürlüğe giren reformların ETA tarafından kabul görmemesine rağmen, Bask bölgesinde yaşayan toplumun büyük çoğunluğu bu reformların umut verici olduğunu düşünerek ılıman politikaları desteklemeye başlamıştır. Bu değişim ise ETA'nın Bask bölgesinde desteğini giderek yitirmesine neden olmuştur. Bunun en önemli kanıtı ise ETA'nın siyasi kanadı olarak bilinen Halk Birliği partisinin giderek düşmesi olarak gösterilmektedir.¹¹⁵

Eylem yapısı incelendiğinde bombalama ve resmi şahsiyetlere karşı giriştiği suikastların ağırlık teşkil ettiği ETA eylemleri son dönemlerde İspanya'nın turistik bölgelerine doğru kaymıştır. Soygunlar ve fidyelerden önemli gelirler elde ettiği bilinen örgütün dışarıda Libya, Lübnan gibi ülkelerin dışında Küba gibi kollektivist ideoloji yanlısı devletlerden de yardım gördüğü iddia edilmektedir. Şiddet eylemlerini, bağımsız bir Bask ülkesi amacına ulaşmak için sürdüren ETA halen yüzlerce aktif militana sahiptir.¹¹⁶

-
-

•3. 2. 1. 3. LTTE ve Sri Lanka

-

•1948 yılında İngiltere'den bağımsızlığını kazanarak bağımsız bir devlet haline gelen Sri Lanka hem etnik hem de farklı dini inançların bir arada yaşadığı bir ülkedir. 16 milyon nüfusa sahip olan ülkede üç ana etnik grup göze çarpmaktadır. Bunlar, Sinhalalar, Tamiller ve Müslümanlardır. Ülke yönetimi ise bu etnik gruplar içerisinde çoğunluğa sahip olan Sinhalaların elinde bulunmaktadır.¹¹⁷

-

•Ülkenin 1948 yılında bağımsızlığını kazanması ile Sinhalaların elinde bulunan yönetime karşı Tamillerin de etnik kökenden kaynaklanan talepleri gündeme gelmiştir. Kendi dillerinin de resmi olarak kabul edilmesi, etnik kimliklerinin tanınması yönündeki talepleri ise Sri Lanka yönetimi tarafından ret edilmiştir. 1956 yılında

¹¹⁵ Öztürk, a. g. m., s. 223 -225.

¹¹⁶ U. S. Department of State, Pattern of Global Terrorism, s. 118.

¹¹⁷ Kurt, S., "Sri Lanka: Etnik Şiddet ve İç Savaş", Dünya Çatışma Bölgeleri,(Ed. K. İnat - B. Duran - M. Ataman), Ankara, 2004, s. 623.

Sinhalala dilinin Sri Lanka resmi dili olarak kabulü ve Sri Lanka ordusunun Tamil bölgesinde başlattığı tutuklama ve baskı kampanyası ise Tamiller için bağımsızlık hareketinin ateşleyicisi olmuştur.¹¹⁸

•

•1970' li yıllara gelindiğinde Sri Lanka hükümeti, üniversiteye girmek isteyen öğrencilerin önüne -etnik kökene dayalı bir kota- sistemini koymuştur. Böylece, Tamil kimliği olan pek çok öğrenci eğitim hakkını kaybederken, hükümetin uyguladığı sistem Tamil asıllı öğrencilerin içerisinde etnik kimliğin güçlenmesine neden olmuştur. Artık onlar için, Sosyo – Ekonomik olarak heves ettikleri noktalara ulaşmanın temel şartı bağımsız bir Tamil devleti kurmaktan geçmektedir.¹¹⁹

•

Tamil gerilla grupları içerisinde en güçlü ve etkili olanı ise, 1976 yılında kurulan ve Tamil Elam Kurtuluş Kaplanları (LTTE) adı ile anılan örgüttür. Gerilla mücadelesi konseptini benimsemek ile beraber sivil halkı ve politik liderleri hedef alan kanlı terörist saldırılara da imza atmaktan çekinmemiş olan örgüt halen Sri Lanka'nın Kuzey ve Doğu sahil bölgelerini kontrol altında tutmaktadır.¹²⁰

Adanın bağımsızlığından itibaren, güvenlik ve barışı en çok tehdit eden konu olan Tamil sorunu, militanların dış güçlerden destek almalarından dolayı Sri Lanka hükümeti tarafından da bağımsızlığına gölge düşürecek yabancı destekli bir mücadele olarak algılanmıştır. Adada 36 adet silahlı kampa sahip olan militanların silahlandırılmasında ve finansal anlamda desteklenmesinde İsrail ve Hindistan'ın önemli bir payı olmuştur. Hatta militanlar bir bölümü İsrail'e ait Hayfa ve Tel Aviv'deki askeri üslerde sızma, bombalı saldırı, mayınlama gibi konularda eğitilmişlerdir.¹²¹

Başlangıcından itibaren, 64 bin insanın ölümüne ve 800 binden fazla insanında yaşadığı topraklardan ayrılmasına neden olan çatışmaların ardındaki silahlı direniş örgütü Tamillerin yaklaşık 8,000 ile 10,000 arası silahlı militanının olduğu bilinmektedir. Kaçakçılık gibi yasadışı yöntemlerin ötesinde, Kanada, Britanya, İsviçre

¹¹⁸ Chomsky N., Terör Ne Terörist Kim isimli kitaba önsöz, Cilt II, Ankara, 2000, s. 183 -185.

¹¹⁹ Hattotuwa, S., "From Violence to Peace: Terrorism and Human Rights in Sin SRI LANKA", The Online Journal of Peace and Resolution, Vol. 5, No. 1, [www. trinstitute. org/ojpcr/51hattotuwa. htm](http://www.trinstitute.org/ojpcr/51hattotuwa.htm), (30. 09. 2005)

¹²⁰ U. S. Department of State, Pattern of Global Terrorism, s. 128.

¹²¹ Kurt, a. g. m., s. 625 -628.

ve Avustralya’da yaşayan göçmenlerden yüklü miktarlarda parasal yardımlar yine Tamil güçlerine ulaşmaktadır. ¹²²

•

3. 2. 2. Rejim Karşıtı Terör

Ayrılcılık genel ifade ile açıklandığı zaman belli bir grubun, mevcut devlet yönetimi ve toprak bütünlüğünden koparak bağımsız bir devlet kurma yolundaki hareketleri şeklinde görülebilirken, rejim karşıtı terör hareketlerini mevcut ülkede ve fiziki sınırları içerisinde kalmakla beraber, devletin işletim sistemine karşı değişiklik istemlerinin şiddete dökülmüş hali olarak değerlendirilebilir.

Ülke içerisinde, rejime karşı yönelen bu tehdit genel itibari ile iki ana şekilde kendisini göstermektedir. Bunlardan ilki seküler devlet anlayışını ret ederek dine dayalı yönetim isteğini öne çıkaran Fundamentalist terör hareketleri olurken ikincisi ise ferdi girişimciliği esas almış liberal ekonomiye sahip devletlerde, rejimin kollektivist ekonomi ve sosyalist sisteme geçişini sağlamak amacıyla güden örgütlerce gerçekleştirilen şiddet hareketlerinden oluşmaktadır.

Mevcut ülke rejiminin değiştirilmesine yönelik olarak gerçekleştirilen terörist faaliyetler uluslararası ilişkiler açısından bakıldığı zaman önemli bir konuyu da gündeme getirmektedir. Bu konuyu – ülkelerin birbirlerine rejim ihraç etme çabaları – oluşturmaktadır. Komünist Blok’a mensup ülkelerin, diğer liberal ülkelerdeki komünist / devrimci örgütleri gerek parasal, gerek eğitim ve gerekse de silah ya da mühimmat olarak desteklemesi vasıtası ile liberal ülkelerde komünist devrimin alt yapısını oluşturmaya çalışması ya da dini esaslara göre yönetilen bir devletin, yine aynı dine mensup çoğunluğa sahip ancak seküler bir devlete devrim ihraç etme çabaları bu konunun içerisinde yer almaktadır.

Bu yardımların direkt boyutunu görme açısından burada ifade edilen örnek yerinde olacaktır. 1970’ li yıllarda Filistin Kurtuluş Örgütüne ait kamplarda Devrimci Marksist – Leninist cepheye mensup militanların eğitildiği ve Türkiye’ de mevcut siyasi düzeni zorla yıkarak, ülkeyi mensubu olduğu Batı camiasından koparmak sureti ile

¹²² U. S. Congressional Research Service, Report on Foreign Terrorist Organizations, RL 32223, Washington D. C., 2004, s. 63.

kendi ideolojilerine uygun bir devlet sistemi tesis etmek amacıyla gönderildikleri tespit edilmiştir. Militanların parasal destekten, gerilla ve doktrin eğitimine kadar pek çok konuda desteklendikleri görülmüştür. Terör eylemlerinin yoğunlaştırılması ve ülkede kollektivist devrimin gerçekleştirilmesi için yapılan dış devlet yardımlarının düzeyi, sadece Türk güvenlik birimlerince yakalanan küçük bir sevkıyattan anlaşılabilir. Bu sevkıyattan sadece bazıları şöyledir; 69 el bombası, 34 makineli tüfek, 5383 mermi vb.

123

3. 2. 2. 1. Fundamentalist Terör Hareketleri

Fundamentalist terör hareketleri temelde, topluluğun yaşadığı mevcut ülkede yönetimi değiştirme arzusu ile başlamaktadır. Eğer, politik şiddetin motifleri ile örülmüş bu devrim hareketi başarılı şekilde nihayetlenir ise o zaman farklı ülkelerde yaşayan ve aynı dine mensup gruplarda harekete geçirilmeye çalışılarak devrim ihraç edilme yoluna gidilmektedir.

Uygulayıcılar, bu gibi durumlarda, etnik kökeni ret ederek, din mensubiyetini aynı zamanda bir kendini tanımlama ve kimlik yerine koyabilmektedirler. Bu ise karşılıklı alt-kimlik mücadelelerinden trans-nasyonel (milliyetler üstü) hareketlere kadar farklı çaplarda cereyan edebilir.

Eğer ki, yaşanan toplum içerisinde farklı din mensubiyeti olan gruplar mevcut ise, fundamentalist terör dalgası bu grupların yaşam hakkını tanımamak yolunda adımlar dahi atabilmektedir. Bu şiddet dalgasından, zaman zaman fundamentalistler ile aynı dine mensup ancak ılıman düşünce sahipleri de paylarını almaktadırlar. Çünkü, tanrı ya da kutsal tarafında olmakla olmamak arasında ince bir çizgi mevcuttur ve bu katı düşüncenin orta tarafı ya da çekimserlik durumu söz konusu değildir.

Örneğin, ilerliyen bölümde adı İbrahim Camii saldırısı ile beraber anılacak olan ve Kach ve Kahane Chai örgütü mensubu olan Dr. Baruch Goldstain' ın düşünceleri ve uygulamaları bu konuda değerlendirme altına alınabilir. Kendisi, İsrail Ordusunda görevli bir doktor olduğu halde, Yahudi olmaya bir yaralıyı, İsrail ordu mensubu olsa

¹²³ T. C. Başbakanlık, Beyaz Kitap - Türkiye Gerçekleri ve Terörizm, Ankara: 1973, s. 117 - 120.

dahi tedavi etmeyi ret etmiştir. Bu düşüncesini ise bir Yahudi köktendinci ve Kahane örgütünün kurucusu olan Binyamin Kahane'nin babası Rabbi Meir Kahane'nin oluşturmuş olduğu doktrine dayandırmıştır.¹²⁴

Temel dini prensiplere katı bağlılık olarak ifade edilebilecek olan fundamentalist düşünce, tarihin pek çok döneminde bir terör politikasının da hareket noktası olmuştur. İlk yüzyılda Jewish Zealots, dördüncü yüzyılda Hıristiyan Dotistler, altıncı ve yedinci yüzyılda Puritanlar, günümüzde Hizbullah gibi pek çok grup din kaynaklı terör hareketlerinin uygulayıcıları olmuşlardır.¹²⁵

Dini fundamentalistler kutsal kitaplarını ya da kutsal saydıkları inançlarını bir doktrin olarak takip ederler. Hayatı; tanrı ile şeytan arasındaki bir mücadele şeklinde değerlendiren düşüncede, insanlar dindar bir hayat yaşama azmindedirler ki; bu dinin sosyal yaşamda daha fazla yer alması gerektiğine dair düşünceyi de beraberinde getirir. Ancak, bu duyguların şiddet vasıtası ile toplumun geneline yansıtılması fundamentalist kaynaklı terörizmin doğmasına neden olmaktadır.¹²⁶

Özellikle günümüzde, fundamentalist örgütlenme ve terör denildiği zaman ise önümüze dünyanın en problemlili bölgesi olarak adlandırılabilir Ortadoğu ve Radikal İslamcı örgütler çıkmaktadır. Hemen hemen her Ortadoğu ülkesi bu örgütlerden nasibi almaktadır. Bölgede, İran ve İsrail'in varlığı ve politikaları, Ortadoğu'yu bu örgütler için bir yaşam sahası haline getirmiştir. İran'ın İsrail karşıtı tutumu, terör örgütlerine olan desteğini sürdürmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda İran, Müslüman halka sahip olduğu halde seküler devlet anlayışına sahip ülkelere de İran İslam Devrimini pompa etmeye çalışmaktadır. Şüphesiz, bu aşılama politikası yine terör örgütlerinin faaliyetleri vasıtası ile olmaktadır. İsrail devletinin Filistin sorununa karşı yaklaşımı ise Müslüman-Arap dünyasının tam ortasında, terörizmin giderek artmasına sebep olacak şekilde gelişmektedir. Örneğin; İsrail Ordusunun sert tutumları pek çok kez Hamas'ın intihar eylemleri ile karşılık bulmaktadır. Karşılıklı tavizsiz şiddet uygulamaları daha fazla şiddeti doğurmakta ve sorunların giderek derinleşmesine yol açmaktadır.

¹²⁴ Shahak I. - Mezvinsky N., İsrailde Yahudi Fundamentalizmi (Çev. A. E. Dağ), İstanbul, 2004, s. 181-182

¹²⁵ Tschirgi, a. g. m., s. 3.

¹²⁶ Treverton G. F. ve diğerleri, Exploring Religious Conflict, Santa Monica, 2005, s. 23.

Ancak uluslararası ilişkiler açısından konuya bakıldığı zaman, dünya da radikal İslamist hareketlerin yaygınlaşmasının ardında İran devriminin etkilerinin ya da İsrail'in bölgedeki varlığının dışında göz önüne alınması gereken bir başka unsur daha bulunmaktadır. Bu unsur ise 1990'lara kadar varlığını sürdüren Doğu Blok'u ve onun genişleme arzuları ile Batı'nın bu genişlemeyi engelleme çabaları içerisine girmesidir. İdeolojik yaklaşım olarak materyalizmin temel alındığı komünist fikrin panzehiri ise din olarak görülmüştür.

Örneğin; Birleşik Devletler, soğuk savaş dönemi boyunca pek çok dini grubu desteklemiştir. Birleşik Devletler onların dini motivasyonlarını taşımamakta ya da radikal yorumlarını paylaşmamaktadır. Ancak, komünist genişlemenin önüne bir yeşil set çekilmelidir ve Orta Doğudaki dini gruplar, dönem içerisinde bu konuda kullanışlı görünmektedirler.¹²⁷

Sadece İran'ın İsrail'e karşı desteklediği Hizbullah örgütüne yıllık yaptığı parasal yardım 200 milyon Amerikan Doları civarındadır. Hamas ya da İslami Cihad gibi örgütlere yaptığı yardımlar ise prim usulü şeklindedir. Parasal yardımlar eylem başarılarına göre artırılmakta ya da azaltılmaktadır.¹²⁸

Elbetteki radikalizm ve fundamentalist şiddet hareketleri sadece Müslümanlar içerisinde çıkmamaktadır. Mesela, İsrail içerisinde örgütlenen radikal Yahudi grubu Kach ve Kahane Chai bunlardan birisidir. Ya da, adlarını Tokyo metrosuna zehirli gaz atarak dünyaya duyuran Asahara örgütü Japonya'da faaliyet gösteren bir radikal örgüttür.

3. 2. 2. 1. 1. Hizbullah

Hizbullah, 1980 li yılların başlarında, hızla artan Şii Radikalizminin bir ürünü olarak karmaşık bir etnik yapıya sahip olan Lübnan' da doğmuştur. Arka planında, 1974 yılında, İmam Musa Sadr tarafından kurulan "Şii Emel Örgütü" bulunmaktadır. Hıristiyan azınlığın yönetiminde yıllarca Beyrut'un varoşlarında yaşayan ve milli

¹²⁷ Treverton ve diğerleri, s. 26.

¹²⁸ Lewitt, M. A., Iranian State Sponsorship of Terror, Washington D. C., 2005, s. 3.

gelirde pay alma mücadelesi veren Müslümanlar, 1975 yılında Lübnan iç savaşının başlaması ile silahlı örgütlere akın etmişlerdir. Savaşla beraber hızla büyüyen Emel (Umut) Örgütü, Hizbullah' a giden yolun ilk ve önemli bir adımını atmıştır¹²⁹.

Şiilerin giderek radikalleşmesi, terörizm politikasına yönelmeleri ve İsrail düşmanı haline gelmesinin ardında ise iki ana unsur göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki Lübnan'ın İsrail tarafından iki kez işgali ve ikinci ise İran İslam Devrimidir.

1948 yılında İsrail Devletinin kurulması ile pek çok Filistinli, mülteci konumuna düşmüş Ürdün ve Lübnan' a sığınmak zorunda kalmışlardır. Ancak, Filistinli mültecilerin oluşturduğu Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Güney Lübnan'ı İsrail'e karşı bir saldırı üssü olarak görmeleri Lübnan'ın İsrail tarafından bir kaç kez işgaline neden olmuştur. Özellikle, işgaller esnasında yaşanan olaylar İsrail ile Müslümanların arasının daha çok açılmasına neden olmuştur. Örneğin, 1982 işgali esnasında, dönemin İsrail Savunma Bakanı Ariel Şaron'un bilgisi dahilinde, İsrail kuşatması altındaki Sabra ve Şatilla kamplarında, Hıristiyan Falanjist milislerin sızarak 1200 Filistinli mülteciyi öldürmeleri bir anda bütün Arap dünyasını ayağa kaldırmıştır. ¹³⁰ Bölgedeki Müslümanlar giderek daha radikal düşünmeye başlamışlardır. Lübnanlı Müslümanların artık savaşacak yeni bir düşmanları vardır, İsrail.

Hizbullah' ın oluşmasında önemli bir diğer unsur ise İran İslam Devrimidir. Lübnan'daki Şiilerin siyasallaşmasında son derece etkin olan devrim neticesinde İran'ın yeni politikası, Lübnan' da yaşayan Şiilerin istek ve amaçları ile örtüşür hale gelmiştir. İran, bu bölgede özellikle İsrail'e karşı oluşan nefreti iyi kullandığı söylenebilir. Ayetullah Humeyni "İsrail yok edilene kadar İslam dünyası huzur içinde olamaz" diyerek, 3000 kadar seçkin devrim muhafızını, Şii örgütlenmesini sağlamak üzere gizlice Lübnan' a göndermiştir. Bu dönemde, Şii Emel Örgütünün daha radikal olmasını isteyen, geniş bir kadro ise hızla örgütlenme sürecinde olan Hizbullah'a katılmıştır. ¹³¹

¹²⁹ Erdin, M., Hizbullah ve Hamas, İstanbul, 2002, s. 10.

¹³⁰ Dinçer, M., "Lübnan: Çatışmaların ve Suikastların Ülkesi", Dünya Çatışma Bölgeleri, (Ed.. K. İnat - B. Duran - M. Ataman), İstanbul, 2004, s. 113.

¹³¹ Erdin, a.g.k., s. 11 – 12.

Lübnan'ın kuruluş dönemlerinde azınlığı oluşturduğu halde göçler ve diğer demografik faktörlerinde etkisi ile 1983 yılına gelindiğinde Şii nüfusu ülke bütününde nüfusun çoğunluğunu oluşturan bir hale gelmiştir. Yukarıda ifade edilen iki faktöründe etkisi ve arkasına aldığı geniş bir halk kitlesi ile Hizbullah yönetimi 1985 yılında uzun vadeli amaçlarını net bir şekilde ifade etmişlerdir. İki aşamadan oluşan hedeflerin ilk aşaması, ülke toprakları üzerinde İslami esasları dayalı ve İran'ı model alan Lübnan İslam Cumhuriyeti kurmak ve ikinci aşamada ise bütün İslam Dünyasını içine alan Birleşik bir İslam Cumhuriyeti kurmaktır.¹³²

Örgüt her ne kadar Lübnan kökenli olsa da, isim babası İranlı olan Muhammed Gaffari'dir. Örgütün dayandığı temel ideolojik alt yapının da fikren savunucularından olan Gaffari'ye göre "Tek parti vardır: O da Allah'ın Partisidir".¹³³ Bu noktandan hareketle Batı'ya ve Batıya ait olan her şeye karşı çıkan Hizbullah ideolojisi geniş çerçevede Müslümanların birleşmesi yönünde bir vizyona sahipken, aynı zamanda Lübnan'da Şii toplumu da temsil eder bir vaziyet almıştır. Lübnan'da Şii toplumu üzerinde ve aynı zamanda ülke bütününde tamamı ile kontrolü ele geçirmeye çalışırken, ortak düşman İsrail'e karşı saldırılarından dolayı gerek diğer Müslüman guruplar ve gerekse Lübnan hükümeti tarafından da baskı altına alınmamakta ve tolare edilmektedir.¹³⁴

Gerek Lübnan içerisinde temsil ettiği etnik yapı ve amaçları ve gerekse de uluslararası arenada İran ilişkisi ve onun devrim ihracı politikalarını yerine getirme rolü ile beraber değerlendirilmesi gereken Hizbullah; İran'dan aldığı yakın ideolojik ve maddi yardımlar ile bombalı saldırıları, batılı rehine kaçırmaları ve bunu gibi pek çok terörist eylemle kısa sürede batılı devletlerin terörist örgüt listelerine girmiştir. Güney Lübnan, Beyrut ve Bekaa vadisindeki merkezlerinden yönetilen Hizbullah içerisinde kararlar ise Meclis El Şura olarak bilinen ve en üst karar alma mekanizması olarak tanınan organ tarafından alınmaktadır.¹³⁵

¹³² Zisser, E., "Hizbullah: New Course or Continued Warfare", Middle East Review of International Affairs, Vol. 4, No. 3, s. 33.

¹³³ Erdin, a.g.k., s. 4.

¹³⁴ Rubbin, R., "Islamic Radicalism in the Middle East: A Survey & Balance Sheet", Middle East Review of International Affairs, Vol. 2, No. 2, s. 23.

¹³⁵ Ranstorp, M., "Hizbollah's Command and Leadership: Its Structure, Decision-Making and Relationship with Iranian Clergy and Institutions", Terrorism and Political Violence, Vol. 6, No. 3, 1994, s. 303 – 308.

1990'lı yılların başlarından itibaren bir değişim sürecine giren örgüt, geçmiş on yıla göre değerlendirildiğinde “devrimci-militan örgüt” yapısından çıkarak politik, kültürel, sosyal ve askeri bir yapı haline gelmiştir. Şeyh Fadlallah tarafından “Lübnanlaşma” süreci olarak adlandırılan süreç bir noktada, bir terör örgütünün kıyıcı örgüt kimliğinin ötesine geçerek aynı zamanda, çıkarlarını savunduğuna inandığı toplumu temsil eden politik bir kimlik alma gayreti olarak da düşünülebilir. Uzun vadeli politik çerçevede, Şeyh Nasrallah'ın ifadeleri Hizbullah'ın gelmek istediği noktayı ve politik mücadelesinin ana hatlarını ortaya koymaktadır.

“İsrail ortadan kalkmalıdır ve bir gün ortadan kalkacaktır. Çünkü, İsrail saldırganlık ve zulüm üzerine kuruludur. Adalet adına bir gün ortadan kalkmalıdır. O şeytanı temsil etmektedir ve şeytan bir gün yenilecektir. Ne zaman olduğunu bilmiyorum, beş yıl içinde, on yıl ya da elli yıl”.

Bu ifadelerde yer alan İsrail karşıtlığı ile beraber Hizbullah, Lübnan'da politik ve askeri açıdan da önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle, ülkenin düşük gelire sahip kesimlerinin koruyucusu ve hamisi durumunda olan örgüt, ilerleyen süreçte bölgesinin önemli bir politik aktörü olma azmindedir.¹³⁶

Resmi raporlara bakıldığı zaman, Lübnan'da İslam esaslarına dayanan bir devlet kurma, Darusselam'ı özgür hale getirme ve İsrail ortadan kaldırmak amaçlarına sahip olan örgüt, yukarıda da bahsedildiği gibi hızla siyasallaşma yolundadır. 1992 yılından beri Lübnan siyasi hayatında aktif olarak rol alan Hizbullah, Avrupa, Güney ve Kuzey Amerika ile Asya da hücrelere sahiptir. Bombalı eylemler, Birleşik Devletler ve İsrail Büyükelçiliklerine karşı saldırılar ve uçak kaçırma faaliyetleri gibi sayısız terör eylemine imza atmıştır. Binlerce destekçiye ve yüzlerce de operasyon ekibine sahip olan örgüt, İran'dan aldığı politik ve diplomatik desteğin yanında bu ülkeden silah, patlayıcı ve finansal destek de sağlamaktadır. Finans kaynaklarının bir diğer yönünde ise göç etmiş ve batılı ülkelerde yerleşmiş olan Lübnanlılar mevcuttur.¹³⁷

Burada göz önüne alınması gereken nokta, 1928 yılında Mısır'da Hasan Al-Banna tarafından kurulan Müslüman Kardeşler Grubunu ve düşüncelerini

¹³⁶ Ranstorp, M., “The Strategy and Tactics of Hizbullah' s Curent Lebanozation Process ”, Mediterranean Politics, Vol. 3, No 1, 1998, s. 129.

¹³⁷ U. S. Department of State, Pattern Of Global Terrorism, s. 121 -122.

değerlendirmeden günümüzdeki radikal İslami hareketleri anlamının zorluğudur. Çünkü, Al-Ihvan, yirminci yüzyılın başında, İslami düşünceyi politize eden ve teoriyi uygulama sahasına taşıyan ilk harekettir. Ayrıca, günümüzde pek çok radikal örgütün ve liderlerinin geçmişi Al-Ihvan' a dayanmaktadır. Örneğin, Osama Bin Laden' in El-Kaide örgütünde pek çok yönetici ve El Kaide' nin ideolojik alt yapısını kuran isim olarak bilinen Ayman Al-Zawahiri bile Müslüman Kardeşler kökenlidir. ¹³⁸

Mısır'daki İngiliz varlığının da etkisi ile kısa sürede büyüyen Müslüman kardeşler örgütü, Mısır'da seküler bir devlet yerine İslami esaslara göre yönetilen bir devlet ve anayasa talebi ile yola çıkmışlardır. Hedefte ise birleşik bir İslam ülkesi vardır. Aynı dönemde, Al-Banna, Türkiye'deki sekülerleşme hareketinden dolayı çekincelerini ortaya koyarak, Mısır'da seküler eğitim veren üniversitelerin kurulmasının da, Mısır'ın Türkiye'ye benzeme yolunda bir adımı olarak düşünmüştür. Ona göre; Mısır'ın yoksulluğunun, güçsüzlüğünün ve değerlerinin eksilmesinin temelinde İslam'a yapışmak yerine Batı esaslarını uygulamaya koymak vardır ve İslam; bütün Mısırlıların ve insanoğlunun tüm hastalıklarının çözüdür. ¹³⁹

O zaman, Müslüman Kardeşler Örgütünün, Mısır İçerisinde yükselişini iki ana nedene bağlayabiliriz. Bunlardan ilki, Batı Emperyal etkisi ki, Mısır o dönemler için İngiliz işgali atındadır. İkincisi ise; halkın yoksulluğudur.

Bu bahisledir ki; Al-Ihvan, Mısır üzerindeki Batı hegemonyası ve Mısırlıların yoksulluğu gibi iki konuyu ana merkezine almış bu ise Batı değerlerinin temelden ret eden öze yönelik bir fikir çıkarmıştır. Bu problemler, İslami düşüncenin bir kurtuluş yolu olarak kabulünü de beraberinde getirmiştir. Artık, bütün Müslümanlar tek bir çatı altında birleşmeli ve Batı'nın ahlak dışı tecavüzlerine karşı konulmalıdır. Bu ideolojik yaklaşımla berber 1948 yılında Orta Doğu' da İsrail'in kurulması ise, yukarıda sayılan iki sebebe ek yaparak Arap dünyasında birleşik bir İslam devleti yaklaşımlarının da yükselmesine sebep olmuştur.

Örneğin, Orta Doğu'da İsrail merkezli çatışmaların taraflarından birisi olan HAMAS' da Al-Ihvan'ın uzantısı şeklinde doğmuş bir harekettir. 1935 yılında Hassan

¹³⁸ Aboul-Enein, a. g. m., s. 26.

¹³⁹ Aynı m., s. 27.

Al-Banna' nın Al Ihvan'nına mensup bir grup, Filistin topraklarına gelerek çalışmaları başlatmışlardır. Amaç; eğitim hizmetlerine yardım ve İsrail'e karşı Arap başkaldırılarını desteklemektir. 1940 lardan itibaren ise, örgüt tarafından Filistin topraklarına birlikler gönderilerek Filistinli Araplara askeri eğitim verilmiştir. İlk Al-Ihvan Şubesi 1945 yılında Darüsselam'da açılmış ve 1947 gelindiğinde ise bölgede bu sayı 25' i bulmuştur. Savaş döneminde ise Müslüman Kardeşler, yaklaşık 20 bin aktif üyeye sahiptirler. 1948 yılında İsrail'in kurulmasından sonrada mücadele hızla devam eder. 1967 yılında Altı Gün savaşlarını kaybeden Filistinliler için "kutsal intikam" tasviri kullanılır. Çünkü, Filistinli Müslümanlar İslam'a gerçekten sarılmamışlardır ve savaşı kaybetmişlerdir. 1979 yılında gerçekleşen İran Devrimi ise, tıpkı Hizbullah için olduğu gibi Müslüman Kardeşler örgütü içinde hami bir devletin doğmasına neden olmuştur. 1987 yılında İntifada hareketinin ardından, Gazze İslam merkezinin kurucusu ve Gazze'deki Müslüman Kardeşler Örgütünün lideri Şeyh Ahmet YASIN ve yandaşları Harakat Al-Muqavamat Al-Islamiye (HAMAS) örgütünü kurarak eylemlerine başlamışlardır.¹⁴⁰

3. 2. 2. 1. 2. Kach ve Kahane Chai

İsrail – Arap barış sürecinin karşısında olan bazı Arap örgütler gibi İsrail içinde de bu sürece karşı olan bazı radikal gruplar mevcuttur. Bunların başında ise, İsrail'in işgal altında bulundurduğu topraklardaki yerleşimciler içerisinde, gerektiğinde terör eylemleri gerçekleştirme konusunda yatkın geniş taraftar kitlesine sahip Kach ve Kahane Chai gelmektedir. Kach'ın düşünsel tabanı, 1990 yılında, Birleşik Devletler de suikasta kurban giden Rabbi Meir Kahane tarafından oluşturulmuştur. Kahane Chai ise Rabbi Meir Kahane'nin ölümünün ardından, oğlu Binyamin Kahane tarafından kurulmuş bir örgüttür.¹⁴¹

İsrail topraklarında faaliyet gösteren radikal örgütün, öncelikli olarak ortaya koyduğu amacı; İsrail toprakları içerisinde yaşayan bütün Arapları, ülke dışına çıkarmak ve İsrail'in işgal altında tuttuğu topraklar dahil olmakla beraber Ürdün'ün

¹⁴⁰ Krieger, Z., " Hamas's Identity Crisis," Yale Israel Journal, No. 5, Winter 2005, s. 12-15.

¹⁴¹ U. S. Congressional Research Service, Terrorism: Near Eastern Groups and State Sponsors, RL 31119, Washington D. C., 2002, s. 21 – 22.

bazı bölgelerini de içeren topraklara doğru ülke sınırlarının genişletilmesidir. Örgütün, bunun ardından gelen ve daha genel olan amacı ise İsrail topraklarında, Yahudi inancına dayalı kuralların sıkı bir şekilde uygulanması talebidir.¹⁴²

Örgüt, taraftarlarından Dr. Goldstain' in 25 Şubat 1994 tarihinde, İbrahim Camii'nde Cuma namazı kılan Müslüman Araplara karşı yaptığı saldırıdan sonra, İsrail Hükümeti tarafından terör örgütü olarak ilan edilmiştir. İbrahim Camii'ne yapılan bu saldırıda, içeride namaz kılan 29 kişi ölmüş ve 150 kişide yaralanmıştır. Dr. Goldstain ise yine orada bulunanlar tarafından vurularak öldürülmüştür.¹⁴³

Kahane' nin düşüncelerinin ürkütücü boyutu, Dr. Goldstain'in ölümünün ardından ortaya çıkmıştır. Sempatizanlar, onun için "kutsal adam" isimli bir hatırat yayınlamışlardır. İlk baskısı 10 bin adet olan yayın kısa süre içerisinde tükenmiş ve ardı ardına baskı yapmıştır. Okullarda ise Goldstain için "fun club" lar kurulmuştur. Goldstain'in evinin bulunduğu Kiryat Arba bölgesinde yer alan Meir Kahane parkına ise Goldstain adına küçük bir tapınak yapılmıştır. Bu tapınak ise bir anlamda militan-fundamentalistler için bir ziyaretgah halini almıştır. Mezar taşına yazılanlar ise Kahane'nin radikal düşüncesinin seviyesini göstermesi bakımından önemlidir.

" Burada kutsal ve doğru bir insan yatmaktadır. O kanını ve ruhunu Yahudi dinine ve Yahudi topraklarına adamıştır. Elleri masum, yüreği ise saftır. O tanrı yolunda şehit edilmiştir. " ¹⁴⁴

Goldstain'in ardından, Yahudi toplumu içerisinde öne çıkan söylem ve eylemlerin pek çoğunun, Goldstain için bir övgü ve daha fazla Arap öldürmediği için ise bir hayıflanma havasında olması İsrail-Filistin çatışmasının ne kadar derin köklere ulaştığının bir ifadesi olmasının yanında, İsrail Hükümeti'nin Yahudi kökten dinciliği karşısında ne kadar zayıf kaldığının da bir göstergesidir. Cenaze, sınır muhafızları eşliğinde kaldırılmış ve defin öncesi son tören Heder Yeshiva Nir Askeri Enstitüsünde yapılmıştır. Burada yapılan konuşmalar da yine Goldstain'in tanrı adına hareket ettiği

¹⁴² U. S. Congressional Research Service, Terrorism: Near Eastern Groups and State Sponsors, s. 22.

¹⁴³ U. S. Congressional Research Service, Report on Foreign Terrorist Organization, Washington D. C., 2004, s. 51.

¹⁴⁴ Bein, J., "Is Terrorism a Usufel Term in Understanding Middle East and Palestinian-Israeli Conflict ?", Radical History Review, Issue 85, 2003, s. 15-16.

yönündedir. İsrail'in ünlü hahamlarının yaptıkları konuşmalara bakılacak olursa durumun vahameti daha iyi anlaşılacaktır. “ *Yahudiler bu topraklara her hangi bir barış anlaşması ile değil kan dökerek sahip olacaklardır.* ”¹⁴⁵

Burada geçen konuşmalarda yer alan “barış” sözcüğü Oslo sürecine yapılan bir atıftır ve Radikal Arap gruplar içerisinde olduğu gibi Radikal Yahudiler de bu anlaşmanın karşısında durmaktadırlar. İsrail-Filistin çatışması boyunca belki de barışa en çok yaklaşılmış olan süreç Oslo sürecidir ve bu süreç her iki tarafın radikalleri tarafından yıkılmıştır.

Goldstain olayı, Oslo sürecini baltalamak için ortaya çıkmış bir eylemdir. Goldstain ya da Kahane bu eylemle yaşanan barış sürecini ortadan kaldırmayı umut etmişlerdir. HAMAS'ın silahlı kanadı olarak bilinen İzzedin El Kassam tugayları tarafından gerçekleştirilen ilk intihar bombalaması eylemi ile Goldstain olayına cevap vermişler ve bu eylemler Oslo' da sürecin tıkanması yolunda ilk adımlar olmuştur.¹⁴⁶

3. 2. 2. 1. 3. Aum Shinrikyo / Japonya

Daha önce belirtildiği gibi günümüzde din kaynaklı terörist eylemler denildiği zaman akla hemen radikal İslamcı olarak adlandırılan terör örgütleri gelmektedir. Ancak, dünya üzerinde din merkezli ve radikal İslamcı gruplar dışında başka terör örgütleri de mevcuttur. Örneğin Aum Shinrikyo bunlardan birisidir.

Aum Shinrikyo; 1987 yılında, Shoko Asahara tarafından kurulan dini bir tarikatın ismidir. Tibet Budizm'i, Hindu teolojisi ve yoganın bir çeşit kombinasyonu olan bir din doktrinine sahiptirler. Ayrıca inançları, 1997 yılında Birleşik Devletler ile Japonya arasında çıkacak bir çatışmanın Üçüncü Dünya Savaşına neden olacağına dair bir düşünce ile de harmanlanmıştır. Tarikatın organizasyonu Japon devlet sisteminin bir yansıması şeklindedir. Bakanlıklar ve alt birimler şeklinde bir örgüt yapısı

¹⁴⁵ Shahak - Mezvinsky, a.g.k., s. 186 – 191.

¹⁴⁶ Bein, a. g. m., s. 16.

tasarlanmıştır. Böylece, Aum, iktidarı aldığı zaman hiç bir karışıklık olmayacak ve örgüt direkt olarak yönetime adapte olacaktır. ¹⁴⁷

Politik başarısızlığı, Aum Shinrikyo'yu süratle silahlanmaya ve özellikle kimyasal silahlara yatırım yapmaya başlamıştır. Bu amaçla yürüttüğü bir program ile sinir gazı, sarin ve anthrax geliştiren örgüt, Zaire'de Ebola virüsünü de elde etme girişiminde bulunmuş ancak başarısız olmuştur. ¹⁴⁸

Adını dünyaya, 1995 yılında gerçekleştirdiği terör saldırısı ile duyuran Aum Shinrikyo, Tokyo metrosuna sarin gazı atarak 12 kişinin ölmesine ve 6000 kadar kişinin de rahatsızlanmasına neden olmuştur. Özellikle, bir terör örgütünün, ulaşabileceği kimyasal silahları kullanması konusunda iyi bir örnek olan Aum, gerektiğinde tehdidin boyutunun nasıl artabileceğini de ortaya koymaktadır. ¹⁴⁹

Pek çok analiste göre; Aum Shinrikyo, Tokyo metrosuna sinir gazı kullanarak saldırması ile diğerleri ile mukayese kaldırmayacak düzeyde bir yüksek bir tehdit potansiyeline sahip olduğunu göstermiştir. Çünkü, teröristler gerçekleştirmiş oldukları operasyonda, klasik çatışmanın kurallarını takip etmemişler ancak nasıl başarılı bir şiddet eylemi yapabilecekleri konusunda derslerini iyi çalışmışlardır. Aum Shinrikyo olayında, örgütün eğitimli militanlar edinme yeteneği ve teknolojik yeterliliği bir başka dikkate değer noktadır. Fakat, bunların hepsinden önemlisi, Aum Shinrikyo, yakaladığı şöhret ile diğerleri için bir örnek teşkil etmiştir. ¹⁵⁰ Çünkü, zehirli kimyasallar, sivil endüstri tarafından da kullanılan hatta üretilen maddelerdir. Terör örgütlerinin bu maddelere ulaşmaları ise yukarıdaki örnekte olduğu gibi zor değildir. Hatta bu maddelerin kullanımı için özellikle insanların yoğunlukla yaşadığı mekanlar seçmek bile gerekli olmayabilir. Kimyasalın hava karıştırılması dahi yeterli bir zarara neden olabilir. ¹⁵¹

¹⁴⁷ Koschade, S., "A Social Network Analysis of Aum Shinrikyo: Understand Terrorism in Australia", Social Changes in 21. Century Conference' da sunulan bildiri, Queensland 28 October 2005, s. 6.

¹⁴⁸ Aynı.

¹⁴⁹ U. S. Congressional Research Service, Report on Terrorist Motivations for Chemical Biological Weapons Use: Placing the Threat in Context, RL 31831, Washington D. C. 2003, s 1, 6

¹⁵⁰ Morgan, M. J., "The Origins of the New Terrorism", Parameters, Spring 2004, s. 33.

¹⁵¹ The Weapons of Mass Destruction Commission, Weapons of Terror : Freeing the World of Nuclear, Biological and Chemical Arms, Stockholm, 2006, s. 43.

3. 2. 2. 2. Sosyalist Terör Hareketleri

Literatürde “sol terör” hareketleri olarak da anılan Marksizm temele sahip terör hareketleri, isminden de anlaşılacağı üzere politik çizgisini Karl Marks’ın öncüsü olduğu ideolojik yaklaşıma göre belirlemiştir. Marks, ünlü eseri “Kapital” de; sosyalizm üzerine fikirlerini ortaya koymuş ve bir dönem iki kutuplu dünya düzeninin bir kutbunu oluşturan Doğu Blok’u ülkelerinin politik ideologu haline gelmiştir.

Marks’ a göre kapitalist sistem kendi içinde çelişiklere sahiptir. Bu temel çelişki, kapitalist düzen içerisinde üretimin kolektif olmasına karşılık, üretilen değerlerin özel mülkiyete tabi olmasıdır. Bu çelişkiyi çözmek için üretim araçlarının özel mülkiyetine son vermek gerekmektedir. Bunun yolu ise sosyalist devrimden geçmektedir.¹⁵²

Çünkü, Endüstri Devriminin doğurduğu sosyal sorun kapitalist iktisat düzeni içerisinde kalınarak ve bu düzende reformlar yapılarak çözümlenemez. Sosyal sorunun çözümü, ancak kapitalist düzenin devrimci yöntemlerle ve tamamen tasviye edilmesinden geçmektedir. Düzenin köklü biçimde tasviyesi neticesinde, özel mülkiyet üzerindeki tüm haklar kamuya aktarılacak ve proleterin hakim kılınacağı yeni bir devlet düzeni kurulacaktır.¹⁵³

Bununla beraber devrimin niteliği konusunda Marks, diğer sosyalistlerden farklı düşünmektedir. Ona göre; burjuva devleti, yerini proleter devlete, kapitalizmin gereği eriyerek değil, bir genel kural olarak, ancak ve ancak şiddete dayalı bir devrimle bırakabilir. Marks’ın düşünce sisteminin temelinde de, kitleleri şiddete dayalı devrime dair bu tür düşüncelerle eğitmek zorunluluğu yatmaktadır.¹⁵⁴

Her ne kadar Marksist literatür içerisinde, Engels; şiddetin ihtilali kazandıramayacağına dair bir görüş savunsa da, sol düşüncenin Leon Troçkin gibi önderleri; İhtilalci sınıfın savaşının gayesine ulaşılmasında her türlü aracın kullanılmasının zaruri olduğu inancına sahiptirler. Mesela, Carlos Marighella’ ya göre,

¹⁵² Göze, A., Siyasal Düşünceler ve Yönetimler, Gen. 8. B., İstanbul, 1998, s. 285.

¹⁵³ Güven, S., Sosyal Politikanın Temelleri, Bursa, 1997, s. 49.

¹⁵⁴ Lenin, V. İ., İktidarın Ele Geçirilmesinden Sonra Partinin Görevleri, Ankara, (Çev. S. Kaya), 1996, s. 32-33.

terörizm; şehir gerilla savaşının ayrılmaz bir parçasıdır. Çünkü, şehir gerilla savaşı “yüksek terörizm gücüne” sahiptir ve ihtilalin başarılması yönünde önemli ve güçlü bir araçtır.¹⁵⁵ Mao ise “Savaş ve Strateji Meseleleri” isimli makalesinde hem Çin için hem de dünya üzerindeki diğer ülkeler için devrimin yolunun silahlı mücadeleden geçtiğini ifade etmektedir. Ona göre; “İktidarın silahla ve zorla ele geçirilmesi, meselenin savaşla halledilmesi devrimin başlıca görevi ve en yüksek biçimidir”. Bu Marksist devrim ilkesi bütün dünya için geçerlidir. Çünkü, devrimci iktidarın yolu devrimci şiddet ile örülüdür ve devrimci şiddet iktidarın ele geçirilmesinde bir gerekliliktir.¹⁵⁶

Buldukları ülkelerde, sosyalist devrimi gerçekleştirmek ve proletaryanın hakim olacağı yeni bir devlet ve ekonomi düzeni kurmayı hedefleyen örgütlerin üzerinde yürüdükleri devrimci şiddet politikasının esasını da bu şiddete dayalı devrim düşüncesi belirlemektedir. Daha sonrasında pek çok farklı fraksiyona bölünse de, özellikle soğuk savaş süresince, devrimci şiddet siyaseti, kendisini terör dalgaları şeklinde göstermiştir. Bunların başında, İtalyan Kızıl Tugayları, Japon Kızıl Ordusu veya Latin Amerika’da faaliyet gösteren Marksist örgütler gelmektedir.

3. 2. 2. 2. 1. Japon Kızıl Ordusu (JRA)

1960’lı yıllar tüm dünya da olduğu gibi Japonya’da da öğrenci olaylarına artışına sahne olmuştur. 1968-69 yıllarında en üst seviyeye çıkan olaylar, üniversite kampüsünün ele geçirilebilmesi için fraksiyonlar arasında çıkan çatışmalardan toplu şekilde devlet güçlerine karşı gerçekleştirilen eylemlere kadar geniş bir yelpaze haline gelmiştir. 1969 yılında, hükümet güçlerince gerçekleştirilen operasyonlar neticesinde kampus işgalleri sona erdirilerek üniversite hayatı normal seyrine döndürülürken, az miktardaki radikaller yer altına çekilerek JRA’ nın temellerini atmışlardır.¹⁵⁷

Japon Kızıl Ordusu, Japonya’da polis merkezlerine karşı bombalama eylemleri düzenleyen ve nihai amacı Marksist tabanlı bir devrim yaparak komünist bir sistem yerleştirmek olan radikal sol bir grubun fraksiyonu olarak kurulan uluslararası bir terör

¹⁵⁵ Türkdoğan, O., Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği, İstanbul, 1996, s. 143.

¹⁵⁶ Yıldız, a.g.k., s. 45.

¹⁵⁷ Box M. - McCormack G., “Terror in Japan”, Critical Asian Studies, Vol. 36, No. 1, 2004, s.

örgütüdür. Örgüt, Filistin Kurtuluş Örgütü ile olan bağlantıları dolayısıyla, Japonya'nın dışında bir başka bölgede, Orta Doğu' da dizayn edilmiştir.¹⁵⁸

Japon Komünist Birliğinin üyeleri tarafından oluşturulan JRA'nın öncüleri 1971 yılında Lübnan'a giderek eğitim ve eleman sağlama işlerini yürütmek amacıyla uluslararası bir üs kurma çabasına girişmişlerdir. Japon Hükümeti'nin tüm çabaları ve baskıları ise JRA'nın uluslararası alana açılması ve yurtdışı destekler elde etmesini engelliyememiştir.¹⁵⁹

Fusako Shigenebu liderliğinde, 1972 yılında Orta Doğu'da faaliyete geçen JRA, ilk eylemini ise aynı yılın Mayıs ayında Tel Aviv Lod Hava Limanına (Hava limanının şu anda ki ismi Ben Gurion Uluslararası Hava Limanı'dır.) düzenlediği baskınla gerçekleştirmiştir. Üç JRA mensubunun rast gele açmış olduğu ateş neticesinde, 24 kişi ölmüş ve 76 kişi ağır biçimde yaralanmıştır.¹⁶⁰

1972 yılı aynı zamanda silahlı örgütlerin uluslararasılaşmasını da beraberinde getirmektedir. Katılımcıların, istihbaratın ve hücre evlerinin paylaşılması, ortak eğitim programlarının düzenlenmesi ve silah alımları konusunda ekonomik ve mali iş birliğini içeren bir uluslararası ittifakına ihtiyaçları Orta Doğu'yu bunu için bir merkez haline getirmiştir. Japon Kızıl Ordusu' da Batı emperyalizmine karşı oluşturulan bu cepheye yerini almıştır.

Mesela, Libya lideri Albay Muammer Kaddafi, 1986 yılında Birleşik Devletler tarafından Libya'ya karşı düzenlenen hava saldırısına karşılık JRA'dan Amerikan hedeflerini vurarak intikam alınmasını istemiştir. JRA bu bağlantıyı ve Libya'nın operasyon desteğini "Anti-Emperyalist Uluslararası Tugaylar" adına kabul ettiğini belirtmiştir.¹⁶¹

¹⁵⁸ National Police Agency of Japan, "Movements of the Japanese Red Army and Yodo-go Group", Focus, Vol. 271, s. 11.

¹⁵⁹ Hideaki, M., "Terrorists, Terrorism and Japan Counter Terrorism Policy," Gaiko Forum, Summer 2003, s. 56.

¹⁶⁰ Aynı m., s. 11.

¹⁶¹ Lesser I. O. ve diğerleri, Countering New Terrorism, Santa Monica, 2002, s. 8.

Doksanların başında Sovyet sisteminin çökmesi, pek çok Marksist örgüt gibi JRA'nın da etkisizleşmesine neden olmuştur. Pek çok örgüt üyesi ya yurt dışında ya da Japonya'da yakalanarak tutuklanmıştır.

3. 2. 2. 2. İtalyan Kızıl Tugayları (BR)

1970' li yıllarda faaliyete geçen bir diğer aşırı sol örgüt ise İtalyan Kızıl Tugaylarıdır. Adını, en çok Başbakan Aldo Moro cinayeti ile duyuran örgüt pek çok yerli ve yabancı görevliye suikast girişiminin ötesinde bombalama eylemleri ile de duyurmuştur.

1968 yılında ortaya çıkan ayaklanmalardan doğan ve elemanlarını orta sınıfa mensup öğrencilerin oluşturduğu Kızıl Tugaylar, hükümeti terörizm yolu ile yıkarak daha iyi bir hayat tarzı kuracaklarına inanmışlardır. Klasik komünizm hedefine göre, ağırlıklı Maoist ve daha militan bir yapıya sahip olmuşlardır. ¹⁶²

İtalyan işçi hareketinin radikal kanadı tarafından desteklendiğine inanılan RD, Alman Kızılordu Fraksiyonu ve Fransız Doğrudan Eylem Örgütleri ile sıkı işbirliğinin yanında, Lübnan topraklarında üstlenmiş olan Orta Doğu kökenli diğer örgütler ile de bağlantıları mevcuttur. Lübnan topraklarında yer alan Filistin kamplarında eğitim gören 100 kadar militanı ile Avrupa'da kanlı bir geçmişe sahip olmuştur. ¹⁶³

İtalya'nın dış politikası ve işçi politikasına temelden karşı olan örgüt, İtalya'ya yı üyesi olduğu NATO dışına taşıyarak Batı Blok'u ile bağlarını kopararak¹⁶⁴ devrimin alt yapısını oluşturma amacını taşıyan örgüt, özellikle 1978 yılındaki Aldo Moro cinayeti ve Amerikalı General Dozier'in kaçırılması olaylarından sonra İtalyan polisinin geniş operasyonları ile eylemlerini azaltmak zorunda kalmıştır. Aynı zamanda, Hıristiyan Demokrat Partinin Başbakanı olan Aldo Moro'nun öldürülmesi örgütün toplum nazarındaki imajını da sarsmıştır. Bu eylem, Kızıl Tugayların kendi içinde bölünmesine ve gücünü kaybetmesine de neden olmuştur. ¹⁶⁵

¹⁶² Altuğ, a.g.k., s. 141.

¹⁶³ Demirel, a.g.k., s. 186 -187.

¹⁶⁴ U. S. Department of State, Pattern Of Global Terrorism, s. 154.

¹⁶⁵ The Parliament of Commonwealth of Australia, International Terrorism-Recent Development and Implications for Australia, Current Issues Brief, No. 5, 1985-86, s. 10-11.

Klasik terör hareketlerinin önemli bir örneği olan BR, gerek JRA ve gerekse RAF (Alman Kızılordu Fraksiyonu) gibi kolay tanımlanabilen ve açık politik hedefleri olan, 50 -75 arası, kendisini adanmış militanı ile küçük ama etkili bir yapıya sahiptir. ¹⁶⁶Her ne kadar Alman Kızıl Ordu fraksiyonunun ana hedefi uluslararası kapitalist sistemi ve emperyalizmi bir bütün olarak çökertmek olsa da, İtalyan Kızıl Tugayları; daha çok Amerikan ve NATO hegemonyasında gördükleri İtalya'yı bu sistemin dışına çıkarmak amacını gütmekteydiler. ¹⁶⁷

İtalyan toprakları üzerinde komünist devrimi gerçekleştirmek amacı ile terörizmi bir araç olarak kullanan Kızıl Tugaylar'da elbetteki yurtdışından gelen silah, mühimmat ve yardımlar ile operasyonlarını gerçekleştirmektedir. Örneğin, Başbakan Aldo Moro cinayetinde kullanılan silah Çekoslovakya menşesine sahiptir. Bu silahların İtalyan örgütünün eline ulaşması ise yine Orta Doğu vasıtası ile olmaktadır. Terörün uluslararasılaşması açısından denilebilir ki, Orta Doğu'da Filistin Direniş Hareketi ve Latin Amerika'da da Kübalılar silah ve yardımları organize etmektedir. Batı Blok'unu hedef alan terör örgütleri için bir nevi açık pazar durumuna gelen bu bölgelerde Sovyetler, teknik yardımdan, silaha ve askeri eğitime kadar bütün gereklilikleri sunmakta ve örgütler ise tedariklerini buralardan yapmaktadırlar. ¹⁶⁸

Ancak, Sovyet sisteminin çöküşü, aynı JRA da olduğu gibi İtalyan Kızıl Tugaylar' ının da eylemlerinin seyrekleşmesine neden olan bir diğer faktördür. Sovyet sisteminin çöküşü, sadece para ve diğer desteklerin kesilmesi değil aynı zamanda Komünizme olan güvenin sarsılmasına da neden olmuştur. Avrupa'da dünün silahlı devrimcileri artık yetimdirler ve buldukları ülkelerde sistemle uzlaşma yolundan başka çareleri kalmamıştır. Terör, devrime giden yolda bir araç olarak kullanılmış ama kullanıldığı ülkelerde geniş tabanlı bir devrim hareketine itici güç olmaktan çok marjinalleşen ve nihayetinde kitlelerin temsilinden uzak birer ideolojik terör örgütü halini almışlardır.

¹⁶⁶ Lesser ve Diğerleri, a.g.k., s. 10.

¹⁶⁷ Drake, a. g. m., s. 81.

¹⁶⁸ Napoleoni, L., Modern Cihad (Çev. N. Domaniç - N. Avhan), İstanbul, 2004, s. 93.

3. 2. 2. 2. 3. Latin Amerika'da Sosyalist Örgütler

Latin Amerika; askeri diktatörlükleri, Marksist devrimci gerillaları, kokain imalatı ve iç savaşları ile dünyanın en çok çatışmaya sahne olan bölgelerinden bir tanesidir. Fakirliğin, sosyal patlamaların ve her şeyden önemlisi Batı Blok'unun süper gücü konumundaki Birleşik Devletlerin coğrafi olarak hemen yanında yer almasından dolayı da stratejik bir konumda bulunması bu bölgenin özellikle soğuk savaş süresince yoğun çatışmalara ev sahipliği yapmasına neden olmuştur.

Özellikle 1959 yılında gerçekleştirilen Küba Devrimi diğer Latin Amerika ülkelerindeki gruplara da ilham kaynağı olmuştur. Bu bahisle, denilebilir ki Küba Devrimi temelde, Latin Marksist grupları için bir model oluşturmuştur. Hükümet güçlerine nazaran çok az sayıdaki gerilla ile başarılı devrim ve devrimin öncülüğünün bir parti tarafından değil sadece askeri kanat yöneticileri tarafından yapılması Küba Devrimini, Çin, Vietnam gibi diğer başarılı devrim hareketlerinden ayırırken, Latin Amerika'daki diğer silahlı güçlerin takip edeceği bir yol da geride bırakılmıştır. ¹⁶⁹

Bu genel değerlendirmenin dışında, daha detaylı yaklaşım açısından bakıldığında; Marksist tabanlı örgütlerin doğması ve kitleleri peşlerinden sürüklemelerinin temel nedenleri ise fakirlik ve iktisadi bunalımların üzerine ayrımcılık politikalarının uygulanması olarak sıralanabilir. Bunun ötesinde, uyuşturucu ekonomisi ise organize suç örgütlerinin ve gerilla gruplarının ana geçim kaynağı haline gelmiş ve bölgede istikrarsızlığın bir diğer nedenini oluşturmuştur.

Örneğin Peru'da faaliyette bulunan Aydınlık Yol örgütü bunlardan birisidir. Tipik üçüncü dünya ülkesi özelliklerini barındıran Peru'da da durum yukarıdaki ifadelerle paralellik göstermektedir.

3. 2. 2. 2. 3. 1. Aydınlık Yol Hareketi (SL)

1980'li yılların başından itibaren derinleşen ekonomik krizin ve uygulanan politikaların neticesinde Peru'daki toplumun alt katmanlarında yoksulluk had safhaya

¹⁶⁹ Yıldız, a.g.k., s. 149-151.

ulaşmıştır. İşsizlik ve sefaletten etkilenen nüfusun, kırsalda tutunamayarak kentlere akması ise çarpık şehirleşme ile beraber toplumsal yapının dengesinin bozulmasına neden olmuştur. 17 Mayıs 1980 tarihinde Aydınlık Yol hareketinin, hükümete savaş ilan ettiği bölge olan Ayayucho eyaleti ise ülkenin ekonomik olarak en geri kaldığı bölgesidir. Bu bölgenin bir diğer özelliği ise Melez ve Kızılderililerin yoğunlukta olması ve geleneksel yaşam biçiminin hala sürdürülmesidir. Her ne kadar Peru'da resmi olarak bir ırk ayrımı olmasa da günlük yaşam içerisinde bu ayrımı görmek mümkündür. Bu da Aydınlık Yol hareketinin dayandığı toplumsal yapıyı ortaya koymaktadır. Hareket, ülke tarihi boyunca beyazların etkinliğine karşı, aşağılanan Melez ve Kızılderililerden aldığı destekle mücadelesini başlatmıştır. Böylece dünya, 1960ların öğrenci hareketleri içerisinde şekillenen bir fikrin 1978 yılında silahlı bir eylem grubuna dönüşmesine ve 1980'e gelindiğinde ise Mao Zedung'un fikirlerini benimsemiş bir hareketin yükselişine şahit olmuştur.¹⁷⁰

Fikri temellerini 1960' yıllardan itibaren, Abiemael Guzman Reynoso' nun önderliğinde kuran Aydınlık Yol, kırsalda başlattığı silahlı mücadelesini 1980'lere gelindiğinde Peru'nun şehir merkezlerine taşımıştır. Peru'da Marksist bir idare kurma amacı ile yola çıkan örgüt, ilk terörist eylemini 1980 yılında, demokratik yollarla iş başına gelen hükümete karşı gerçekleştirmiştir. Peru'nun güneydoğusunda, özellikle devlet otoritesinin eksik olması Aydınlık Yol'un gelişmesi ve yayılmasının arkasında yatan gerçeklerden bir tanesi de budur.¹⁷¹

1980 yılındaki ilk silahlı eyleminin çok öncesinde mücadelesinin konseptini belirlemiş olan Aydınlık Yol, diğer çağdaşları gibi Latin Amerika'da geleneksel hale gelmiş olan kırsaldan kente hareketini benimsemiştir. Çünkü, düşüncenin temelinde yatan gerçek mücadelenin kırsalda başlayıp ve kırsalda bitmesidir. Kırsaldan şehre taşınan taktik saldırılar şehirde top yekun bir ayaklanmanın altyapısını kurar ve bu başarıldıktan sonra da kırsalın bütünü ile kontrolü sağlanır. Aydınlık Yol için önündeki en iyi örnek ise Fidel Castro ve Küba devrimidir. Bu model, Ulusal Bağımsızlık Silahlı

¹⁷⁰ Varlı, İ., "Peru: İnka Ülkesinde Kanlı Çatışma", Dünya Çatışma Bölgeleri, (Ed. K. İnat - B. Duran - M. Ataman), Ankara, 2004, s. 487 - 488.

¹⁷¹ Cragin - Daly, a.g.k., s. 62.

Güçleri (FALN)- Venezuela, İsyancı Silahlı Güçler (FAR)-Guatemala ve Ulusal Bağımsızlık Ordusu-Bolivya'da adı geçen örgütler tarafından kullanılmıştır. ¹⁷²

“Çarpış ve diren” sloganı ile silahlı mücadeleye başlayan Guzman önderliğindeki Aydınlık Yol'un hareketi kırsaldan şehirlere doğru süratli bir biçimde gelişmiştir. Kırsalda başlayan hareket şehirleri çember altına almış ve şehir merkezlerinde –kent gerillası- organizasyonunu faaliyete geçirmiştir. Guzman, Mao'nun üç aşamadan oluşan –koruyucu savaş- stratejisini, Lima Hükümetini devirmek ve zafere ulaşmak için, beş ana aşamadan oluşan bir program haline getirmiştir. Program; (a) Tahrik ve silahlı propaganda, (b) Peru'nun sosyo-ekonomik sistemini sabote etme, (c) Gerilla mücadelesini genelleştirme, (d) Genel devrim için gerekli destek sahalarını genişletme ve gerilla ordusunu güçlendirme ve (e) Genel savaş ve hükümeti çökertme adımlarından oluşmaktadır. Programın, 1980 yılında uygulamaya konması ile beraber önce seçim sandıklarının bulunduğu yerlere ardından da devleti sembolize eden her türlü kuruma karşı seri şekilde saldırılar başlamıştır. Tahrik saldırılarını ikinci aşamada elektrik istasyonları, köprüler ve telekomünikasyon sistemleri gibi temel alt yapı birimlerine karşı gerçekleştirilen eylemleri takip ederken 1983 yılında ise örgüt genel gerilla harbi safhasına geçtiğini duyurmuştur. Bu aşamadan itibaren, Peru Hükümeti ise ilk kez ordu birliklerini bölgeye sevk ederek gerilla hareketlerini sert şekilde bastırmak için harekete geçmiştir. ¹⁷³

Finansal açıdan bakıldığı zaman, dış devlet yardımlarının ötesinde Aydınlık Yol örgütünün önemli bir gelir kaynağı olarak uyuşturucu ticareti ilk sırada görünmektedir. ¹⁷⁴Özellikle, Latin Amerika'da yetiştirilen koka bitkisinden elde edilen kokain isimli uyuşturucu ve ticareti aslında terör örgütlerinin ve organize suç şebekelerinin bir başka kompleks yapısını daha ortaya çıkarmaktadır. Uyuşturucunun Avrupa ya da Kuzey Amerika'daki pazarları açılması için yine uluslararası bağlantılar devreye girmektedir.

¹⁷² Mc Cormic, G. H., From the Sierra to the Cities-The Urban Campaign of the Shining Path, Santa Monica, 1992, s. 5-7.

¹⁷³ Mc Cormic, The Shining Path and The Future of Peru, Santa Monica, 1990, s. 15-17.

¹⁷⁴ Sullivan, J. P., “Gang, Holigans and Anarchists-The Vanguard of Netwar in the Streets”, Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime and Militancy, (Ed. J. Arquilla - D. Ronfeldt, Santa Monica, 2001, s. 109.

3. 2. 2. 2. 3. 2. FARC

Kolombiya, yoksulluk, sefalet uyuşturucu mafyası ve devrimci örgütleri ile bir diğer Latin Amerika ülkesidir. Toprak reformunun yapılamaması, gelir dağılımındaki adaletsizlik ve yüksek kar getirisi olan uyuşturucu ticaretinin sarstığı ülkenin tarlalarında yetişen bir diğer sorun ise devrimci örgütlerin bitmek tükenmek bilmeyen şiddet hareketleridir. Özellikle iç savaş sonrası 1958 – 78 döneminde, yasadışı çeteleşmenin çoğalması ve iktidarın sert karşılık vermesi, Küba devriminden etkilenen Maoist Halk Kurtuluş Ordusu – EPL ve Marksist tabanlı ELN örgütlerinin kurulması ile neticelenmiştir. Süre gelen mücadeleler ve Komünist Partinin desteği ile yine kırsal tabanlı olarak kurulan ve sonraki yıllarda Kolombiya'nın en etkili gerilla örgütü olan FARC ise 1966 yılında bir kaç köylü grubu tarafından oluşturulmuştur. Ülke nüfusunun % 50 den fazlasının yoksulluk sınırının altında yaşadığı gerçeği Kolombiya'da yaşanan sorunların temelini oluşturmaktadır.¹⁷⁵

Trifijo namı ile bilinen ve 1966 yılında FARC'ı kuran Marulunda Velez, bu olayın iki yıl öncesinde ülkenin güneyinde devlet otoritesinin eksikliğinden dolayı kurulan Komünist cumhuriyetçiklerin içerisinde de önemli rol oynamıştır. Ancak, Kolombiya ordusunun bu bölgeye yapmış olduğu hareketlerle bu yapılar ortadan kalkarken Trifijo, bölgeden kaçmış ve 1966 yılında geri dönerek Komünist Savunma Güçlerini yeniden organize etmiş ve FARC'ın doğmasını sağlamıştır. İlk etapta ordu kuvvetlerine ve kırsaldaki çiftliklere karşı baskınlar düzenleyen örgüt silah ve gıda gibi ihtiyaçlarını güvenlik altına alma gayretini girmiş ve kısa süre içerisinde de kurtarılmış bölgelerini kurmaya başlamıştır.¹⁷⁶

1966 yılında, yurdun egemenliği düşüncesi ve diğer bütün gerilla güçlerini örgütlenmesi vasıtası ile devrimci mücadeleyi sürdürmek için kurulan FARC, ülke içinde halk direniş hareketini süratle örgütlemeye başlamıştır. Kolombiya Komünist Partisi Yürütme Komitesi ve FARC Genel Kurmay üyesi Jacobo Arenas'a göre; temel mücadele konsepti, Merkezi hükümetin baskılarına karşı silahlı savaşa katılan köylüler ile işçilerin birlikteliğinin devrimci zemini yaratacağı düşüncesi üzerine kuruludur.

¹⁷⁵ Dinleyici, E. D., "Kolombiya: Uyuşturucu ve İç Savaş Arasında", Dünya Çatışma Bölgeleri, (Ed. K. İnat - B. Duran - M. Ataman, Ankara, 2004, s. 475 -481.

¹⁷⁶ Rabasa, A. - Chalk, P., Colombian Labyrinth: The Synergy of Drugs and Insurgency and Its Implications for Regional Stability, Santa Monica: 2001, s. 23 - 24.

Kırsal bölgelerde oluşturdukları –kendini savuma bölgeleri- ise silahlı mücadelelerinin ana üslerini oluşturmaktadır.¹⁷⁷

Açık amacı, ülkede iktidarı ele geçirerek kendi yönetimlerini kurmak olan FARC gerillalarının günümüzde sayısı yaklaşık 15 bin civarındadır. Soğuk savaşın önemli üslerinden olan Latin Amerika'nın Nikaragua, Honduras ve El Salvador gibi ülkelerinden düzenli silah tedariki yapan örgütün Küba ve Venezuela'lı gruplarca da desteklendikleri görülmektedir.¹⁷⁸ Her ne kadar, Venezuela Hükümeti'nin Kolombiya Devrimci Silahlı Güçlerini direkt olarak desteklediklerine dair tam bir kanıt olmasa bile, Kolombiya ile Venezuela arasındaki ortak sınırın Venezuela tarafında, FARC gerillalarının rahatlıkla üslenebildikleri kesindir. Bununla beraber, Venezuela Hükümeti tarafından Rusya'dan tedarik edilen yüksek miktarlardaki AK-47 tipi silahların son adresinin ise FARC militanları olduğu düşünülmektedir.¹⁷⁹

Ayrıca örgüt, -Devrimci Vergiler- adı altında uyuşturucu kaçakçılığından aldıkları vergilerin yanı sıra, özellikle soğuk savaş süresince, devletlerden ve sempatican gruplardan elde ettikleri yardımlarla da operasyonlarını finanse edebilmektedir.¹⁸⁰ Hatta, 1984 yılında, Birleşik Devletler Kolombiya Büyükelçisi, Kolombiya Devrimci Silahlı Güçlerini “narko-gerillalar” olarak isimlendirmiştir. Çünkü, FARC' güçlerinin elinde tuttıkları bölgelerde ekonomik alt yapının ağırlıklı olarak uyuşturucuya dayandığını izlemiştir.¹⁸¹ Bu analiz, politik esaslar dahilinde kurulmuş terör örgütlerinin zamanla politik misyonlarını kaybederek birer adi organize suç şebekelerine dönüşümlerinin de ifadesidir. Özellikle Latin Amerika'da, terör örgütlerinin dünya görüşünün gerçekliğini kaybetmesi veya mücadelenin çok uzun ve yıpratıcı süreçlere yayılması, örgütlerin doğurmuş olduğu ekonomik kaynaklarında zaman içerisinde bir araç konumundan maddi çıkara dayalı şahsi amaçlara dönüştüğünü ifade edebiliriz.

¹⁷⁷ J Arenas, J., Kolombiya Halk Gerillası (Çev. N. R. Çobanoğlu), İstanbul,1994, s. 9-11.

¹⁷⁸ Cragin, K. -Hoffman, B., Arms Trafficing and Colombia, Santa Monica, 2003, s. xiv, xviii.

¹⁷⁹ Isacson, A., “Evaluating the Result of Plan Colombia”, Yale Journal of International Affairs, Summer-Fall 2005, s. 145-146.

¹⁸⁰ Byman ve diğerleri, a.g.k., s. 87.

¹⁸¹ Mclean, P., “Colombia: Failed, Failing or Just Weak”, The Washington Quarterly, Summer 2002, s. 130.

Gerek Latin Amerika’da veya daha geniş bir perspektiften bakıldığı zaman dünya üzerinde var olan Marksist terör örgütlerinin sürdürdükleri mücadelenin iki farklı boyuta sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz. Doğu Blok’una ait ülkelere bir hak ve özgürlük mücadelesi ve liberal ülkelere de terörizm olarak adlandırılan örgütsel faaliyetler esasça soğuk savaşın birer sıcak temas noktaları halinde kendilerini göstermiştir. Latin Amerika’nın sarp dağlarından Orta Doğu’nun çöllerine, Uzak Asya’nın ormanlarından Avrupa’nın şehirlerine kadar iki kutuplu dünyanın küçük piyonları, devrim ve düzen adına vekaleten bir savaşı sürdürmüşlerdir. Vietnam’dan Afganistan’a kadar üçüncü dünyanın savaşçıları ellerinde Rus ya da Amerikan yapısı silahları ile birbirlerine ölüm kusmuşlardır. Her ne kadar, Vietnam ve Afganistan’daki çatışmalar daha konvansiyonel bir hal almışsa da aslında sürdürülen bu mücadelenin en iyi örneğini El Salvador oluşturmaktadır. Ülkedeki çatışmalar, ideoloji ve terörün uluslararası ilişkiler ile nasıl harmanlandığını göstermesi bakımından önemlidir.

3. 2. 2. 2. 3. 3. FMLN

16 Ocak 1992 yılında El Salvador Hükümeti ile ülkenin en güçlü gerilla grubu olan FMLN (Farabundo Marti Milli Kurtuluş Cephesi – El Frente Farabundo Marti para la Liberacion Nacional) arasında imzalanan anlaşmaya kadar, ülke geniş bir terör kampanyasının etkisi altında uzun yıllar geçirmiştir. Birleşik Devletler destekli sağcı hükümetler ile sosyalist örgütler arasında cereyan etmiş olan çatışmalar 1970’li yıllardan itibaren hız kazanmıştır. Ülkede faaliyette oldukları halde çok etkin bir eylem sistemine sahip olamayan gerilla gruplarının Küba ve Nikaragua’da bağlantılar kurması, gerillaların lojistik anlamda rahatlamasına ve mücadelelerini daha aktif bir şekilde sürdürmelerine neden olmuştur. Ayrıca, kurulan bu uluslararası ilişkiler faaliyet halindeki gerilla gruplarının tek bir çatı altında toplanmasına da neden olmuştur. 1 Nisan 1980 yılında, Devrimci Demokratik Cephe ve 10 Ekim 1980 tarihinde de pek çok gerilla grubunun katılımı ile FMLN’ nin kuruluşu ilan edilmiştir. Ancak, El Salvador topraklarında, gerillaların karşısında sadece ordu birlikleri değil aynı zamanda eski istihbarat ve ordu mensupları ile kökleri 1960’lara kadar giden bazı aşırı sağcı yapılar tarafından kurulan “ölüm mangaları”da bulunmaktadır. FMLN devrimci mücadelesini Küba ve Nikaragua üzerinden gelen Sosyalist Blok yardımları ile sürdürürken, aşırı sağcı ölüm mangaları ve El Salvador ordusu ise Birleşik Devletler tarafından

desteklenmektedir. Birleşik Devletlerin Panama ve Honduras’da bulunan askeri tesisleri El Salvador operasyonlarının yönetildiği bir üs konumu alırken bu tesisler El Salvador ordu mensuplarının gerillalara karşı eğitildiği bir üs konumuna gelmiştir.¹⁸²

El Salvador olayına daha geniş perspektiften bakıldığı zaman, açık bir şekilde görünmektedir ki Birleşik Devletler Hükümeti, burnunun dibinde ikinci bir Küba görmek istememektedir. Stratejik açıdan Orta Amerika’da Sovyet kontrolünde bir uydu devlet, Kuzey Amerika’nın hem Güney Politikasını sarsarken, aynı zamanda diğer Latin ülkelerindeki örgütler içinde yeni bir üs ve yeni bir model doğmaktadır. Doğal olarak birleşik devletlerin böyle bir yapının doğmasına izin vermesi mümkün değildir.

1979 – 89 yılları arasında 50 bini sivil ve 23 bini asker olmak üzere toplam 73 bin insanın hayatını kaybettiği¹⁸³ kanlı çatışma ortamına tekrar dönerek FMLN’nin faaliyetlerini değerlendirelim. Birleşik Devletler Ordusunun El Salvadorlu askerleri eğitmesinin yanında FMLN güçleri de yine bir başka devletin ordusu tarafından eğitilmektedir. Birleşik Devletlerin eski kanlısı Vietnam, askeri personel göndererek FMLN militanlarını da ordu güçlerine karşı eğitmektedir.¹⁸⁴ 1981 yılına gelindiği zaman FMLN, El Salvador hükümetine karşı genel saldırı ilan etmiştir. İşadamları, politikacılar ve diplomatların hedef alındığı bu saldırılar esnasında, uluslararası ilişkiler açısından bir diğer ilginç olan nokta ise Meksika ve Fransa’nın FMLN’yi meşru bir siyasi güç olarak tanıdıklarıdır.¹⁸⁵ Meşru bir güç olarak tanınan FMLN, bu süreç içerisinde suikastlar düzenlemekte, fidye için adam kaçırmakta ve kanlı eylemlere imza atmaktadır.¹⁸⁶

Ancak, El Salvador içerisinde terör estiren ve siyasi amaçlarını gerçekleştirmek için şiddete başvuranlar sadece FMLN’nin mensupları değildir. Birleşik Devletler tarafından desteklenen El Salvador ordusu, devrimci güçleri sindirebilmek için devlet eli ile yürütülen bir terör politikasını uygularken, yine bu karşı gruba –kontra- olarak

¹⁸² Emre, H. C., “El Salvador: Soğuk Savaşın Bitmeyen Mirası” Dünya Çatışma Bölgeleri, (Ed. K. İnat - B. Duran - M. Ataman), Ankara, 2004, s. 524 – 529.

¹⁸³ Leitenberg, M., Deaths in Wars and Conflicts between 1945 – 2000, Conference on Data Collection in Armed Conflicts’ de sunulan bildiri, Uppsala 8-9 June 2001, s. 7.

¹⁸⁴ Marks, T., Colombian Army Adaptation to FARC insurgency, Pennsylvania, 2002, s. 22.

¹⁸⁵ Emre, a. g. m., s. 527.

¹⁸⁶ Demirel, a.g.k., s. 325.

bilinen aşırı sağcı ölüm mangaları ya da devlet yanlısı örgütlerinde eklenmesi gerekmektedir.

El Salvador'da sürdürülen çatışmalar ve karşılıklı siyasi cinayetlere bakıldığı zaman, ölüm mangalarının, “terörün belini kırmak” için ticari örgütlerin ve sivil toplum kuruluşlarının neredeyse tamamını başsız bıraktıkları görülmektedir. Ölüm mangalarının, siyasi cinayetleri o denli fazla bir şekilde gerçekleştirmiştir ki artık öldürecek adam bulmakta zorlanılmaktadır. El Salvador Hükümeti'nin bu terör birliklerinin yanında, hapishanelerde işkenceleri ve kayıplar listesi ise uzayıp gitmiştir. ¹⁸⁷ Birleşik Devletler ise kendi ülke menfaatleri gereği, El Salvador topraklarında gerçekleştirilen bu eylemleri destekleyerek ülkenin Sovyetler güdümünde bir uydu devlet olmasını engellemeye çalışmıştır.

Soğuk Savaş süresince özellikle bir nükleer savaştan kaçınmaya çalışan Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği, konvansiyonel savaş dışında kalan diğer alternatifleri sürekli olarak uygulamaya koymuşlardır. Kendi kontrol sahaları içerisinde, sürekli olarak ayaklanmalar ve silahlı örgütler kurmaya ve gerilla tarzı terör örgütlerini faaliyete geçirmeye çalışan süper güçler, bir satranç tahtası üzerinde vekillerini birbirlerine karşı savaştırmışlardır. Sovyetler, silah ve teknik teçhizat desteği ile Marksist gerilla hareketlerini hükümetlere karşı kullanırken, Birleşik Devletler parasal yardımları ile hükümetleri ayakta tutmaya çalışmış bunun yetmediği yerlerde ise devreye hükümet yanlısı terör örgütleri girmiştir. Ancak, uluslararası ilişkilerin bu psikolojisini anlamak için yine de İran-Kontra olaylarını detaylandırmak gerekmektedir.

1986 yılında ortaya çıkan Watergate skandalı bu operasyonların birinci aşamasını oluşturmaktadır. Skandal; İran – Irak savaşı esnasında, İran'a silah ambargosu uygulayan Birleşik Devletlerin, aynı zamanda ambargoyu ihlal ederek İran'a el altından silah sattığının ortaya çıkmasıdır. Fakat, Watergate Birleşik Devletler operasyonlarının ilk kısmını oluşturmaktadır. İkinci adımda ise Birleşik Devletlerin, İran'a yaptığı silah satışından elde ettiği geliri nasıl kullandığına bakmak gerekmektedir. Birleşik Devletler kanunlarına göre, dış yardımlar ancak Kongre tarafından onaylandıktan sonra devreye girmektedir ve bu yasal ödenekler yine yasal ve

¹⁸⁷ Chomsky, N., Terörizm Kültürü (Çev. T. Cevdet), İstanbul, 2002, s. 276.

insani amaçlar için çıkarılmaktadır. Birleşik Devletlerin, El Salvador topraklarında yürüttüğü örtülü savaşı sürdürebilmesi için yine örtülü bir ödeneğe ihtiyacı vardır. Bu bahisledir ki; gizli silah satışlarından elde edilen gelirler El Salvador'daki kontraların faaliyetlerini desteklemek için kullanılmıştır.¹⁸⁸

Bu örnekler bize terör opsiyonun uluslararası ilişkiler çerçevesinde kullanımını ve detaylarını göstermektedir. Özellikle 1990 öncesi Marksist hareketler ideolojik kamplaşma ve saha kazanma savaşının nasıl yürütüldüğü, günümüz şiddet organizasyonları için deneyim kazandırmıştır. Özellikle bugün karşı karşıya kaldığımız uluslar-üstü terör hareketleri, bu ortamlarda doğmuş ve konjüktürün değişmesi ile de su yüzüne çıkmıştır.

3.3.3. Irkçı Terör Hareketleri

Toplumun farklı etnik kökenlerden oluşan tabanında meydana gelen baskı, sindirme ve şiddet hareketlerini tanımlamak için kullanılabilecek olan Irkçı Terör, isminden de anlaşılacağı üzere hareket gücünü etnik kimlik bilincinden almaktadır. Toplum tabanını oluşturan çoğunluğun ya da etnik gruplardan birinin bir diğer etnik gruba karşı uyguladığı siyasal amaçlı şiddet politikasının sonucu olarak doğmaktadır. Irkçı terör hareketini üç farklı boyutta değerlendirmek mümkündür.

Bunlardan ilki şiddetin bir devlet politikası şeklinde uygulamaya konmasıdır. Uygulayıcısına göre tasnif yapıldığı zaman devlet terörü başlığı altında da değerlendirilen bu konu sorunsal ya da amaçsal olarak değerlendirildiği zaman ırk kökenli şiddet içerisinde de kendisini göstermektedir. Bu açıdan kısaca bakıldığı zaman; bir devlet otoritesi tarafından, hakim bölgede yaşayan etnik gruplara karşı yürütülebilecek sistematik şiddet ve baskı politikası temelde iki ana amaçla uygulanır. Bunlarda sırası ile soykırım ve asimilasyon olarak ele alınabilir. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı esnasında Alman Devletinin kontrolü altındaki bölgelerde Yahudi nüfusa karşı gerçekleştirmiş olduğu toplu katliamlar bir soykırım politikasının neticeleridir. Asimilasyon politikası ise devletin tespit etmiş olduğu resmi kimliğe uydurma politikası

¹⁸⁸ Napoleoni, a.g.k., s. 83-84.

olarak ifade edilebilir. Bulgaristan'da yaşayan Türk azınlığın, Komünist idare altında yaşamış oldukları sorunlar ise bunun örneğini oluşturmaktadır.

Özellikle 1984 – 85 yıllarında had safhaya çıkmış olan baskı politikası, Bulgaristan'daki Türk azınlığın tamamı ile asimile edilerek devletin temelini oluşturan Bulgar kültürüne adaptasyonunu hedef almıştır. Türkçe ve Arapça kökenli isimlerin değiştirilmesinden, folklorik ritüellerin yasaklanmasına ve ana dilde eğitim hakkının reddine kadar pek çok yasa uygulamaya konmuştur. Hatta, Bulgar hükümeti bununla yetinmeyip, ölmüş insanların bile mezar kayıtlarındaki isimleri Bulgar isimleriyle değiştirmiştir. Bu politikalara itiraz edenlerin sonu ise hapishaneler ve ağır şartlar içeren çalışma kamplarıdır.¹⁸⁹

Irksal kimliğe dayalı şiddet hareketleri çoğu zaman ise bir devlet politikası olarak değil, toplumu oluşturan farklı etnik kökenler arasında da cereyan etmektedir. Bu yaklaşım etnik çatışma deyimini de beraberinde getirmektedir. Daha açıklayıcı bir tanımlama yapılacak olursak, etnik çatışma; aynı devleti paylaştıkları halde farklı etnik kimliklere sahip gruplar arasında şiddete dayalı çatışmalar anlaşılmaktadır. Milliyetçiliğin sürüklediği bu çatışmalarda, çatışmanın ana amacı çatışan grupların her birinin ayrı politik bir birim yaratma çabaları yer almaktadır.¹⁹⁰ Örneğin, Eski Yugoslavya'da meydana gelen çatışmalar bunun bir örneğini oluşturmaktadır.

1992 yılında bağımsızlığını kazanarak dünya sahnesine çıkmış olan Bosna-Hersek Cumhuriyeti yaklaşık 3.3 milyonluk bir nüfusa sahiptir. Nüfusun geneline bakıldığında, taban; Müslüman Boşnaklar, Ortodoks Sırlar ve Katolik Hırvatlardan oluşan üç ana etnik kökene dayanmaktadır. Sosyalist Yugoslavya'nın çökmesi ile bağımsızlığını ilan eden ülkede etnik çatışmalarda bu süreç içerisinde baş göstermiştir. Yeraltı kaynakları bakımından zengin bir bölge olan Bosna'daki etnik gruplardan birisi olan Sırlar, 1992 yılında Sırbistan ile bağlantı kurarak yaşadıkları sahalarda paramiliter gruplar oluşturmuşlardır. Faaliyete geçen paramiliter güçlerin hedefleri ise Boşnak köylerini basmak ve terörist saldırılar gerçekleştirmek olmuştur. Aynı strateji Hırvatistan tarafından da uygulanmış, Hırvat Yönetimi de Sırbistan'da yaşayan Hırvat

¹⁸⁹ Petkova, L., "The Ethnic Turks in Bulgaria: Social Integration and Impact on Bulgarian Turkish Relation 1947 – 2000," The Global Review of Ethnopolitics, Vol. 1, No. 4, 2002, s. 47.

¹⁹⁰ Dutceac, A., "Globalization and Ethnic Conflict: Beyond the Liberal – Nationality Distinction," The Global Review of Ethnopolitics, Vol. 3, No. 2, 2004, s. 24.

azınlıkları ayaklandırmıştır .¹⁹¹ Bu çatışmalar, sonrasında Sırp ve Hırvat Ordularının müdahaleleri ile konvansiyonel savaş şekline doğru dönüşün yaşamış olsa da olayların başlangıcı resmi kimliğe sahip olmayan grupların kurdukları örgütlerin başlattığı çatışmalardan dolayı terörist aktivitelere sahne olmuştur. Bosna'da yaşayan Sırpların oluşturdukları silahlı grupların Boşnak köylerini basarak ortaya koydukları şiddet politikası bunun bir göstergesidir. Güç ve nüfus bakımından hemen hemen birbirlerine denk etnik gruplar içerisinde doğan bu çatışmalar kısa sürede, bir süre sonra tel bir etnik kökenin silahlı örgütünün terör eylemleri şeklinde çıkararak iki grubun karşılıklı çatışma boyutuna girmektedir. Bu ise, örgüt kökenli terör hareketleri sınıfının dışına çıkarak "konvansiyonel düzeyde etnik bir çatışma" şeklini ortaya çıkarmaktadır. Bunun anlamı çatışan iki grubun top yekun birbirlerine karşı silahlı mücadeleye girişmeleridir.

Etnik çatışmanın ya da ırkçı saldırıların gerçek anlamda terör hareketlerine dönüşmesi ise ağırlıklı olarak ülke nüfusunun çoğunluğunu oluşturan hakim kimliğe mensup insanların oluşturdukları organizasyonların etnik azınlık kimliğine sahip insanlara karşı bir baskı ve şiddet politikası yürütmesi ile oluşmaktadır. Yabancı düşmanlığını, mikro düzeyde etnik milliyetçiliği içerisinde barındıran düşünce yapısı kendisini "ırkçılık" olarak dışa vurmaktadır. Kendi kökenini üstün kabul eden ve karşıdakine yaşam hakkı tanımayan ya da temelini oluşturduğu ülke topraklarında azınlık, farklı kimlik görmek istemeyen veya ülke kaynaklarını paylaşmak istemeyen düşünce, azınlığın yaşam hakkını tehdit ve öldürme, korkutma ve baskıyı içeren şiddet ağırlıklı geniş bir kampanya ile politikasını uygulama sahnesine koymaktadır. Birleşik Devletler topraklarında zenci nüfusu hedef alan Ku Klux Klan, Ermeni terör örgütü ASALA, Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde EOKA, ya da günümüzde Avrupa'da ortaya çıkan Neo-Nazi şiddet grupları ırkçılık tabanlı bu politikanın örnekleridir.

3.3.3.1. EOKA

1955 yılında Kıbrıs Adasında, İngiliz Koloni güçlerine karşı başlattıkları silahlı hareket ile bilinen EOKA örgütü, anavatan olarak gördükleri Yunanistan ile birleşme isteği olan ENOSIS düşüncesini uygulama sahasına sokmak için harekete geçmişlerdir. Ancak, EOKA örgütünün tek düşmanı sadece adada üslenmiş olan İngiliz Güçleri

¹⁹¹ Yenigün, C. - Hacıoğlu, Ü., "Bosna-Hersek: Etnik Savaş, Eksik Antlaşma", Dünya Çatışma Bölgeleri, (Ed. K. İnat - B. Duran - M. Ataman), Ankara, 2004, s. 179, 183-184.

değildir. İki farklı toplumun yaşadığı adada, ENOSIS düşüncesi ve dolayısıyla da EOKA örgütünün karşısında aşmaları gereken bir diğer engel ise Türk toplumdur. Türk toplumunun Ada'daki varlığı, Kıbrıs'ın Rumlarca Yunanistan' bağlanması en büyük engeldir. Bu bahisledir ki, örgütün eylemleri giderek adadaki Türklere karşı gerçekleştirilen bir terör kampanyasına dönüşmüştür.¹⁹²

Toplamda 300 kadar aktif militana sahip olduğu düşünülen EOKA örgütünün, rakamsal bazda hiç bir zamanda bu rakamların üzerinde aktif bir üye kadrosuna sahip olduğu görülmemiştir. Saldırı eylemlerini, bombalama, suikastlar ve pusuya düşürme şeklinde organize eden örgütün aktif kadrosunun çok geniş olmamasına rağmen son derece etkili neticeler almasının arkasında Yunanistan'dan aldıkları geniş destek yatmaktadır. Bu başarının arkasındaki bir diğer neden ise, ENOSIS düşüncesine sahip kişilerin Kıbrıs Güvenlik Birimleri içerisinde görevli olmaları da yatmaktadır. Çünkü, Bu örgütlenme yapısı, Güvenlik Birimlerinin EOKA karşısında etkili olamamasına neden olmaktadır.¹⁹³

Kıbrıs da meydana gelmiş olan olaylar bugün hala sıcak bir gündem maddesi oluşturmaktadır. Uluslararası anlaşmalara (11 Şubat 1959 Zürih ve 19 Şubat 1969) dayanılarak kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, devleti oluşturan toplumlardan biri olan Rumların isteklerine yeteri kadar cevap verememesi ya da daha açık bir ifade ile Kıbrıs'ın bütününe bir Rum toprağı olması amacı ile Rumlar tarafından başlatılmış olaylar Kıbrıs sorununun da farklı bir yön çizmeye başlamıştır. Özellikle 1963 yılı sonuna doğru Kıbrıslı Rumların adadaki Türkleri zorla yönetimden uzaklaştırma çabaları EOKA örgütünün Türk kökenli Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşlarına karşı gerçekleştirmiş olduğu eylemler ve nihayetinde 1974 yılında yönetimin, fanatik Rumlar tarafından devrilmesi ile şiddet had safhaya çıkmıştır.¹⁹⁴

Kıbrıslı Türklerin karşılarında bir terör grubu örgütleyen Rumların kafasındaki ana düşünce Kıbrıs'ta Türklere yer olmadığı yönündedir. Bunu; Nikos Sampson'un

¹⁹² Wolleh, O., Cyprus – Citizen's Rapprochement by the Bi-Communal Trainer Group, Berlin, 2001, s. 3.

¹⁹³ Corum, J. C., Training Indigeneous Forces in Counter-Insurgency:A Tale of Two Insugencies, Pennsylvaina, 2006, 25-28.

¹⁹⁴ Uslu, N., "Kıbrıs Sorunu", 21. yy Eşiğinde Türk Dış Politikası, (Ed. İ. Bal), İstanbul, 2001, s. 263 – 264.

sözlerinden anlamak mümkündür. “Türkiye müdahale etmeseydi, sadece ENOSİS’ i ilan etmekle kalmayacaktım, aynı zamanda Türkleri de imha edecektim. ”¹⁹⁵

Esas itibari arkasında Yunanistan bulunduğu sürecin,. General Grivas’ın Atina dan gelerek Kıbrıs’ta EOKA örgütünü kurması ve hızla ENOSİS düşüncesini yaymaya başlaması ile olayların genele yayıldığı ifade edilebilir. Bu arada Kıbrıs Cumhuriyetinin Rum kanadının, Yunanistan ile anlaşmazlıklar yaşaması, olayların farklı boyutlara taşınmasına ve 15 Temmuz 1974 yılında adadaki Rum Milli Muhafız Kuvvetlerini idare eden Yunan askeri cuntasına bağlı subayların Kıbrıs ta yönetime el koymalarına neden olmuştur.¹⁹⁶

1968-74 yılları adadaki Rumların Yunanistan’la bir iktidar mücadelesini de içermektedir. 21 Nisan 1967 tarihinde Yunanistan’da yönetime el koyan Albaylar Cuntası “Helenizm” düşüncesini adaya taşıyarak, adada yaşayan Türklere karşı bir terör sürecinin de başlatılmasına neden olmuşlardır. Bunu, Makarios ile Yunanistan arasındaki yazışmalardan anlamak mümkündür. Hatta Makarios, Yunan Hükümetinden, adada kurdukları EOKA örgütünü dağıtmalarını istemiştir. Ancak, Yunan Cuntası, bir EOKA’cı olan Nikos Samson liderliğinde bir darbe ile Makarios’a karşılık vermiştir.¹⁹⁷

Tabi ki, yönetimin askeri cunta mensuplarını eline geçmesi ile birlikte adadaki Türk halkına karşıda acımasız bir katliam süreci yoğunluk kazanmıştır. Adada, aşırı milliyetçi Rum çetelerinde gerçekleştirilen terör eylemleri, Yunan cunta yönetimince desteklenmiş bir soykırım, bir korku ve kaçırma politikasından başka bir şey değildir. Kıbrıs’ın sahip olduğu Akdeniz’deki jeopolitik konum elbetteki hadiselerin destekçileri tarafından asal bir amacı ifade etmektedir. Adada yaşayan Türklerin karşı karşıya kaldıkları terör dalgası 30 Temmuz 1975 tarihinde Almanya’nın Sesi Radyosu tarafından yayınlanan programda, aşağıdaki cümlelerle net bir şekilde ifade edilmektedir.

¹⁹⁵ Tosun, R., “Kıbrıs Meselesi,” Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 10, 2001, s. 105.

¹⁹⁶ Özersaray, K., Kıbrıs Sorunu, Ankara, 2002, s. 90-93.

¹⁹⁷ Gülcan, S., “Kıbrıs:Doğu Akdeniz’de Egemenlik Mücadelesi”, Dünya Çatışma Bölgeleri, (Ed. K. İnat - B. Duran - M. Ataman), Ankara, 2004, s. 143.

“İnsanlık akli Yunanlıların yaptığı bu cellatlığı asla kabul edemez. Türk evlerine giren Yunan Milli Muhafızları, kadın ve çocuklar üzerine mermi yağdırıyor, büyükleri boğazlıyor ve yakaladıkları Türk kadınlarının hepsinin ırzına geçiyorlar. ”¹⁹⁸

EOKA örgütü, kontrolden çok uzaklarda bir Latin Ülkesinin dağlarında, Kara Afrika’sının içlerinde ya da Uzak Doğu’nun derin ormanlarında bir kabileye karşı değil, medeni dünyanın tam ortasında ve dünya politikasına yön vermiş bir ulusun insanlarına karşı bir terör kampanyası yürütmüştür. Türkiye Cumhuriyeti’nin bütün diplomatik çabaları ise sonuçsuz kalmış ve gerek Birleşmiş Milletler’den ya da diğer garantör devletlerden istenilen yardım ve destek alınamamıştır. Yunanistan’ın Helen düşüncesi kapsamında yürüttüğü yayılma mücadelesinin maşası ise adada bulunan fanatik Rumların oluşturduğu EOKA örgütü olmuştur.

3.3.3.2. ASALA

1970 ve 80’ lerde etkili olan örgüt, pek çoğu yurt dışında görevli Türk diplomatlarına karşı olmak üzere sayısız saldırı olayından sorumludur. Örgütün fikirlerini oturttuğu ana taban, eski Ermeni yerleşim bölgelerini de kapsayan bağımsız bir Ermenistan kurma düşüncesi olmakla beraber, eylemlerinin büyük bölümünün Türkiye karşı olmasının arkasında, bir intikam düşüncesi yatmaktadır. Çünkü, Ermeni örgütü 1915 yılında Türkiye’nin doğusunda “1.5 milyon Ermeni nin Türk Hükümetince soykırıma tabi tutulduğunu” iddia etmektedir ve Türkiye’den bu soykırım faaliyetini kabul etmesini talep etmektedir.¹⁹⁹

1970’lerle beraber ilk milliyetçi şiddet sorununu Ermeniler sayesinde yaşayan Türkiye için, bu sorun ilerleyen dönemlerde bazı ülkelerde ortaya çıkan etnik/mikro milliyetçilik olaylarından biraz daha farklıdır. Çünkü ortaya atılan dava ve mücadele, Türkiye topraklarında yaşayan Ermeni cemaatinin davası ya da çabasının neticesi değildir. Sorun Birleşik Devletler, Fransa veya Lübnan gibi ülkelerde yaşayan Ermenilerin ön ayak olduğu geniş bir kampanya dan ibarettir. Eylemler önce belirlenmiş isimler üzerinden diplomatlara karşı gerçekleştirilen suikastlar şeklinde

¹⁹⁸ Tosun, a. g. m., s. 105.

¹⁹⁹ Merari, a. g. m., s. 236.

ortaya çıkmış ancak sonrasında operasyonel kabiliyetleri geliştirerek hava alanlarına baskınlar gerçekleştirmek seçeneğini de eylem portföylerine eklemişlerdir. Terör eylemleri böylece iki önemli sonucun doğmasına neden olmuştur. Bunlardan ilki, dışarıda bir Ermeni bilinci oluşması ve diğeri ise uluslararası platformlarda yankı bulmasıdır.²⁰⁰

Diaspora'nın birleştirici etkisini kullanmak ve asimilasyona karşı eylemselliğin bir ifadesi olan Ermeni kökenli terör hareketleri, bir yandan da Türk düşmanlığını politikalarının merkezine koymuşlardır. Kesin olmamakla birlikte 1975 yılında Agop Agopyan tarafından Lübnan'da kurulduğu tahmin edilmektedir. Ermeni kökenli terör grupları içerisinde -Sol- görüşlü olarak sınıflandırılan ASALA'nın Sovyetler Birliği tarafından kurulduğu da iddialar içerisinde. Bu görüşe göre, bazı militanların Sovyetlerin Kırım bölgesinde yer alan askeri bir akademide eğitim gördükleri de bilinmektedir. Militanlara burada, Rus İstihbarat Servisi KGB ve Sovyet Askeri İstihbaratı GRU tarafından ideolojik eğitim sağlandığı görülmektedir. Sovyetler'deki teknik eğitimin ardından ise Ermeni militanların, Filistinli örgütlerce terör ve arazi teknikleri konularında eğitildiklerine dair veriler bulunmaktadır. Bu verilerin temelinde ise ASALA'nın, Türkiye'nin Doğu Anadolu bölgesini kopararak Sovyet Ermenistan'ına bağlama düşüncesi bulunmaktadır.²⁰¹

Terörizmin eylem potansiyelini kullanarak kamuoyunda bir gündem yaratması elbetteki terör eylemlerinin temel hareket noktasını oluşturmaktadır ve bu açıdan bakıldığında zaman özellikle Türk diplomatlarına karşı bir eylem kampanyası yürütülmesi intikam-hedef bağlamında bir ilişki kurulmasına, bu ise uluslararası platformlarda Türkiye'ye karşı toplu baskının da doğmasına neden olmuştur. Dile getirilen soykırım iddialarının terör vasıtası ile duyurulması bir anlamda Ermeni örgütünün başarılı kabul edilebilecek bir netice almasına neden olmuştur.

27 Ocak 1973 yılında, Birleşik Devletler topraklarında, Los Angeles Başkonsolosu ve Konsolosunun öldürülmeleri ile başlayan eylemler, Fransa'da, Lübnan'da, Avusturya'da, Almanya'da ve İsviçre'de devam etmiştir. Dünya'nın sayılı

²⁰⁰ Öke, M. K., Derviş ve Komutan, İstanbul, 2004, s. 41-42.

²⁰¹ Laçiner S., Türkler ve Ermeniler – Bir Uluslararası İlişkiler Çalışması, Ankara, 2005, s. 316-

ülkelerinde gerçekleşen bu saldırılar Asala dışında, JCAG* gibi, Ermeni Kızıl Ordusu gibi örgütlerce de organize edilmiştir.²⁰²

Türkiye'nin yurt dışı temsilciliklerinin, yanında Türk Hava Yolları'nın bürolarının da hedef alındığı saldırılar 1982 yılında Anakara Esenboğa Hava Limanında gerçekleşen eylemle uç sınırlara yükselmiştir. On kişinin öldüğü ve yetmiş iki kişinin de yaralandığı bu hadise dahi Batı kamuoyunu ASALA'a ya karşı bir tedbir alma düşüncesine itmemiştir. Ancak, 1983 yılında Orly Hava Limanında Türk Hava Yolları bürosu önüne konan bombanın patlaması sonucunda Türk vatandaşları haricinde yabancılarında ölmesi Asala'ya karşı Batı kamuoyunca takılan tavrın değişmeni neden olmuştur.²⁰³ Son dere ilginç bir noktadır ki; Bu hadisenin ardından Fransa Asala'ya "eylemlerini dışarıda gerçekleştirmesi" yönünde bir uyarıda bulunmuştur. Batı Blok'una mensup iki müttefik ülke ve bir terörist grup arasında cereyan eden ilişki uluslararası ilişkiler açısından dikkate değer bir noktadır. Fransa Asala'ya karşı bir önlem alma ya da bertaraf etme yoluna gitmemiş ve sadece eylemlerini Fransa dışında yapmasını istemiştir. Bu nokta, devletlerin uluslararası terörizme karşı takındıkları tavır açısından önemlidir.

²⁰² Koçaş, M. S., Tarihte Ermeniler ve Türk Ermeni İlişkileri, Gen. 4. B., İstanbul, 1990, s. 410-444.

* ASALA ve Hınçak Partisi'ne rakip olarak Taşnak Partisi ve bunun ABD uzantısı Ermeni Devrimci Federasyonu tarafından 1975 yılında Beyrut'ta kurulmuştur. Örgüt Taşnak Partisinin Askeri Aparatı olarak faaliyet göstermekte olup, ilk defa 22 Ekim 1975 tarihinde Viyana Büyükelçimiz Daniş Tunalıgil'in öldürülmesi olayı ile adını dünya kamuoyuna duyurmuştur. Örgütün amacı, bağımsız Büyük Ermenistan Devleti'ni kurmak olarak açıklanmıştır.www.teror.gen.tr(13-Aralık-2005).

²⁰³ Koloğlu, O., "Asala Nasıl Ortaya Çıktı", Popüler Tarih, Nisan 2001, s. 71.

4. YENİ DÜNYA DÜZENİ ve TRANS-NASYONEL TERÖR

90'lı yıllar dünya politik hayatında kökten bir değişiminde yaşandığı yıllar olmuştur. İkinci dünya savaşının hemen ardından dünya politikasında başlayan kutuplaşma Sovyetler Birliği'nin ve lideri konumunda olduğu Doğu Blok'u ülkelerinin kolektivist sistemden liberal sisteme geçişleri ile beraber son bulmuştur. İki kutuplu dünya düzeninin ve üzerine kurulu olduğu uluslararası ilişkiler sisteminin yeri Birleşik Devletlerin başı çektiği ve tek kutup sisteminin doğduğu bir süreç yaşanmaya başlanmıştır.

Ancak, Sovyetlerin ardından dünyanın jandarmalığına soyunan Birleşik Devletlerin önünde yer alan yol da pek kolay değildir. Karşı tarafta, Sovyetler gibi bir şer imparatorluğu olmadığına göre Batının da bir blok halinde kalması son derece zor gözükmemektedir. Şüphesiz gelişmeler de göstermiştir ki iki kutuplu düzenin sahip olduğu statik ve uzun vadeli yapı, tek kutuplu sistem içerisinde sağlanamamıştır.

Bu süreç içerisinde; Uzak Doğu'da Çin ekonomisinin süratle liberal piyasalara geçmesi ülkeyi yirmi birinci yüzyılın yükselen yıldızı haline getirmiştir. Yüksek nüfus oranını ucuz işçilik ve planlı ekonomideki tecrübesi Çin Halk Cumhuriyetini dünyanın önemli bir üretim üssü haline getirmiştir. Bu yükseliş bir anlamda tek kutuplu dünya düzeninin kısa sürdüğünün de bir ifadesi olmuştur. Çin, çok kutuplu dünya düzenine geçişin önemli bir göstergesi halini almıştır.

Avrupa'da Avrupa Birliğinin federatif ya da konfederatif olarak birleşme çabaları buna ortak para ve ticaret politikası ya da ortak siyasal karar mekanizmalarının kurulması dahilidir, dünya düzenine birleşik bir Avrupa ile bir başka kutup doğmasına neden olmuştur. Önderliğini, büyük ölçüde Almanya ve Fransa'nın yaptığı Birlik soğuk savaş süresince Birleşik Devletlerin hegemonyasında sürdürdükleri politikalarında, tehdidin ortadan kalkması ile beraber bir değişim süreci yaşamaya başlamışlardır.

Soğuk Savaş süreci içerisinde bir süper güç olan Sovyetler Birliği ise, sistemin çökmesi ile beraber, günlük yaşamda uzun halk kuyrukları, yokluk ve ayrılıkçı hareketler ile tanışmıştır. Ancak, kaybettiği eski gücünü yeniden toplayabilme çabası Rusları, eski geniş toprakları üzerinde şimdi bağımsız olan devletler ile beraber

Birleşik Devletler Topluluğunu kurması ile neticelenmiştir. Dünyanın halen nükleer güçlerinde birisi olan ülke dünya politikasındaki ağırlığını halen hissettirmekte ve Orta Asya'nın yıkılmayan gücünü oluşturmaktadır.

Bu süreç içerisinde, elbette ki devletlerin tehdit algılar değişirken tehditlerin de boyutlarında değişiklikler gündeme gelmiştir. 1990 – 2000 yılları arasında dünyanın çeşitli bölgelerindeki, eski kavgalar devam ederken, kollektivist sistem temeline oturtulmuş federatif ülkelerde çöküşün ardından yeni çatışmalar patlak vermiştir. Örneğin, İsrail'deki çatışmalar sürekliliğini arz ederken, Yugoslavya'da etnik milliyetçiliğe dayalı çatışmalar ortaya çıkmıştır. Ruslar'ın başı ise tam bağımsızlık isteyen silahlı Çeçen grupları ile beladadır.

Dünya, küreselleşmeyi ve ticari bütünleşmeyi konuşurken, bir yandan da Huntington, ve Fukuyama gibi düşünürler “medeniyetler çatışması” ve “tarihin sonu” fikrini orta atmış ve dünyayı bekleyen yeni gerilimin ve çatışma potansiyelinin yerini Doğu ile Batı medeniyetleri arasındaki bir noktaya bağlamıştır.

Fukuyama, “Tarihin Sonu” tezini Doğu’ da İslam Medeniyetini Batı değerlerinin yegane alternatifi ve karşı kutup olarak gösterirken, Huntington “Medeniyetler Çatışması” tezinde İslam Medeniyetini, sınırları kanla çizilmiş bir yapı ve başta Batı olmak üzere bütün diğer Medeniyetlerle de çatışma içerisinde olduğunu ileri sürmüştür. Özellikle bu dışlama politikası ve Bosna olaylarında Uluslararası sistemin uyguladığı çifte standart Orta Doğu’da yeni bir kimlik ve bilincinde doğmasına neden olmuştur.²⁰⁴ Bu çalışmanın devamında, Terör ve terör örgütlerinde Doğu Blok’unun çökmesinin ardından karşılaşılan değişimler iki alt başlık altında incelenmeye çalışılacaktır.

4. 1. Soğuk Harbin Yetim Çocukları

Bütün bu uluslararası süreç içerisinde klasik terör örgütleri de aynı değişimleri yaşamaya başlamışlardır. Kimisi, içerisinde bulunduğu ülke şartlarındaki gelişimlerle beraber sisteme entegre olarak faaliyetlerini siyasal bir parti şeklinde devam ettirmiş,

²⁰⁴ Davutoğlu, A., Stratejik Derinlik, İstanbul, 2001, s. 253, 87.

kimisi ayrılıkçı mücadelesine devam etmiş ya da genel politikasında değişiklik yolunu seçmiş, kimisi adi suç şebekelerine dönüşürken kimisi ise tarihin sayfalarına karışmıştır. Ancak, bu hareketlerden hiç birisi 11 Eylül 2001 sabahı, Birleşik Devletler topraklarını kana bulayarak dünya da yeni bir tehdit algılamasının doğmasına neden olmamıştır. 11 Eylül günü bütün dünya daha önce benzeri görülmemiş bir terör ağının kanlı başarısına şahit olmuştur.

Soğuk harbin artığı ideoloji merkezli terör örgütlerinde değişimler esasen Batı Blok'u ya da Doğu Blok'u için stratejik değeri kalmamış veya ideolojik tabanları iflas etmiş hareketler olarak nitelenebilir. Örneğin Komünist terör örgütleri, Sovyetlerin çökmesi ile sahipsiz kalmışlardır. İnandıkları ideolojinin temel timsali konumundaki Sovyetler Birliği ve sistemi tamamı ile iflas etmiştir. Artık hareketlerinin inandırıcılığı kalmadığı gibi finansör ve destekçileri de yoktur.

Bu örgütlerin geldiği nokta ya yok olmak ya da bir dönüşüm içerisine girmek olmuştur. Hareketlerinde ekonomik ve siyasal değişimi yakalayamayanlar, buldukları ülkelerde, güvenlik birimlerince bir bir toplanmış ya da kaybolmuşlardır. Yola devam edenler için iki seçenektен birisi üzerinde devam şansı vardır.

Bu seçenekler sisteme entegre olmak ve meşru politik hayatta birer siyasal parti olarak yollarına devam etmek veya adi suç şebekesine dönüşmektir. Sisteme entegre olanlar, demokratik ortam içerisinde bu kez yasal yollarla kendi fikirlerini yaymaya çalışmışlardır. Adi suç şebekelerine dönüşenler ise daha önce hayatlarını idame ettirebilmek için bir araç olarak kullandıkları gayri yasal finansman kaynaklarını bir amaç haline getirmişler siyasal vizyonlarını kaybetmişlerdir.

Geçmişleri 90 öncesine dayanan ayrılıkçı gruplarında yapılarında bir değişiklik olduğu gözlenmektedir. Bu değişiklik, süratle siyasallaşma ve terör eylemlerinden uzaklaşma çabaları ile kombine edilmeye çalışılmıştır. Süresiz ateşkes ilanları ve mücadelenin daha insancıl alternatifler kullanılarak yürütölmeye çalışılması da bunun bir neticesi şeklindedir. Çünkü, uzun yıllar süren terör mücadelesi bir noktadan sonra sempatizanlarını da bıktırarak daha yumuşak politika uygulanmasına neden olurken, dünya politikasında meydana gelen değişimde ir başka etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ancak, soğuk savaş esnasında Sovyet yayılma politikasına karşı bir kuşak oluşturma çabaları, Sovyetlerin çökmesi ile beraber farklı bir gündemi de ortaya çıkarmıştır. Uzun yıllarca boyunca, Birleşik Devletler tarafından, komünizme karşı kullanılan Yeşil Kuşağın paramiliter güçleri ki en etkin sınavlarını Afganistan topraklarında Rus birliklerine karşı vermişlerdir, Sovyet sonrası dönemde bir kenara atılmışlardır. Kutsal davaları uğruna mücadele ettiklerine dair inançlarının kullanıldığı görüşüne yönelen bu güçler, bu sefer Birleşik Devletleri ve Batı'yı bütün değerleri ile ret eden ve top yekun savaş ilan eden bir guruh doğmuştur.

4. 1. 1. Sisteme Entegrasyon

Terör örgütlerinin buldukları ülkelerde sisteme entegrasyonu ve yasal politik bir parti haline gelmeleri bu ülkelerde demokratik sistemin işleyişinin de önemli bir adımı olarak görülebilir. Ancak, terör örgütlerinin siyasallaşması hadisesi dünya politikası perspektifinden bakıldığı zaman yapısal değişimlerin etkilerinin bulunmasının yanında özede de örgütün savunduğu politikalarının tutarlılığı, hükümet güçleri karşısındaki durumu ve arkasındaki halk desteği ile alakalı bir durumdur.

Tutarlı bir mücadele disiplinine ve ütopyik amaçlara değil gerçek sorunlara çözüm bulma yolu içerisindeki örgütün dünya politikasındaki değişikliklere ayak uydurması ve kendisinin de bir değişim içerisine girmesi bir gereklilik olduğu gibi sürdürülebilir silahlı mücadelenin arkasındaki destek, örgüt misyonunun belirlenmesinde de önemli bir unsurdur. Uzun ve zor koşullar altında devam eden mücadele belli bir noktaya geldikten sonra hem örgüt için hem de hükümet güçleri için katlanılmaz bir hal almaktadır. Yıllara yayılan bu süreç her iki cepheyi de asgari limitlerde anlaşma yoluna itmektir.

Aynı zamanda, örgütün silahlı kanatlarının, yurt dışındaki yapısal değişimlerden dolayı etkinliğini yitirmesi ve hükümet güçleri karşısında zor duruma düşmesi, örgütü anlaşma masasına iten bir diğer önemli unsur olarak görülebilir. Soğuk savaş süresince, dünya politikasındaki kutuplaşmaları kendileri için bir kaynak haline getiren örgütlerin, kamplaşma döneminin bitmesinin ardından önemli bir kaynak sıkıntısı içerisine

düşmeleri, mücadelelerinin artık bedelsiz olarak desteklenmeyeceği anlamına gelmektedir. Çünkü, ülkelerin tehdit algıları değişmiştir ve uzun vadede artık bu örgütlerin stratejik bir değeri kalmamıştır.

Örneğin 1985 yılında Kolombiya’da yaşanan gelişmeler bunun göstergelerinde bir tanesidir. M19 isimli gerilla grubunun lider kadrosunun bir çoğunun yakalanması ya da öldürülmesi neticesinde örgüt önemli ölçüde güç kaybetmiş ve silahlı mücadeleyi bırakarak politik parti kimliği kazanma yolunu seçmiştir. Yine, aynı kesim içerisinde yer alan ve FARC’ın eski gerillalarının oluşturduğu Yurtsever Birliği Partisi (UP – Patriotic Union Party) ise bir diğer politik entegrasyon denemesi olarak görülebilir.²⁰⁵

Yıllarca akan kanın durmadığı bir bölge olan El Salvador’da ise durum daha farklı değildir. 1990 yılının başlarında Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri gözetiminde başlayan görüşmeler, 31 Aralık 1991 tarihinde Hükümet ve FMLN temsilcilerinin bir barış antlaşması imzalanması ile ilk somut adımın atılmasını sağlamıştır. Chapultepec Antlaşması olarak bilinen nihai antlaşmanın 16 Ocak 1992 tarihinde Mexico City’de imzalanması ile de ateşkes ilan edilmiştir. 15 Aralık 1992 tarihinde düzenlenen törenle de savaş resmen sona erdirilmiştir. Bu tarih, FMLN’nin silahlı güçlerini dağıtarak, hükümet tarafından da resmi politik bir parti olarak tanınması anlamına gelmektedir.²⁰⁶

4. 1. 2. Organize Suç Şebekesine Dönüşüm

Dünya politikasındaki köklü değişim, bazı örgütlerin sisteme entegre olmasına neden olurken, değişim; aynı zamanda diğer bazı örgütlerde de politik vizyonun kaybı ile noktalanmıştır. Politik vizyonunu kaybeden ancak aktif olarak organizasyonunu ayakta tutabilen örgütlerde durum daha çok organize suç şebekeleri haline gelmeleri ile neticelenmiştir.

Bu örgütleri, sisteme entegre olanlardan ayıran temel farklılıkların başında kendi finans kaynaklarını oluşturabilmeleri yatmaktadır. Yani, politik ideolojinin aktif olarak kullanıldığı dönemlerde dış devlet yardımlarının yanında, kendi kaynaklarını da aktif

²⁰⁵ Dinleyici, a. g. m., s. 478.

²⁰⁶ Emre, a. g. m., s. 530.

şekilde oluşturabilme yeterliliği, organizasyonel anlamda bu örgütleri ayakta tutan bir faktör olmuştur.

Buldukları ülkelerin kaynaklarını kullanabilmelerinin yanında, ülkenin coğrafi konumu ve örgütlerin teknik birikimleri de bu örgütlerin finansman kaynaklarını iyi değerlendirmeleri neticesini doğurmuştur. Ülke içerisinde kendi kontrol bölgelerini elde eden örgütlerde karşılaşılan bu durum zamanla maddi açıdan bağımsız birer terör işletmelerinin doğmasına neden olmuştur.

Bir anlamda, örgütlerin ticari operasyonları olarak adlandırılabilir olan bu yapılanma, dünyanın başka bölgesinde faaliyet gösteren örgütlere teknik destek, eğitim ve danışmanlık hizmeti sunma, uyuşturucu üretimi ve satış kanalları üzerinde hakimiyet kurarak gelir elde etme, silah kaçakçılığı gibi ve bunun gibi yasadışı yolları içermektedir.

Örneğin, son dönemde giderek marjinalleşen ve eski etkinliğini kaybeden IRA bu dönüşümün temsilcilerinden birisidir. Eskiden beri şüphelenildiği halde ispatlanamamış bir ilişki olan IRA-FARC ilişkisi ancak son dönemde su yüzüne çıkmıştır. 2001 yılında Kolombiya güvenlik yetkililerinin üç IRA mensubunu, Bogota'da tutuklaması olayın detaylandırılmasına yardımcı olmuştur. İngiliz istihbaratının hazırlamış olduğu rapora göre, 1998 yılından beri FARC, IRA'ya 2 milyon USD ödeme yapmış ve karşılığında patlayıcı ve silah eğitimi almıştır. IRA aynı zamanda uzmanı olduğu bir diğer konuda daha FARC' yönetimine yardımcı olmuştur. Bu uzmanlık, IRA'nın kent gerilla savaşı konusundaki tecrübesinden doğmaktadır ve FARC'da şehir organizasyonları konusunda yardım talebinde bulunmuştur. FARC ve IRA arasında yürütülen bir diğer ortaklık da Nikaragua'daki gerillalara yaptıkları silah satışından kaynaklanmaktadır.²⁰⁷

Sistem genel olarak şu şekilde işlemektedir. Eski Doğu Blok'u ülkelerinde elde edilen silahlar, Hırvat silah satıcıları tarafından, IRA'ya teslim edilmekte ve IRA silahları teslim alarak Kolombiya'da FARC'a sevk etmekte, karşılığında gelen

²⁰⁷ U. S. Congress Federal Research Division, The Nexus Among the Terrorists, Narcotics Traffickers, Weapons Proliferators and Organized Crime Networks in Western Europe, Washington D. C., 2002, s. 6.

uyuşturucuyu da Batı Avrupa piyasalarına sürmektedir .²⁰⁸ Bu silahlara ise FARC'ın ihtiyacı vardır çünkü yönetmek ve elde tutmak zorunda olduğu bir kokain piyasası vardır.

Kokain, Kolombiya ekonomisinde, tarımsal olarak, işleme ile ve pazara arzı ile beraber önemli bir yere sahiptir. Sokaktaki satış fiyatı ile dikkate alındığı zaman, Kolombiya'dan, sadece Birleşik Devletler'e gelen kokainin piyasa değeri yaklaşık 52 milyar USD' dir. Bu rakam, pek çok ülkenin total ihracatından daha fazla bir değeri ifade etmektedir. Ülkedeki demografik faktörlerin bile süratle değişmesine neden olan bu endüstri ülkenin güneyinde yer alan ve ağırlıklı FARC kontrolündeki bölgelerde yerleşiktir. Tek geçim kaynağı, koka yetiştiriciliği ve kokain işlemeciliği olan fakir halk için ise FARC, bu bölgelerde bir nevi bekçi konumundadır.²⁰⁹

Örgüt, kendi kontrolünde kabul edilen kurtarılmış bölgelerde kokain imalatı ve ticaretini yöneterek büyük miktarlarda para kazanmakta ve üreticileri gerek Birleşik Devletler ve gerekse de Kolombiya hükümet güçlerine karşı kollamaktadır. Esasen, dış yardımlar haricinde, banka soygunları ve yerli iş adamlarının kaçırılmasından elde edilen fidyeler ile ayakta durmaya çalışan örgütün 1980'lerden sonra mali sıkıntıya düştüğü bilinmektedir. Ancak, FARC yöneticileri kısa süre içerisinde ülke topraklarında var olan muazzam bir finans kaynağının farkına varmışlardır. Finansman yetersizliğinden dolayı militan sayısı 200 gibi rakamlara kadar gerileyen örgütün, kokain işine el atması ile yıllar içerisinde eleman sayısı süratle yükselerek 10 bin kişiden oluşan bir milis gücüne erişmişlerdir. Bunun temel nedeni yeni ekonomik kaynağı etkin kullanılışından başka bir şey değildir. Mesela, 1984 yılında FARC'ın kontrol altında tuttuğu bölgelerdeki üreticilerden aldığı koruma ücreti yaklaşık 150 milyon USD seviyesindedir. Uyuşturucu ticaretinden alınan vergilerin ötesinde, gerilla örgütü ile uyuşturucu üreticileri arasında ortak girişimler bile yapılmaya başlanmıştır. Konunun bir diğer boyutunda ise FARC yetkililerinin, Küba ile yaptığı antlaşmada yatmaktadır. FARC'a silah satma hakkına ve gemi başına 500 bin USD' ye karşılık, Küba limanlarının Birleşik Devletlere kokain ihracatında bir ara üs olması kararlaştırılmıştır.²¹⁰

²⁰⁸ Aynı k., s. 22.

²⁰⁹ Rabasa - Chalk, a.g.k., s. 16-17.

²¹⁰ Napoleoni, a.g.k., s. 76 -77.

Hemen hemen bu dönüşümün aynısını Peru topraklarında faaliyet gösteren Aydınlık Yol hareketinde de görmek mümkündür. Örgüt'ün üst düzey kadrolarının yakalanarak tutuklanmalarının ardından büyük bir darbe yiyen örgüt, devlet başkanlığına ilk kez bir yerlinin de gelmesi ile giderek marjinalleşmiş ve arkasındaki halk desteğini kaybetmiştir. Kolombiya'da olduğu gibi Peru'da da ülkenin asal ekonomik kaynaklarında birisi Kokain imalatı, sınırlı bölgelerde Hükümet gözetiminde yürütüldüğü gibi Aydınlık Yol örgütünün kontrolünde olan kırsal bölgelerde de yasadışı olarak üretilmektedir.²¹¹

Organizasyonel açıdan finansman ihtiyacının büyük bölümünü uyuşturucu ticareti üzerine kurmuş olan Aydınlık Yol, yüksek üretim potansiyeline sahip Yukarı Huallaga vadisinde, etkinliğini sağlamış ve güçlü bir üs kurmuştur. Tahminlere göre Aydınlık Yol örgütünün bu pazarda koruma ve nakliye işlerinden elde ettiği miktarlar yıllık 100 milyon USD' ye kadar bir ciroyu çıkmaktadır .²¹² Kısacası miktar, politik vizyon ortadan kalksa bile örgüt liderlerinin bırakıp gidemeyeceği kadar büyüktür. O nedenledir ki, bu bağlantılar amaçlar ortadan kalksa dahi organizasyon devamlılık arz etmektedir.

4. 2. Trans- Nasyonel Terör Dönemi ve El Kaide

Klasik anlamda terör hareketleri 90'lırdan itibaren etkinliğini kaybetmeye başlarken, dünya 11 Eylül 2001 günü hiç beklemediği bir eylem ile karşılaşmıştır. Süper gücün kalbinde gerçekleştirilen eylem, gerek yapısal ve gerekse taktiksel açıdan daha önce hiç karşılaşılmamış yeni bir modelin de habercisidir.

Sovyetlerin bıraktığı yetim örgütler ya suç şebekesi ya da yasal parti olma sürecine girerken bir zamanlar Sovyetlere karşı diğer süper güç olan Birleşik Devletler tarafından yetiştirilen ve özellikle Afgan direnişinde yer alan insanlar bu defa Batı'yı, Batı'nın temsili her şeyi ve Birleşik Devletleri düşman ilan etmişlerdir.

²¹¹ Varlı, a. g. m., s. 489-491.

²¹² Dreyfus, P. G., Cocaine, The Military and Shining Path 1980 – 1985, Presented in the meeting of Latin American StudieAssociation, Chicago – Illinois; 24-26 September 1998, s. 2, 14.

11 Eylül tarihindeki saldırıyı gerçekleştirdiğini bizzat kendisinde itiraf eden ve Birleşik Devletlerin destekleri ile vurucu bir güç haline gelen Usame Bin Ladin, bir noktada “medeniyetler çatışması” fikrinin takipçisi şeklinde bu defa kendisini yaratan güce karşı ortaya çıkmıştır.²¹³

Bir bakıma, kutsal olgusunun militer yapıya bürünmesi ve bu kutsal düşüncenin küresel bir intifada hareketine girişmesi ile beraber, soğuk savaş sonrası dönemde uluslararası platformda tehdidin renginin kıızıdan yeşile doğru dönüş yaptığı söylenebilir.²¹⁴ Batı'nın değer yargıları karşısında İslam, terör olgusu ile birleştirilmiş ve uluslararası platforma bu kez yeni bir küresel tehdit değeri çıkarılmıştır. Kendilerini, İslam Mücahitleri olarak gören grup dünya çapında bir mücadeleye girişmişlerdir ancak yol yine terörden geçmektedir.

Dünya bu saldırıyı müzakere ederken terör üzerine yeni bir açılımında doğduğunu görmek mümkündür. Bu yeni açılımın adı ise “Trans-nasyonel Terör”dür. Dahili terör, bir dışa açılma süreci yaşamış ve “Uluslararası Terör” deyimini doğmuş fakat bu saldırı ve El Kaide organizasyonu yapısal açıdan “trans-nasyonel terör” olarak tanımlanabilecek formasyonu doğurmuştur.

Bu yapısal değişim, aynı çok uluslu şirket modeli gibi bir yapının terör örgütü bünyesine uygulanması ile elde edilebilir. Çünkü kurulan yapılar birbirlerine gerçekte de çok benzemektedir. Gelişen teknoloji dünya üzerindeki her bölgeden iletişim imkanı sağlamaktadır. Böylece, A ülkesinden silahlar gelirken, B ülkesinde eğitim kamplarında farklı uluslara mensup militanlar eğitilir, C ülkesi operasyonun finansal desteğini ve danışmanlığını yapar ve iktisat literatürü ile ifade edilirse bütün bu üretim faktörleri D ülkesinde birleşerek eylemin üretimini gerçekleştirirler.

Bu yeni yapıyı bu şekilde izah edenleri başında ise Amerikan eski Dışişleri Bakanı Colin Powel' dan Rusya Devlet Başkanlığı danışmanı Gleb Pavlovsky' ye kadar, bu işin mutfağından gelen üst düzeyde insanlar bulunmaktadır.²¹⁵ Mesela, Mısırlı Radikal İslamist gruplardan birisi olan Al – Wa'd organizasyonunun mensubu olan Hasan Idris davası durumu izah etmektedir. Al Wa'd örgütü, Mısırlı gençleri,

²¹³ Kongar, E., Küresel Terör ve Türkiye, İstanbul, 2003, s. 17.

²¹⁴ Öke, M. K., Din Ordu Gerilimi, İstanbul, 2002, s. 17.

²¹⁵ Takeyh, R. - Gvosdev, N., “Do Terrorist Networks Need a Home ?,” The Washington Quarterly, Summer 2002, s. 97.

Kosova ya da Pakistan' daki kamplarda eğitime almakta ardından da Filipinler ya da Keşmir gibi bölgelere göreve göndermektedir. ²¹⁶

Operasyonda görev alan militanlar farklı ülkelerden gelmekte ve farklı ulusal kimliklere sahiptirler. Bunun iki anlamı bulunmaktadır. Bunlardan birisi, sıradan insanların gruba katılımının kolaylaşmış olmasından ileri gelmektedir. İkinci neden ise ulusal kimliğin üzerinde farklı bir birleştiricinin onları motive etmesi olarak düşünülebilir.

Bugün sıradan bir insanın terör örgütünün amaçlarını paylaşabilmesi ileri teknoloji ve geniş iletişim imkanlarından kaynaklanır. Genel dağıtılan maillerden, internetten bile sunulan bilgilerin insanları etkilemesi ve kısa sürede iletişim içerisine girilmesi son derece kolaydır. Terörist örgüt, bu yeni yollardan her hangi birini kullanarak dünyanın herhangi bir bölgesindeki insanlara kolayca ulaşabilir. Bu amatörlerin sahaya girmeleri ise örgütleri daha az takip edilebilir hale getirmektedir. ²¹⁷

El Kaide'nin bu konuda taşıdığı kabiliyet ise diğer örgütlere nazaran son derece etkili sonuçlar doğurmuştur. Örgütü, dünya çapında organize hale getiren temel unsurlardan bir tanesi de zaten bu tarz ileri iletişim imkanlarını iyi değerlendirmesidir.

El Kaide tarafından talimatlandırıldığı bilinen, Madrid tren bombalaması ile 11 Eylül saldırılarının alt yapısının da bu şekilde oluşturulduğu değerlendirme altına alınmaktadır. Çünkü internet, yabancı bir dinin egemenliği altında yaşayan göçmen Müslüman gençler arasında içerisinde buldukları topluma adaptasyonun zorluklarını tecrübe etmelerinin haricinde, aynı zamanda onlar üzerinde adeta bir topluluk havası yaratmaktadır ki bu da Müslüman kimliklerini ön plana çıkaran bir unsur olarak görülmektedir. Böylece, internet hizmetlerinin bir anlamda İslami ümmet bilincinin gerçekleştirilebilir ve ulaşılabilir bir fikir olarak doğmasına neden gösterilebilir. ²¹⁸

²¹⁶ Takeyh - Gvosdev, a. g. m., s. 97.

²¹⁷ Byman ve diğerleri, a.g.k., s. 20 -21.

²¹⁸ Schweitzer, Y. - Ferber, S. G., Al Qaeda and Internationalization of Suicide Terrorism, Memorandum No. 78, Tel Aviv: Jaffee Center for Strategic Studies - Tel Aviv University, 2005, s. 31-32.

Konunun başında belirtildiği gibi olayın medeniyetler arası bir çatışma imajına sahip olmasının altında yatan gerçekte bu iki numaralı nedende yatmaktadır. Ülkeler ve ülkelerin milli davalarının ötesinde bir medeniyetin adına savaştığını iddia edenlerle kendi medeniyetlerini koruduklarını iddia edenler arasında yaşanan bu çatışmada medeniyet kavramını doğuran olay çatışmaların farklı etnik yapılardan gelmesidir.

Burada, açıkça görülmektedir ki; dünyanın pek çok ülkesinden gelen insanların tek bir çatı altında birleşmesi mümkündür. Bu çatı ise mensubiyetlerini taşıdıkları dindir. Esasen şiddet hareketlerini kutsal inanç sistemi ile bağdaştırmak mümkün olmasa da, bu insanların bir arada olmalarını sağlayan yegane kuvvet radikal düzeyde taşıdıkları inançtan kaynaklanmaktadır. Çünkü din kimliği ulusal kimliğin ötesinde farklı etnik kökenlere sahip insanları bir araya getirme ve ortak amaca yönelme gibi bir özelliğe sahiptir.

Örneğin; 27 Kasım 1095 tarihinde Papa II. Urban'ın haçlı seferleri öncesi yaptığı konuşma değerlendirilerek günümüze dair bazı benzerlikler tespit edilebilir. “Türkler Hıristiyan topraklarının merkezine ilerliyor, burada yaşayanlara kötü muamele ediyor ve kiliselerini kirletiyor”, “Batı Hıristiyanları Doğu’yu kurtarmak için harekete geçsin”. Dikkat edilirse tahlil ve sonuç net dir. Milliyet ya da etnik köken telaffuz dahi edilmemektedir. Bu olaydan bin yıl sonrasına gelerek Usame Bin Ladin’in Afrika’nın Doğu Sahillerinde yaptığı konuşmaları da değerlendirme içine alalım.

“Siyonist Haçlı ittifakı ve işbirlikçileri eliyle yürütülen şiddet, eşitsizlik ve adaletsizlik nedeniyle Müslüman halk acı çekiyor . ” “Müslüman halk Kafirler’den kurtulmak için güçlerini birleştirmeli ve birbirlerini desteklemelidir.”²¹⁹

Görüldüğü gibi burada da herhangi bir milliyet telaffuz edilmemekte ve aynı dine mensup olanlar bir grup kimliği ile birleştirilmektedirler. Bu temel yaklaşım, örgüt mensuplarının kendilerini farklı ülkelerden müteşekkil İslam dünyası veya bir Medeniyetin temsilcisi olma durumuna getirmektedir. Bu bahisledir ki oluşum bir trans-nasyonel hareket olarak tanımlanmaya çalışılmıştır.

²¹⁹ Napoleoni, a.g.k., s. 145-146.

4. 2. 1. El Kaide'nin Doğuşu ve Savaş İlanı

Köklerini Sovyetlerin Afganistan işgali döneminde atan El Kaide'nin, bütün İslam dünyasından gönüllüleri bir araya getiren yapısı ile kutsal bir savaş sürdürdüğü düşünülebilir. Cezayir'den, Mısır'dan, Suudi Arabistan'dan ve Güney Doğu Asya'dan gelen gönüllüleri ile oluşan hareketin Sovyetlere karşı başarılı olması ile beraber Afganistan' da kurdukları rejimin şüpheleri üzerine çekmesi ve izolasyona tabi tutulmaları, bu insanları yeni bir harekete sürüklemiştir. ²²⁰Bir zamanlar, Sovyetlere karşı giriştikleri savaş sebebiyle adlarına Hollywood yapımı filmler ithaf edilen bu insanlar, içerisine girdikleri yeni mücadeleleri ile çok uluslu bir terör sisteminin doğmasına neden olmuşlardır.

1979-89 yılları arasında Sovyetlere karşı gerçekleştirilen mücadele, Mısırlı fizikçi ve aynı zamanda Al Kaide'nin Laden'den sonra gelen ikinci adamı olarak kabul edilen Ayman Al Zawahiri'nin doktrin çalışmaları için bir kuluçka süreci olmuştur. Modern anlamda devrimci doktrinini ve stratejisini oluşturan Zawahiri, yarattığı etki ile dünyanın pek çok bölgesinden insanları bir araya getirerek örgütün ideolojik temellerini atmıştır. ²²¹

Bugün, bu radikal hareketin önünde ideolojik olarak ele alınması gereken iki ana hedef bulunmaktadır. Bunlardan birisini Birleşik Devletler ve onun müttefikleri oluştururken ikincisi ise İslam dünyası içerisinde yer alan ama Batı değerlerini takip etme meylindeki devletlerdir. Temelde stratejik amaç; Batı değerlerini ön plana alan yönetim biçimini İslamist yönetim biçimi ile yer değiştirmektir. ²²²

Bu amaçlar doğrultusunda faaliyete geçen örgüt, dünyanın pek çok bölgesinde çeşitli yollarla Müslüman topluluklara ulaşmaya başlamıştır. Şubat 1998' de Londra'da, Dünya İslam Cephesi adı ile elden ele dolaşan Arapça basılmış bir gazetede Usame Bin

²²⁰ Jenkins, B. M., Counturing Al Qaeda, Santa Monica, 2002, s. 3.

²²¹ Henzel, C., "The Origins of Al Qaeda's İdeology: Implications for U. S. Strategy", Parameters, Spring 2005, s. 76.

²²² Harwey, A., Sullivan I. - Groves, R., "A Clash of Systems: An Analytical Framework to Demstify the Radical Islamic Thread," Parameters, Autumn 2005, s. 79.

Laden'e ait bir bildiri bulunmaktadır. Amerika'nın Allah'a ve onun peygamberine karşı bir savaş ilan ettiği iddia edilmekte ve her Müslümanın her hangi bir Amerikalıyı, her an her yerde öldürmesinin, her Müslüman için kişisel bir görev olduğu belirtilmektedir. Bu hadiseden hemen üç sonra ise ABC televizyonunun, Afganistan topraklarında Laden ile yaptığı röportaj yukarıdaki ifadeleri doğrular niteliktedir. Laden bu röportajda yine Amerikalıları öldürmenin en büyük görev olduğunu söylemekte ve Amerikalıların kendilerinin dünyadaki en büyük terörist olduklarını belirtmektedir.²²³

Birleşik Devletler hükümeti'nin hedef alınması ve savaş ilan edilmesini çeşitli bombalama olayları ile başlatıldığını söylemek mümkündür. Kenya ve Tanzanya'daki Birleşik Devletler Büyükelçiliklerinin bombalama saldırılarına maruz kalması başlatılan savaşın bir göstergesidir.

7 Ağustos 1998 tarihinde Birleşik Devletler'in Nairobi / Kenya ve Dar Es Salam / Tanzanya'daki büyükelçilikleri önünde patlayan bombalar, Amerikan vatandaşları da dahil olmak üzere yaklaşık 300 kişiyi öldürmüştür. Her iki eylemde bomba yüklü araçların elçiliklerin hemen dışında patlatılması ile gerçekleştirilmiş ve eylemlerin sorumluluğu Al Kaide tarafından üstlenilmiştir.²²⁴

Ancak, burada değerlendirme altına alınması gereken önemli nokta, bizzat Birleşik Devletler tarafından yetiştirilmiş bir grubun neden ani bir dönüş yaparak Amerikalıları hedef almaya başlamasıdır. 90'lara girilirken Sovyetlerin Afganistan topraklarından çekilmiş olması ve sistemlerinin çökmüş olması doğal olarak kızıl tehdit algısını ortadan kaldırmıştır. Ancak, Afganistan topraklarında kurulan şüpheli Taliban rejiminin izole edilmesi de, bütün dünya da şiddet politikası yürütmek için yeterli gözükmemektedir. O zaman, 90'dan sonra Amerikan politikasındaki değişikliklere bakarak bir sonuç çıkarmak gerekir.

Amerikan politikasındaki öncelikli tehdit algısında liste dışı kalmış olan Sovyetlerden sonra listeye yeni girişlerin Birleşik Devletler politikasını şekillendirdiği söylenebilir. Orta Doğu için yeni tehlike çanlarını çalan ise Saddam Hüseyin olmuştur.

²²³ U. S. Terror Attacks Commission, The 9/11 Commission Report, Washington D. C.,2004, s. 47.

²²⁴ Taillandier, C., "Middle-East Connected Terror Attacks on Americans", Middle East Review of International Affairs, Vol. 5, No. 4, 2001, s. 98.

Irak'ın Kuveyt topraklarına girmesi ile beraber Saddam Hüseyin, tehdit sıralamasının basamaklarında hızla yükselerek Amerika öncülüğündeki global yapının yeni boy hedefi haline gelmiştir. Ancak, çok ilginçtir ki, Saddam Hüseyin'de aynı Usame Bin Laden gibi bir zamanlar İran'a karşı yine Birleşik devletler tarafından desteklenmiş, büyütülmüş bir kuvvettir ve Laden'den hemen öncede tehdit sıralamasında seri başıdır. Amerikan politikasının eski müttefikler ve yeni düşmanlar arasındaki bu ilginç bağıntısı, düşünceyi ister istemez farklı noktalara itmektedir.

Bu gelişmeler ışığında, Usame Bin Laden'e geri dönüş yaparsak, Irak'ın Kuveyt'i işgali ile birlikte, başta Suud ülkesi olmak üzere pek çok Müslüman ülke topraklarını Amerikan güçlerine açmıştır. Irak'a karşı girişilen bu harekat, Laden'in iki sonuç çıkarmasına neden olmuştur. Birincisi, Müslüman yine Müslüman'a karşı savaştırılmaktadır. İkincisi ise daha radikal bir açıyla ele alınmakta ve İslamın doğduğu kutsal topraklara Müslüman olmayan yabancı askeri güçlerin girdiği ve bu toprakların kontrolünü ele geçirdikleri yönündedir. Irak'la alakalı bu düşüncelerin yanında Birleşik Devletler ile İsrail arasındaki sıkı ilişkide Laden için önemli bir husus arz etmektedir. Irak'a karşı girişilen savaşı, Birleşmiş Milletler kararına dayandıran Amerika'nın İsrail konusuna gelindiğinde neden yine Birleşmiş Milletler tarafından çıkarılmış olan 242 sayılı İsrail'in Filistin topraklarında çekilmesi kararını uygulama yönünde harekete geçmediği çelişkili bir nokta olarak durmaktadır. Laden'e göre Birleşik Devletler iki yüzlü bir politika izlemekte ve bu yüzdendir ki Müslümanların düşmanı konumundadır. Laden, Amerika'ya karşı açtığı savaşta sivil ya da asker ayırımında yapmamaktadır. Ona göre dünyanın neresinde ve nasıl olursa olsun bu fikir icra edilmelidir.²²⁵

4. 2. 2. El Kaide'nin Yapısı

El Kaide'yi klasik anlamdaki terör örgütlerinden ayıran ve onu Trans-Nasyonel terör hareketinin temsilcisi yapan asıl unsur, örgütün organizasyonel yapısından kaynaklanmaktadır. Farklı uluslardan oluşan militan kadrosu ve başta batı ülkeleri

²²⁵ Kibbel, D. G., "The Attacks of 9/11: Evidence of a Clash of Religions ? ", Parameters, Autumn 2002, s. 35-36.

olmak üzere dünyanın pek çok ülkesinde yerleşik hücre yapısı ile daha önce hiç bir örgütün sağlayamadığı bir güce ulaşmıştır.

Başarılı bir şekilde kullandığı görülebilen bu organizasyonel yapısı, örgütün aktif operasyon sahasının genişliği ile de doğrusal orantıya sahiptir. Genelde, klasik terör örgütlerinin eylemlerinin sadece güçlü oldukları sınırlı bir bölgede sürdürdükleri göz önüne alınacak olursa El Kaide'nin farklılıkları biraz daha ortaya çıkacaktır. Operasyon sahası, ancak bütün dünya olarak tanımlanabilecek olan örgütün belli başlı eylemlerine bakılırsa bu düşünce doğrulanmaktadır. Birleşik Devletlerin iddiaları doğrultusunda, 2004 yılında İspanya'nın Madrid kentinde ve 11 Eylül gibi büyük ses getiren saldırılarının dışında kalan bazı eylemlerini bir liste haline getirirsek;

- Mayıs 2003 – Bombalı saldırı, Riyad - Suudi Arabistan. 20 ölü 139 yaralı.
- Mayıs 2003 - Bombalı saldırı, Kasablanka – Fas. 41 ölü, 101 yaralı.
- Ağustos 2003 – Bombalı saldırı, Jakarta – Endonezya, 17 ölü, 137 yaralı
- Kasım 2003 – Bombalı saldırı, Riyad Suudi Arabistan, 17 ölü, 100 yaralı
- Kasım 2003 – Bombalı saldırılar, İstanbul – Türkiye, 50 ölü 655 yaralı
- Kasım 2002 – Bombalı saldırı, Mombasa – Kenya, 15 ölü, 40 yaralı
- Ekim 2002 – Bombalı saldırı, Kuveyt, 1 ölü, 1 yaralı.
- Ekim 2002 – Bombalı saldırı, Yemen, 1 ölü, 4 yaralı
- Nisan 2002- Bombalı saldırı, Tunus, 19 ölü, 22 yaralı²²⁶

sadece 2002 – 2003 yılları arasında farklı ülkelerde bombalı saldırılar düzenlendiğini görürüz. Elbetteki, farklı ülkelerde operasyonlar gerçekleştirmek geniş bir ağ gerektirmektedir. Bu ağın en önemli özelliğini ise her ülkede yerleşik hücre sisteminin mevcudiyetidir. Çünkü, dışarıdan gelerek ülke içerisinde bu eylemleri gerçekleştirmek kolay şekilde başarılabilecek bir olay değildir. O zaman, burada sistemin nasıl oluştuğunu gösterebilecek detaylara bakmak gerekecektir.

²²⁶ U. S. Department of State, Pattern of Global Terrorism, s. 132.

1989 yılında Sovyet askeri birliklerinin son parçalarının da Afganistan'ı terk etmesi ile beraber Usame Bin Laden için de Afgan görevi tamamlanmıştır. Tekrar Suudi Arabistan'a dönen Laden, Suudi hükümeti ile bir sürtüşme içerisine girmiştir. Irak'ın Kuveyt işgali esnasında yönetimden askeri danışmanlık gibi görevler talep etmesine karşılık Suudlu yetkililer, onun taleplerini kulak arkası yaptıkları gibi aynı zamanda ev hapsinde tutulması için de harekete geçmişlerdir. Bu gelişmeler üzerine, ülkeyi terk eden Laden, önce Afganistan'a ardından da Hasan El Turabi'nin liderliğinde, Sudan'da faaliyet gösteren Ulusal İslami Cephe (National Islamic Front – NIF)' sinin davetlisi olarak bu ülkeye geçmiştir.²²⁷

Usame Bin Laden'in Sudan ziyareti, El Kaide için en önemli gelişim süreçlerinden de birisini oluşturmuştur. Birleşik Devletlerin baskısı ile Sudan'lı yetkililer tarafından ülkeden ayrılmaya zorlanıncaya kadar, El Kaide'nin temelleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu süreç içerisinde, Mısır'da, Pakistan'da, Cezayir'de, ve Tunus'da faaliyet gösteren örgütlerle bağlantılarını kuran Laden, aynı zamanda Filistin'de İslami Cihat ve Hamas'la da ilişki kurmuştur. Yine, Sudan süreci içerisinde, El Kaide'nin trans-National operasyon modelinin de geliştiği söylenebilir. Bunu, Çeçenistan ve Tacikistan topraklarında savaşçıları üslendirme Azerbaycan'da, Eritre'de ve Ürdün'de ofisler açmasından çıkarabiliriz. Bu örgütlenme modeli ile El Kaide, dünya üzerinde geleneksel operasyon sisteminde yer alan 24 ayrı örgütü yatay bir sistem üzerine yerleştirmiş ve bu yatay sistemi düzenli ve dikey bir yapı ile kombine ederek yukarıdan aşağıya doğru emir-komutanın ve koordinasyonun kusursuz işlemlerini sağlamaya çalışmıştır.²²⁸

Ana yapısını yukarıda izah edilen sistem ile şekillendirmeye başlayan El Kaide'nin özellikle Batı ülkelerinde hücresel sistem girmesi ise bir diğer gelişim boyutu olarak görülebilir. Operasyon altyapısının oluşturulmasında, finans ve insan kaynaklarının kullanımında yadırganmayacak düzeyde etkiye sahip olan bu hücreler ise Batı ülkelerinde yerleşik olan göçmenlerden oluşmaktadır.

²²⁷ Smith, P. J., "Transnational Terrorism and the Al Qaeda Model: Confronting New Realities," *Parameters*, Summer 2002, s. 35.

²²⁸ Aynı m., s. 35-36.

Avrupa’da, Birleşik Devletlerde ve Kanada’da yerleşik olan ve buldukları ülkelerin pasaportlarını taşıyan bu göçmenler, Yemen’de, Filipinlerde Afganistan’da ideolojik eğitimlerden geçtikten sonra tekrar pasaportlarını taşıdıkları ülkelere dönerek, kendi toplulukları içerisinde bir ağ kurmaya başlamaktadırlar.²²⁹

Madrid’de meydana gelen tren bombalanması olayı ile beraber 3 Nisan 2004 tarihinde, İspanyol polisinin Madrid’de bir apartman dairesine yaptığı baskın neticesinde elde edilen deliller yukarıdaki ifadeleri doğrular niteliktedir. Baskında yakalanan Ihsan G. isimli ve İspanya’da yaşayan örgüt mensubunun, 2003 yılında Afganistan topraklarında eğitim aldığından şüphelenilmektedir. İspanyol polisi, baskınla beraber Almanya’da gerçekleştirilmesi düşünülen bombalı saldırıların planlarını ele geçirdiği gibi, şahsın Almanya’da militan toplama ve hücre oluşturma faaliyetleri içerisinde olduğunu da keşfetmiştir.²³⁰

El Kaide’nin modellendirdiği bu yapılanma örgüte geniş bir operasyon sahası sağlamasının ötesinde bu yaygın kadrosunun dikkat çekmeden hareket edebilmesi de bir diğer avantaj olarak yorumlanabilir. Amerika ve Avrupa’da yaşayan Müslüman topluluklar arasında küçük hücrelerin oluşturulması ve ileri düzeyde iletişim imkanlarının kullanılması ilgili ülkelerdeki güvenlik personelinin de çaresiz bırakacak bir yöntemdir. Çünkü, daha önce incelenen klasik terör örgütlerinin yapısına bakıldığında zaman zaman 200 – 300 civarında ve belli bir bölgede etkin olabilen aktif militan kadrolarından söz edilebilir. Bu aktif kadroların ise güvenlik birimlerince takip edilmesi nispeten daha kolaydır.

11 Eylül 2001 tarihinde, Amerikan topraklarında El Kaide tarafından gerçekleştirilen terör saldırıları incelendiğinde, eylemleri gerçekleştirilen teröristlerin Birleşik Devletler istihbaratının gözünden kaçtığı görülebilir. Çünkü, alana yayılan hücresel yapı hareket kabiliyeti daha yüksek bir örgütlenme metodu olarak karşımıza çıkmıştır. Mesela; Uçak kaçırma eylemine karışan teröristlerden Muhammed Ata ya da diğerleri hakkında en ufak bir istihbarat raporu bile bulunmamaktadır ve hiç bir zamanda şüpheli listelerinde adları geçmemektedir. Gerçektende, El Kaide’nin eleman

²²⁹ Gunaratna, R., “The Post-Madrid Face of Al Qaeda, ” The Washington Quarterly, Summer 2004, s. 95.

²³⁰ Rabasa, A., Muslim World After 9/11, Santa Monica, 2004, s. 158.

seçiminde önemli kriterlerinden bir tanesinin de bu olduğu düşünülebilir. Eylemleri gerçekleştiren insanların geçmişleri son derece temizdir ve isimleri hiç bir şekilde radikal bir örgütle bağdaşmamaktadır.²³¹

El Kaide bu örgüt yapısı ile terörizmin temel fonksiyonunu başarıyla uygulamaya koymuş bir terör örgütüdür. Birleşik Devletler topraklarında gerçekleştirilen 11 Eylül saldırısı ani, beklenmedik ve yoğun bir şiddet düzeyinde gerçekleşmiştir. Hiç bir erken uyarı sisteminin fark etmeyi başaramadığı eylemleri ve yukarıda izah edildiği üzere, kullanılan örgüt yapısı ile Laden, modern çağın Hasan Sabbah'ı olarak nitelenebilecek düzeydedir.

²³¹ Pillar, P. R., "Counterterrorism After Al Qaeda," Washington Quarterly, Summer 2004, s. 104.

SONUÇ

Geçmişten günümüze kadar terör hareketlerinin karşılaştırılması ve değerlendirilmesi neticesinde terörizmin gün geçtikçe gelişen ve aktif bir çatışma stratejisi haline dönüşen bir yöntem olduğu görülmektedir.

Uluslararası ilişkiler teorisinde güç kullanımı seçeneklerinden birisi durumuna dönüşmüş olan bu yöntem, direkt bir konvansiyonel savaş ilanına gerek duyulmaksızın vekaleten bu savaşı sürdürecektir grupların kullanımının, aktif hale gelmesi ile de popüler bir hal almıştır.

Bu bahisle, uluslararası politikanın artık sadece devletlerin aktör olarak rol aldıkları bir yapı değil, giderek kalabalıklaşan bir sahne olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu yapı içerisinde ise devletlerin yanı sıra uluslararası toplum kuruluşları gibi, terör örgütleri gibi diğer devlet olmayan (non-state) aktörler içinde yer vardır.

Özellikle İkinci Dünya savaşı sonrası gelişme gösteren ve 1970' li yıllardan itibaren de bütün dünya da yaygın hale gelen terör örgütlerinden muzdarip olmayan ülke hemen hemen yok gibidir. Ancak, bu örgütlerin türemelerinde ve faaliyet göstermelerinde en büyük pay yine diğer ülkelere aittir. Siyasi çıkarların acımasızca elde edilmeye çalışıldığı ve hukukun yerini güç mücadelesine bıraktığı düzen içerisinde, terörizm; yeni bir alternatif politika aracı olarak uygulamaya konmaktadır.

Soğuk savaş dönemi boyunca, Sovyetlerin başını çektiği Doğu Blok'u güdümünde onlarca örgüt, buldukları liberal ülkelerde sistemi sosyalist bir devrim ile yıkmak ve iktidarı ele almak için kan dökmüşlerdir. Gerek silah ve gerekse mali

imkanlar ile donatılan potansiyel gruplar, silahlı devrim, proletaryanın iktidarı gibi ülkeler ile hareket ederek politik amaçlı uygulanan şiddetin birer maşası olmuşlardır.

Kutuplar arasında süren mücadelenin diğer yakasında ise komünizme karşı açılmış büyük savaşın küçük savaşçıları, Birleşik Devletler tarafından silahlandırılarak meydanlara sürülmüşlerdir. Bu savaşçılar, kimi zaman Orta Doğu'da, kimi zamansa Latin Amerika'da Komünizme karşı verilen mücadelede silahları ateşleyen taraflar olmuşlardır. Kısacası; kutuplar arasında, ya da daha özel ifade kullanılacak olursa, Sovyetler Birliği ile Amerika Birleşik Devletleri arasında yaşanmış bu örtülü savaşın savaşçıları iki aktör arasındaki bu mücadeleyi vekaleten yürütmüşlerdir.

Geçmiş sayfalarda konuların detaylarına bakıldığı zaman hemen her terör örgütünün aynı ideolojik çizgiye ya da ortak amaçlara sahip bir ya da bir kaç devlet tarafından desteklendiğine dair neticeler elde edilmiştir. Devletlerin bizzat terör örgütlerini kullanmaları ve bu örgütler üzerinden politika yapmaları gerçeği, dünyayı saran bir kaosun doğmasına neden olmuştur. Bu kaos ise bugün karşı karşıya bulunduğumuz -global terörizm- gerçeğinin ta kendisidir.

Suriye'nin yıllarca PKK teröristlerini topraklarında beslemesinin arkasında, terör örgütünü Türkiye'ye karşı kullanmak dışında başka bir neden görünmemektedir. PKK örgütünün yönetim kademesinin üslendiği Suriye toprakları, Türkiye içerisinde terör eylemleri gerçekleştirmek için bir üs konumunu alırken, Suriye yönetiminin, terörizmi bir uluslararası ilişkiler alternatifi olarak görmesi, terörizmin yerine getirdiği fonksiyonlar açısından önemli bir gerçektir.

Diğer yandan, bölgenin bir diğer önemli ülkesi olan İran'ın, radikal gruplar ile yakın ilişkileri ve İsrail'e karşı bu örgütleri kullanması, terörizmin, ülkenin dış politikasının temel araçlarından bir tanesi haline geldiğinin ispatı niteliğindedir. Aynı zamanda, İran'ın bu politikasının, sadece İsrail düşmanlığı noktasında değil, Müslüman halka sahip diğer ülkelere rejim ihracı konularında da kullanıldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Gerek mücadele şartları, gerek mücadelenin sürdürülebilmesinin gerekleri içerisinde yer alan para, silah ve bunun gibi unsurların dışarıdan sağlanması bu

örgütlerinde uzun vadeli olarak eylemlerini sürdürebilmesinin ana şartı durumundadır. Eğer, bu ihtiyaçların sadece içeriden sağlanması söz konusu olsaydı organize devlet güçlerinin karşısında hiç bir şansının olmayacağı açıktır. Bu detay, dahili olarak nitelenebilecek terör hareketlerinin uluslararası boyutlarını göstermesi açısından önemlidir. Bu yaklaşım, dahili terörizm kavramının biraz da yetersizliğini ortaya koymaktadır. Çünkü, görüldüğü gibi terörizmin uluslararasılaşmaması gibi bir durum söz konusu değildir. Ancak, daha önce de vurgulandığı gibi, eylemlerin gerçekleştirildiği operasyon sahası burada dahili terörizm ve uluslararası terörizm ayrımını doğurmaktadır.

Malzeme ve silah gibi unsurların yanında politik destek ise bir diğer önemli destek unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü, terörizmin dış politik destek olmaksızın yürümesi mümkün değildir. Yürütülen siyasi şiddet hareketlerinin zaman içerisinde “partileşme” ve “siyasallaşma” olarak adlandırılan diplomasi sürecinin de başlatılması yine örgütler için bir gereklilik şeklindedir. Uluslararası ilişkiler süreci içerisinde, devletlerin örgütlere temsilcilik açma ya da hareketlerine politik destek verme davranışı da terörizmin önemli satır başlarından bir tanesini oluşturmaktadır.

Diplomasinin ince dilinin kullanılarak örgütlerin hareketlerine meşruiyet kazandırılması terörizmin desteklenmesi dışında bir anlama gelmemektedir. Ancak, eylemlerin gerçekleştirildiği ülkenin bu anlamda sıkıştırılması ve bazı politik çıkarların gerçekleştirilmeye çalışılması adı her ne olursa olsun terörizmin desteklenmesi dışında farklı bir yaklaşımı doğurmamaktadır. Bu konu, çok daha derinde terörizmin tanımlanması ve uluslararası düzeyde karşı önlemler alınmasının da önemli bir engel ortaya çıkarmaktadır.

Örneğin, Belçika ile Türkiye arasında son dönemde yaşanan kriz bunun bir göstergesi durumundadır. Bir teröristin iadesi konusunda Belçika'nın takındığı tavır ne demokratik teamüllerle ne de hukukun temelleri ile ifade edilebilecek bir durum değildir. Belçika Hükümeti'nin bir teröriste sahip çıkması, Batı Blok'una sahip ve kendisini medeniyetin beşiği sayan ülkeye yakışmayan bir hareket niteliğindedir. Çünkü, aynı blok, teröristlere destek verdiği ve sakladığı için Libya'yı “terörist” ilan etmiştir. Ancak, bugün takındığı tavır kendisinin de teröristlere destek veren bir ülke olarak adlandırılmasını beraberinde getirmektedir.

“Terörist” ülke ilan edilen Libya’da ise durum bundan daha farklı görünmemektedir. Libya lideri Muammer Kaddafi’ nin özellikle IRA’ ya yüklü şekilde silah ve mühimmat yardımlarında bulunduğunu bizzat kendisi konuşmalarında ifade etmiştir. Ancak, Libya liderinin bu tavrı, İngiltere’nin Libyalı muhaliflere yardım etmesinin karşılığı olarak uygulamaya konulmuş bir politikadır.

Konuyu biraz da İngiltere tarafına taşırsak, bugün Irak’ta birlikleri mevcut olan Birleşik Krallık’ın, Birleşik Devletler ile beraber ortak bazı amaçlara sahip olduğu söylenebilir. Bu amaçları Birleşik Devletler sık sık gündeme getirmektedir. “Amaç; baskı ve zulüm altında yaşayan Irak halklarına özgürlük getirmektir”. Ancak, Kuzey İrlanda topraklarında, İrlandalılar nerdeyse tam bir asırdır İngiltere’den özgürlüklerini alabilmek için silahla mücadele etmektedirler. IRA yıllardır İngiliz Hükümetleri’ ne karşı sürdürdüğü eylemleri ile halkını Serbest İrlanda Cumhuriyeti çatısı altında bir araya getirmek istemektedir. Fakat, baskı altındaki halklara özgürlük getirmek için canını dişine takmış İngiltere, İrlanda’yı bu kapsam içerisine almamaktadır.

Yine bugün, sözde “Ermeni Soykırımı”nı yok sayanlar için hapis cezası vermeye hazırlanan Fransa’nın Cezayir’de ülkelerinin özgürlükleri için mücadele eden Cezayirli’lere karşı uyguladığı terör politikası söz konusu olduğu zaman bunun görmezden gelmesi ama ASALA eylemleri * için yataklık yapması yine bu iki yüzlü politikanın bir neticesi değil midir? Yine, ASALA’ nın, dost ve müttefik bir ülke devletinin diplomatlarına karşı sürdürdüğü terör politikasını engelleme yerine ASALA’dan eylemlerini Fransa dışında yapmasını istemesi, Fransa gibi dünya politikasında önemli yere sahip bir ülke için dünya barışı açısından doğru bir hareket olarak nitelenmesi zor görünmektedir.

Buraya kadar anlatılan ve örneklendirilen gelişmelerin tamamını toparlayacak olursak, terörizmin; devletlerin uzun vadeli stratejilerinin kesişerek oluşturduğu ara bölgelerde kendisine bir hayat sahası bulduğunu söylemek mümkündür. Metod olarak gelişmesinin ve dünyada popüler bir yöntem haline gelmesinin temelinde devletlerin,

* Fransa’nın Asala eylemleri hakkındaki iddialar için dönemin Türkiye Cumhuriyeti Devlet yetkilileri ile yapılmış olan röportajlarını içeren kaynak bkz. Aydoğan Vatandaş, Asala Operasyonları, İstanbul, 2005.

terörizmi bir dış politika opsiyonu olarak görmesi ve kullanmasından başka asal bir sebep görünmemektedir. Dünya ülkelerinin, terörizme karşı etkin bir çözüm üretebilmesinin yolu her şeyden önce tüm devletlerin terörizmi bir araç olarak kullanma yönteminden vaz geçmeleri ile mümkün olacaktır.

ÖZGEÇMİŞ

20 Eylül 1977 tarihli Kars – Merkez doğumluyum . İlk ve Orta Okulu Bursa / İnegöl' de, Lise eğitimimi Mersin / Merkez' de tamamladım. 1995 yılında, Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümüne kayıt oldum . 2000 yılında mezun olduktan sonra tahsilin devamı amacı ile İngitere'ye gittim . 2002 yılında, London College of International Bussiness Studies' de Management eğitimimi tamamlayarak Türkiye'ye geri döndüm . Aynı yıl güz döneminde, Uluslararası İlişkiler konusunda eğitim almak için Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Ekonomi Politik ve İşletmecilik Bilim Dalında Yüksek Lisans Eğitimine başladım.

Özel ilgi alanlarım içerisinde, siyasi tarih, uluslararası siyaset ve diplomasi bulunmaktadır. Halen, bir şirketler topluluğunda, Uluslararası Operasyonlar grubundan sorumlu üst düzey yönetici olarak görev yapmaktayım .

İyi derecede İngilizce sahibi olup, evliyim.